อนุสรณ์
ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พลเรือตรี ชื่น คชะสุต ป.ม.,ท.ช.

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

6 ต.ค. 16

มอบให้หอสมุดดำรงราชานุภาพ

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเรือตรี ชิน คชะสุต ป.ม.,ท.ช.

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันที่ ๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

7039

สำนึกพระมหากรุณาธิคุณ

พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้ป่วยและถึงแก่อนิจกรรม เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๐ ณ โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า ธนบุรี ในการนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานน้ำอาบศพ เมื่อถึงวันพระราชทานเพลิงในวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๐ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโกศ ในขณะตั้งศพบำเพ็ญกุศลในวันที่ ๑ – ๓ ตุลาคม และในวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๕๑๐ ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเพลิง

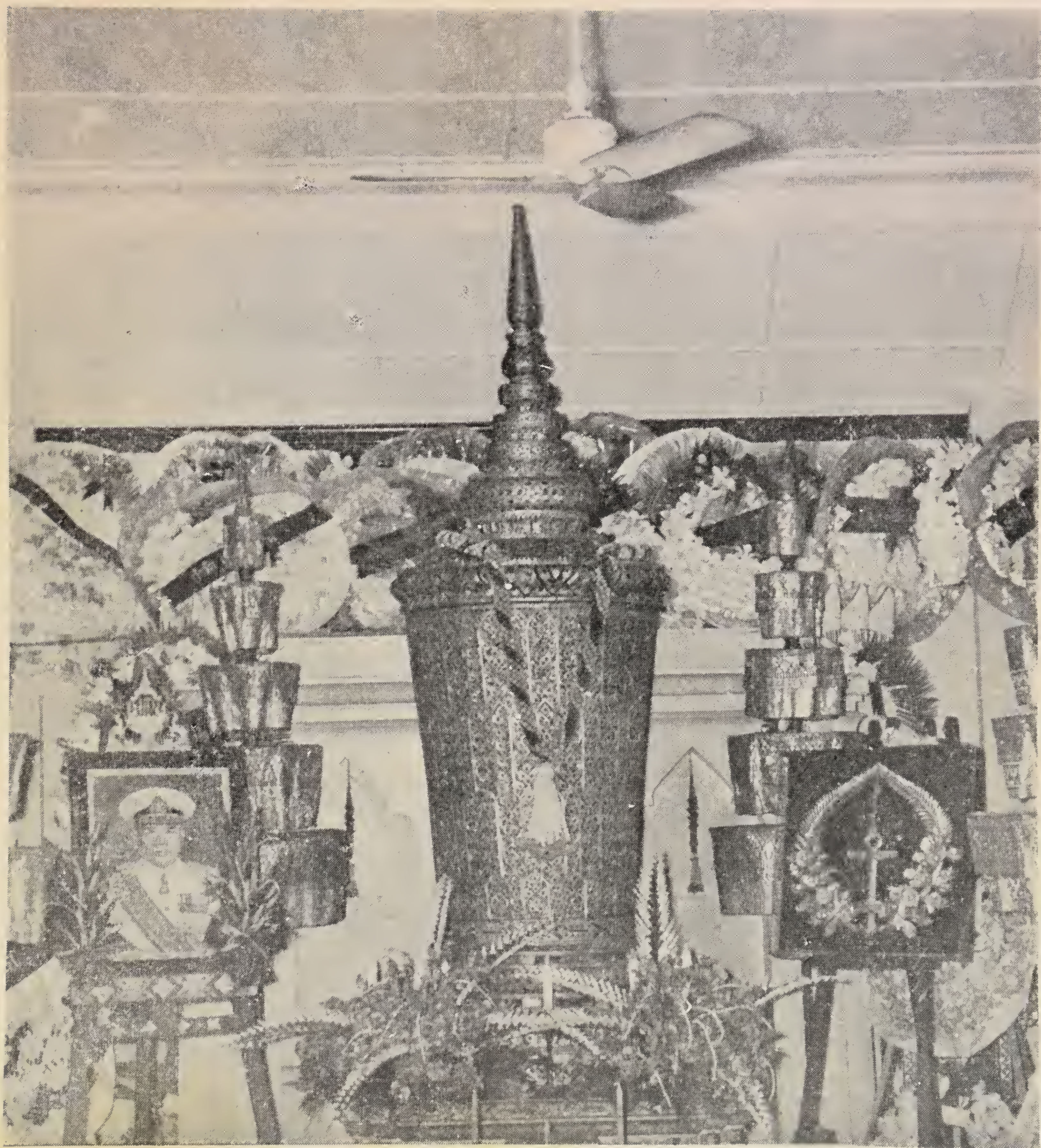
ทั้งนี้ภรรยา และญาติ มิตร สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ จึงขอน้อมเกล้าถวายพระพร ให้องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ พระเจ้าลูกยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ จงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน.

พลเรือตรี ชิน คชะสุต ป.ม., ท.ช.

ชาตะ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๕๓

มรณะ ๒๗ มิถุนายน ๒๕๑๐

ตั้งโกศบำเพ็ญกุศล พลเรือตรี ชิน คชะสุต

ประวัติ

พลเรือตรี ชิน คชะสุต

พลเรือตรี ชิน คชะสุต เกิดที่อำเภอ บ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เมื่อวันอังคาร ที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๔๕๓ เป็นบุตรคนโตของหลวงพิจิตรบรรณาการ (ชวน คชะสุต) และนางนิล พิจิตรบรรณาการ มีพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ๑๑ คน คือ

๑. น.ส. สำเนียง คชะสุต
๒. ด.ช.................................(ถึงแก่กรรม)
๓. น.ส. อุไรรัตน์ คชะสุต
๔. น.ส. ประคับ คชะสุต (ถึงแก่กรรม)
๕. น.ส. ชลอ คชะสุต
๖. นายกระเบียร คชะสุต
๗. นายชัยศรี คชะสุต
๘. น.ส. นิลชาติ คชะสุต
๙. นายชวลิต คชะสุต
๑๐. น.ส. นิรชร คชะสุต
๑๑. นายชำนิ คชะสุต

การศึกษา ได้เข้าศึกษาชั้นต้นที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ จังหวัดราชบุรี ต่อมาเมื่อบิดาย้ายไปรับราชการที่จังหวัดตรังก็ได้เข้าเรียนอยู่ที่นั่นจนจบชั้นมัธยมปีที่ ๓ และได้ไปศึกษาต่อที่ปีนัง ใน Anglo Chinese School จบชั้น เทียบมัธยมปีที่ ๗ จึงกลับมาศึกษาต่อที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ เมื่อ ๒๔๗๒ และได้จบการศึกษาในปีต่อมา

ลำดับการรับราชการ

เริ่มเข้ารับราชการเป็นเสมียนในกรมปลัดบัญชีทหารเรือ ตามคำสั่งกรมปลัดบัญชีทหารเรือที่ ๓/๒๔๗๔/๑๓๕๖๖ ลงวันที่ ๒๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๔ ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๔

ตำแหน่งต่าง ๆ ที่ได้ทำการในราชการทหารเรือเป็นดังนี้

เสมียนกรมปลัดบัญชีทหารเรือ	๑ ก.ค. ๗๔ – ๖ ธ.ค. ๗๔
เสมียนกรมปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม	๗ ธ.ค. ๗๕ – ๑๒ ส.ค. ๗๕
เสมียนกองบัญชีกลางทหารเรือ	๑๓ ส.ค. ๗๕ – ๑๗ เม.ย. ๗๗
เสมียนแผนก ๔ กรมปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม	๑๘ เม.ย. ๗๗ – ๑ ก.ค. ๗๗
เสมียนกองบัญชีกลางทหารเรือ	๒ ก.ค. ๗๗ – ๓๐ พ.ย. ๘๑
ประจำกองบัญชีกลางทหารเรือ	๑ ธ.ค. ๘๑ – ๑๓ ธ.ค. ๘๑
ฝึกราชการกองบัญชีกลางทหารเรือ	๑๔ ธ.ค. ๘๑ – ๑ มิ.ย. ๘๔
ประจำกองบัญชีกลางทหารเรือ	๒ มิ.ย. ๘๔ – ๙ ก.ย. ๘๔
สมุหบัญชีกองแพทย์ทหารเรือ	๑๐ ก.ย. ๘๔ – ๑๐ ส.ค. ๘๕
สมุหบัญชีกรมแพทย์ทหารเรือ	๑๑ ส.ค. ๘๕ – ๓๑ ต.ค. ๘๙
สมุหบัญชีกรมเสนาธิการทหารเรือ	๑ พ.ย. ๘๙ – ๓๑ ธ.ค. ๙๗
นกง. สลก. ทร.	๑ ม.ค. ๙๘ – ๑๗ ต.ค. ๙๘
รักษาราชการหัวหน้ากองค่าใช้สอยและการจร กรมการเงินทหารเรือ	๑๘ ต.ค. ๙๘ – ๔ ต.ค. ๙๙
หัวหน้ากองค่าใช้สอยและการจร กรมการเงินทหารเรือ	๕ ต.ค. ๙๙
รอง จก. กง. ทร. และ รรก. หก. ค่าใช้สอย และการจร กง. ทร. อีกตำแหน่งหนึ่ง	๒๖ ก.ย. ๒๕๐๐
พ้นจากตำแหน่ง รรก. หก. ค่าใช้สอย และการจร	๑ ม.ค. ๐๑
โปรดเกล้า ฯ ให้เป็น จก. กง. ทร.	๑ ต.ค. ๐๘

ราชการพิเศษ

ไปรับราชการรับเรือ ณ ประเทศฟิลิปปินส์ตามคำสั่ง ทร.
ที่ ๑๑๙/๙๑ ในตำแหน่ง สบ. หมวดเรือ รยฝ. ๑๔ ก.ย. ๙๑-๕ ม.ค. ๙๒

ตามคำสั่งการที่ ๑๕๖/๙๙ ลง ๒ พ.ค. ๙๙
ให้เป็นกรรมการฝ่ายการเงินประสานกับหน่วย Jusmag ฝ่าย ทร. ๒ พ.ค. ๙๕

คำสั่ง ทร. ที่ ๓๑๔/๒๕๑๐ สั่ง ณ ๑๕ ต.ค. ๒๕๐๐
ให้เป็นกรรมการฝ่ายการเงินของคณะกรรมการประสานงาน
กับหน่วยก่อสร้างของ จม. ๑๕ ต.ค. ๒๕๐๐

คำสั่ง ทร. ที่ ๕๖/๑๐ สั่ง ณ ๑๑ ก.พ. ๐๑
ให้เป็นกรรมการฝ่ายอำนวยการของคณะกรรมการประสานงาน
กับหน่วย จม. ฝ่าย ทร. ๑๑ ก.พ. ๐๑

คำสั่ง ทร. ที่ ๒๑๔/๐๑ สั่ง ณ ๒ ก.ค. ๐๑
ให้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายอำนวยการประสานงานกับคณะที่ปรึกษา
การช่วยเหลือทางทหารของสหรัฐอเมริกาฝ่ายทหารเรือ ๒ ก.ค. ๐๑

คำสั่ง ทร. ที่ ๓๗๖/๑๐ สั่ง ณ ๑๒ พ.ย. ๐๑
ให้เป็นกรรมการฝ่ายการเงินในคณะกรรมการประสานงาน
กับหน่วยก่อสร้างของ จม. ๑๒ พ.ย. ๐๑

เป็นกรรมการดำเนินการตามโครงการย้าย กองเรือยุทธการ
ไปอยู่สัตหีบ (คำสั่ง ทร. เฉพาะ ที่ ๑๒๘/๐๗ ลง ๔ พ.ย. ๐๗) ๔ พ.ย. ๐๗

ไปฟังการบรรยายและร่วมการสัมนา (ในด้านการเพิ่มพูน
ความรู้ในการบริหารงาน) ที่ รร. นท. คำสั่ง ทร.
ที่ ๔๗/๐๘ ลง ๒๕ ก.พ. ๐๘ ๘ มี.ค. ๐๘–๑๙ มี.ค. ๐๘

ไปดูงานการเงินทหาร ณ ประเทศสาธารณรัฐจีน
มีกำหนดประมาณ ๑๐ วัน ตั้งแต่ ๒๒ ต.ค. ๐๙

ออกเดินทาง ๒๒ ต.ค. ๐๙ คำสั่ง ทร. ที่ ๒๙๕/๐๙
ลง ๒๐ ต.ค. ๐๙ กลับ ๑ พ.ย. ๐๙
ไปดูการปฏิบัติงานปลัดบัญชีสนาม ณ สาธารณรัฐเวียดนาม
ระหว่างวันที่ ๒๐-๒๒ มิ.ย. ๑๐ มีกำหนดประมาณ ๓ วัน
(คำสั่ง ทร. เฉพาะที่ ๘๒/๑๐ ลง ๑๗ มิ.ย. ๑๐)

รับยศและเลื่อนยศทหาร

ขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ ทร.๒๔๘๗ รบ.๑	๑ ม.ค. ๙๗
ว่าที่นาวาโท (คำสั่งกระทรวงกลาโหม ที่ ๘๐/๖๙๐๙ สั่ง ณ ๑๘ มี.ค. ๙๗)	๑ ม.ค. ๙๗-๓๑ ธ.ค. ๙๗
นาวาโท (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๓๒ ตอน ๑๐ ลง ๑ ก.พ. ๙๘ พิเศษ ๕)	๑ ม.ค. ๙๘-๓๑ ธ.ค. ๙๘
นาวาเอก (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๓ ตอน ๒๖ ลง ๒๗ มี.ค. ๙๙ พิเศษหน้า ๑๔๖)	๑ ม.ค. ๙๙
พลเรือตรี (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๒ ตอน ๑๒๒ ลง ๒๕ ธ.ค. ๐๘ หน้า ๒)	๑ ต.ค. ๐๘

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๖	๒๒ มี.ค. ๗๖
เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย	๒๐ ก.ย. ๘๓
เบญจมาภรณ์ช้างเผือก (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ ตอนที่ ๖๕ ลง ๑๘ ก.ย. ๘๔)	๑๙ ก.ย. ๘๔
จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๕ ตอนที่ ๗๕ ลง ๒๕ ธ.ค. ๙๑)	๔ ธ.ค. ๙๑
เหรียญบรมราชาภิเษก เงิน	๕ พ.ค. ๙๓
จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก (ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๖๘ ตอนที่ ๗๕ ลง ๑๖ ธ.ค. ๙๔)	๕ ธ.ค. ๙๔

ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๑ ตอนที่ ๘๖ ลง ๒๙ ธ.ค. ๙๗ พิเศษ หน้า ๑๓)	๕ ธ.ค. ๙๗
เหรียญจักรพรรดิมาลา	(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๔ ตอน ๙ ลง ๒๓ ม.ค. ๒๕๐๐ พิเศษ หน้า ๔๓๒)	๕ ธ.ค. ๙๙
ตริตาภรณ์ช้างเผือก	(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๔ ตอน ๑๑๓ ลง ๓๑ ธ.ค. ๒๕๑๐ พิเศษ หน้า ๑๕)	๕ ธ.ค. ๒๕๐๐
ทวิติยาภรณ์มงกุฎไทย	(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๗๘ ตอน ๑๔๔ ลง ๑๕ ธ.ค. ๐๔ พิเศษ หน้า ๔๗)	๕ ธ.ค. ๐๔
ทวิติยาภรณ์ช้างเผือก	(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๐ ตอน ๑๑๒ ลง ๒๗ ธ.ค. ๐๖ พิเศษ หน้า ๕๗)	๕ ธ.ค. ๐๖
ประถมาภรณ์มงกุฎไทย	(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘๓ ตอน ๑๑๔ ลง ๑๙ ธ.ค. ๐๙ หน้า ๒๙)	๕ ธ.ค. ๐๙

รับและเลื่อนเงินเดือน

พันจ่าตรี	เบิกลด คงรับ ๓๐ บาท		๑ ก.ค. ๗๔ – ๓๑ พ.ค. ๗๖
,,	,, ๓๒ ,,		๑ มิ.ย. ๗๖ – ๓๑ มี.ค. ๗๖
หัวหน้าพนักงาน	เบิกลด คงรับ ๕๐ ,,		๑ เม.ย. ๗๗ – ๓๑ มี.ค. ๗๗
พันจ่า	เบิกลด ,, ๕๕ ,,	๑๕	๑ เม.ย. ๗๘ – ๓๑ มี.ค. ๗๘
,,	,, ๖๐ ,,	๑๕	๑ เม.ย. ๗๙ – ๓๑ มี.ค. ๗๙

พันจ่า	คงรับ ๖๕ บาท	๒๔	๑ เม.ย. ๘๐ – ๓๑ มี.ค. ๘๐
,,	,, ๗๐ ,,	๒๔	๑ เม.ย. ๘๑ – ๓๐ พ.ย. ๘๑
รับเงินเดือน	๘๐ ,,	๒๖	๑ ธ.ค. ๘๑ – ๓๑ มี.ค. ๘๒
,,	๙๐ ,,	๒๗	๑ เม.ย. ๘๓ – ๓๑ พ.ค. ๘๔
,,	๑๐๐ ,,	๒๘	๑ มิ.ย. ๘๔ – ๓๐ มิ.ย. ๘๕
,,	๑๑๐ ,,	๒๙	๑ ก.ค. ๘๕ – ๓๐ มิ.ย. ๘๖
,,	๑๒๐ ,,	๓๐	๑ ก.ค. ๘๖ – ๓๐ มิ.ย. ๘๗
,,	๑๔๐ ,,	๓๒	๑ ก.ค. ๘๖ – ๓๑ มี.ค. ๘๘
,,	๑๕๐ ,,	๓๓	๑ เม.ย. ๘๘ – ๓๑ ธ.ค. ๘๘
,,	๑๖๐ ,,	๓๔	๑ ม.ค. ๘๙ – ๓๑ ธ.ค. ๘๙
,,	๑๘๐ ,,	๓๖	๑ ม.ค. ๙๐ – ๓๑ ธ.ค. ๙๐
,,	๑๙๐ ,,	๓๗	๑ ม.ค. ๙๑ – ๓๑ ธ.ค. ๙๑
,,	๒๒๐ ,,	๔๑	๑ ม.ค. ๙๒ – ๓๑ ธ.ค. ๙๒
,,	๒๔๐ ,,	๔๒	๑ ม.ค. ๙๓ – ๓๑ ธ.ค. ๙๓
,,	๒๘๐ ,,	๔๔	๑ ม.ค. ๙๔ – ๓๑ ธ.ค. ๙๔
,,	๓๐๐ ,,	๔๕	๑ ม.ค. ๙๕ – ๓๑ ธ.ค. ๙๕
,,	๓๕๐ ,,	๔๗	๑ ม.ค. ๙๖ – ๓๑ ธ.ค. ๙๖
,,	๔๐๐ ,,	๒๐	๑ ม.ค. ๙๗ – ๓๑ ธ.ค. ๙๗
,,	๔๕๐ ,,	๒๑	๑ ม.ค. ๙๘ – ๓๑ ธ.ค. ๙๘
,,	๕๕๐ ,,	๒๓	๑ ม.ค. ๙๙ – ๓๑ ธ.ค. ๙๙
,,	๖๕๐ ,,	๒๕	๑ ม.ค. ๒๕๐๐ – ๓๑ ธ.ค. ๒๕๐๐
,,	๗๐๐ ,,	๒๖	๑ ม.ค. ๐๑ – ๓๑ ธ.ค. ๐๑
,,	๗๕๐ ,,	๒๗	๑ ม.ค. ๐๒
,,	๔,๙๐๐ ,,	๒๗	๑ พ.ย. ๐๒
,,	๕,๒๐๐ ,,	๒๘	๑ ม.ค. ๐๓

รับเงินเดือน นาวาเอกพิเศษ อันดับ ๒	๕,๗๐๐ บาท	๒๙	๑ ต.ค. ๐๕
นาวาเอกพิเศษ อันดับ ๒	๖,๒๐๐ ,,	๓๐	๑ ต.ค. ๐๗
ปรับเป็นรับเงินเดือน พล.ร.ต. อันดับ ๑ ขั้น ๓๐ (๖,๒๐๐ บาท) แล้ว			
เลื่อนขึ้นรับเงินเดือน พล.ร.ต. อันดับ ๑	๖,๗๐๐ ,,	๓๑	๑ ต.ค. ๐๘

พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้สมรสกับนางสาวนงคร บุนนาค บุตรี พลเรือโท พระยาดำรงราชพลขันธ์ (คอน บุนนาค) และ คุณหญิงดำรงราชพลขันธ์ (ลูกอิน บุนนาค) เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๘๔ มีธิดา ๑ คน แต่ถึงแก่กรรมหลังคลอดมาได้เพียงเล็กน้อยที่โรงพยาบาลศิริราช เมื่อวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๔๘๖

ตามประวัติ พลเรือตรี ชิน คชะสุต มีโรคประจำตัวคือ หืด ซึ่งปรากฏว่าเป็นมากสมัยสงคราม แต่ในตอนหลัง ๆ ประมาณ ๑๐ ปีเศษเกือบจะเรียกได้ว่าหายเป็นปกติ เพราะมีร่างกายอ้วนท้วน แข็งแรง

พลเรือตรี ชิน เริ่มรู้สึกครั่นตัวเมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๑๐ แต่รุ่งเช้าก็ขับรถพาภรรยาและหลานไปพักที่บ้านอ้อมใหญ่ได้โดยไม่มีอาการร้ายแรง แต่อย่างใด ตกบ่ายเริ่มมีไข้ ก็ระบายท้อง ตกกลางคืนไม่ค่อยสบาย รุ่งเช้าประมาณ ๙ นาฬิกา ก็ขับรถกลับบ้าน มาหาแพทย์ตรวจร่างกายที่คลินิคสุรวงศ์ โดยแจ้งกับแพทย์ว่า เจ็บที่หัวเหน่า แพทย์อบไฟฟ้าและให้ยารับประทานพร้อมกับกำชับว่าถ้าอาการไม่ดีขึ้นให้กลับมาใหม่ รุ่งขึ้นวันจันทร์ ที่ ๑๙ มิ.ย. ได้ไปปฏิบัติราชการเช่นเคย เย็นวันที่ ๒๐ บอกว่าอาการปวดเหลือเล็กน้อย เกือบจะหายเป็นปกติแล้ว แต่ในตอนกลางคืนนั้นเอง

ได้รับประทานยาระบายและเกิดไม่สบายมากขึ้น จึงสั่งให้เด็กไปปลุกภรรยานำตัวส่งเข้าโรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า และไม่สามารถขับรถไปเองได้ ต้องให้น้องภรรยาขับรถไปส่ง ก่อนไปได้โทรศัพท์ติดต่อผู้อำนวยการโรงพยาบาล เมื่อได้รับคำยืนยันว่ามีแพทย์แล้วจึงได้เดินทางไปถึงโรงพยาบาลเมื่อ ๒๓ น. เศษ นายแพทย์ได้ตรวจและเยียวยาให้แล้วจึงส่งตัวกลับบ้านเมื่อ ๒๔ น. เศษ ถึงบ้านได้ไม่ถึงครึ่งชั่วโมง อาการก็ไม่ดีขึ้น มีไข้สูง ภรรยาจะนำส่งโรงพยาบาลก็ไม่ยอมไป จึงเข้าใจว่าคงจะพอทุเลาลงได้เมื่อได้รับประทานยาที่แพทย์มอบมา รุ่งเช้าก่อนเข้าโรงพยาบาล ได้แวะไปกรมการเงินเพื่อมอบกุญแจเซฟให้ รอง จก.กง. ที่โรงพยาบาลแพทย์เอ็กซเรย์ว่ากระเพาะอาหารทะลุ จึงทำการผ่าตัด เมื่อประมาณ ๑๑ น. ของวันที่ ๒๑ มิ.ย. อาการหลังผ่าตัดค่อยดีขึ้นโดยลำดับ มารู้สึกไม่สบายเล็กน้อยในตอนหลัง ก็เข้าใจว่าคงจะเกิดจากการได้พักผ่อนน้อยเนื่องจากแขกเยี่ยมมาก จึงขอให้ติดป้ายห้ามเยี่ยมในวันเสาร์ที่ ๒๔ มิ.ย. นายแพทย์ผู้ทำการผ่าตัดมาเยี่ยมแล้วบอกว่าวันจันทร์เช้าจะมาพาเดิน จะได้หายเร็ว ๆ แต่แล้วอาการก็ทรุดลงโดยแพทย์ไม่คาดฝัน ปัสสาวะน้อยลงจนภรรยาเกรงว่าไตจะไม่ทำงาน และไข้ก็ลดเร็วผิดปกติ จึงได้โทรศัพท์ติดต่อขอความช่วยเหลือแพทย์หลายต่อหลายคนทั้งภายนอกและภายในโรงพยาบาล ผลที่สุด พลเรือตรี ชิน ก็ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อ ๐.๐๑ น. วันที่ ๒๗ มิ.ย. ๒๕๑๐ ด้วยโรคลำไส้ใหญ่ทะลุ ที่โรงพยาบาลสมเด็จพระปิ่นเกล้า คำนวณอายุได้ ๕๗ ปี ๑๑ เดือน ๑๕ วัน.

คำไว้อาลัย

ในตอนเช้าวันที่ [illegible] พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ขณะที่เดินทาง [illegible] แห่ง [illegible] เรือ [illegible] ประแส [illegible] ได้ [illegible] [illegible] พ.ต.อ. [illegible] [illegible] ได้ [illegible] [illegible] [illegible] พฤศจิกายน ๒๕๑๐ ในขณะ [illegible] ประเทศ [illegible] และ [illegible] [illegible] ประเทศ [illegible] [illegible] เป็นอย่างยิ่ง

[illegible] เพื่อนทหาร [illegible] เพื่อนทหาร [illegible] [illegible] ก็ได้ [illegible] [illegible] ประเทศชาติ เพื่อนทหาร [illegible] และ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ข้าพเจ้า และ ภรรยา ได้สูญเสีย เพื่อน นายทหาร ที่ เกษม
จิต และที่เรียนอยู่กับเรือนปลาย แต่ผู้ที่น่าสงสาร และ
เห็นใจมากที่สุด คือ คุณ นิจตร ที่ได้สูญเสีย คู่ร่วม
ชีวิต ซึ่งหาไม่ได้อีกแล้ว.

ด้วยความดีทั้งหลายที่ได้บำเพ็ญมา ขอให้
วิญญาณ ของ พล.ร.ต. ชื่น ศรีสด เพื่อน นายทหาร ที่
เกษมจิต ของข้าพเจ้า จงไปสู่สุคติ ณ สัมปรายภพ.

พล.ร.อ. อมร ศิริกายะ
ผู้บัญชาการทหารเรือ.

คำไว้อาลัย

ในตอนสาย วันที่ ๒๗ มิถุนายน ข้าพเจ้า ได้รับแจ้ง ทางโทรศัพท์ ว่า พลเรือตรี ชิน คชะสุต ถึงแก่กรรมเสียแล้ว ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจและเสียดายเป็นอย่างยิ่ง เพราะในโอกาสสุดท้ายที่ได้พบกัน พลเรือตรี ชิน ฯ ยังมีสุขภาพสมบูรณ์ และร่าเริงอยู่ตามปกติ ไม่มีท่าทีว่าจะถูกโรคภัยเบียดเบียนเลย ข้าพเจ้าได้ไปในการอาบน้ำศพ พลเรือตรี ชิน ฯ และได้รับคำขอร้องให้เขียนคำไว้อาลัยใน หนังสือ อนุสรณ์ที่จะพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ซึ่งข้าพเจ้าสนองรับด้วยความเต็มใจ เพราะจะได้มีโอกาสบำเพ็ญกิจเป็นมิตรพลีตอบแทนไมตรีจิตและความเอื้อเฟื้อ ซึ่ง พลเรือตรี ชิน ฯ เคยมีต่อข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ารู้จัก พลเรือตรี ชิน ฯ มาช้านาน ได้เคยรับราชการในหน่วยเดียวกันบ้าง ได้เป็นกรรมการปฏิบัติราชการพิเศษร่วมคณะกันบ้าง แต่ที่นับว่าได้ร่วมงานกันอย่างใกล้ชิดที่สุดก็คือ ในระหว่างที่ข้าพเจ้าได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ ในเวลานั้น พลเรือตรี ชิน ฯ ยังมียศเป็น นาวาเอก และดำรงตำแหน่ง รองเจ้ากรมการเงินทหารเรือ พลเรือตรี ชิน ฯ ได้เป็นกำลังสำคัญของข้าพเจ้าในราชการด้านการเงิน กล่าวคือ ได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติ และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้เงินงบประมาณ เพื่อให้กองทัพเรือได้รับประโยชน์มากที่สุด ช่วยเร่งรัดและกวดขันการใช้เงินงบประมาณของ หน่วยต่าง ๆ ให้เป็นไป ตาม นโยบาย ของ กองทัพเรือ รวบรวมสถิติการใช้จ่ายเงินงบประมาณเสนอข้าพเจ้าตามระยะเวลาอันสมควร ทำให้ข้าพเจ้าทราบสถานะการเงินของกองทัพเรือตลอดเวลา จนสามารถเจียดจ่ายงบประมาณไปพัฒนากองทัพเรือได้ นับว่า พลเรือตรี ชิน ฯ เป็นผู้หนึ่งที่มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่กองทัพเรือ โดยเฉพาะในระหว่างที่ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการทหารเรือ

พลเรือตรี ชิน ฯ ได้ปฏิบัติราชการอย่างซื่อสัตย์ สุจริต มีมานะอดทน มีอุปนิสัยร่าเริงชอบเอื้อเฟื้อช่วยเหลือข้าราชการในกองทัพเรือและครอบครัว ตลอดจนผู้อื่นที่มาติดต่อราชการ ทั้งในทางราชการและส่วนตัวเป็นนิจ ข้าพเจ้าได้รับความเอื้อเฟื้อเป็นการส่วนตัวจาก พลเรือตรี ชิน ฯ เสมอ แม้ข้าพเจ้าจะออกจากประจำการไปแล้วก็ตาม ถึงแม้ว่า พลเรือตรี ชิน ฯ จะต้องติดอัตรา ไม่ได้เลื่อนยศและตำแหน่งอยู่หลายปี พลเรือตรี ชิน ฯ ก็มิได้มีความท้อถอย คงปฏิบัติราชการด้วยความเข้มแข็ง และสม่ำเสมอตลอดมา จนได้รับพระมหากรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นเจ้ากรมการเงินทหารเรือ อันเป็นเกียรติประวัติที่น่าภูมิใจอย่างยิ่ง การที่ พลเรือตรี ชิน ฯ มาถึงแก่กรรมเสียในขณะที่กำลังสมบูรณ์ด้วยลาภ ยศ เช่นนี้ จึงเป็นที่น่าเสียดายและอาลัยแก่ทางราชการและญาติมิตรเป็นอย่างยิ่ง

วิญญาณของ พลเรือตรี ชิน ฯ จักสถิตอยู่ในภพใดก็ตาม ขอจงได้รับรู้ถึงความอาลัยของข้าพเจ้า และขออำนาจกุศลบุญราศีที่ได้บำเพ็ญ จงเป็นปัจจัยให้ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ประสบสุขวิบูลพูนผลตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพ เทอญ.

พล.ร.อ. [illegible]

๑๒ ส.ค. ๒๕๑๐

คำไว้อาลัย

ผมรู้จักคุณชินมาเห็นจะกว่า ๒๐ ปี แล้ว เริ่มแต่รู้จักกันในระยะห่าง ๆ จนใกล้ชิดที่สุด ในที่สุดเราต่างได้เติบโตในราชการมาในอาชีพและหน้าที่ต่างกันก็จริง แต่ก็แปลกที่เราได้มาทำงานร่วมกันเป็นระยะเวลานาน จนรู้นิสัยใจคอกันได้เป็นอย่างดี คุณชินได้รับราชการมาในบังคับบัญชาของนายที่ดีหลายนายที่รักษาระเบียบข้อบังคับและวิธีปฏิบัติราชการ โดยที่เป็นคนชอบรู้ชอบเห็น ดังนั้นคุณชินจึงเรียนรู้จดจำปฏิบัติกิจราชการที่ดีและถูกต้องไว้เป็นทุนตลอดมา การที่คุณชินได้เลื่อนฐานะขึ้นมาจนถึงขั้นสูงสุดได้ นอกจากคุณสมบัติดีในตัวเป็นเดิมพันแล้ว ก็เพราะความเอาใจใส่และถือปฏิบัติตามนายที่ดีดังกล่าวนั้น คุณชินเป็นคนประหยัดซึ่งเหมาะกับงานในหน้าที่ของตน ในระหว่างที่อยู่กับผมนั้น คุณชินจะขออะไร เช่นขอคนเพิ่มหรือขอเครื่องมือ เครื่องใช้แล้วเขาจะได้รับการสนับสนุนตามลำดับชั้นขึ้นมาเสมอ เพราะปกติคุณชินไม่ใคร่ขออะไร ผู้บังคับบัญชาต้องแนะให้ทำเรื่องขออยู่เรื่อย เขาพอใจในสิ่งที่มีอยู่เสมอ ฐานะทางบ้านจึงเป็นอยู่เช่นนี้ตลอดมา ความซื่อความเอาใจใส่ต่อการงาน และความรับผิดชอบในหน้าที่ของคุณชินได้รับการยกย่องทั่วไป จึงได้รับความไว้วางใจตลอดมาจนถึงวาระสุดท้ายของเขา ผมจำได้ในระยะหนึ่งซึ่งผมต้องทำงานอยู่จนเย็นจนค่ำ ณ ที่ทำการ ได้สังเกตเห็นคุณชินกลับเย็นกว่าคนอื่นแทบทุกวัน สอบได้ความว่า ปกติคุณชินกลับทีหลังคนอื่นเขาทุกวันต้องทำงานให้เสร็จ และตรวจตราความเรียบร้อยเสียก่อน ดังนั้นจึงปรากฏว่าเวลามีการตรวจงานในหน้าที่ของคุณชินจึงเรียบร้อยเสมอ เวลาชี้แจงกิจการงานอะไรก็ฉะฉาน และด้วยหน้าตายิ้มแย้ม แต่ถ้าได้ถามเรื่องราวของคนอื่นแล้วมักอ้อมแอ้ม รู้ได้ทันทีว่าไม่อยากกล่าวหาหรือนินทาใคร

เวลานอกราชการไม่ว่าพบที่งานหรือที่ไหนจะพบคุณชินร่วมวงกับเขา และจะได้ยินเสียงคุณชินคุยเป็นการสนุกสนานอยู่คนเดียวในวงนั้น คุยได้สารพัดเรื่อง ใครจะขอร้องอะไรเป็นพยายามช่วยจนสุดความสามารถ ไม่เลิกล้มที่จะช่วยนั้นง่าย ๆ จึงเป็นที่รู้จักกันทั่วไปทั้งวงในและวงนอก ความกตัญญูรู้คุณเป็นคุณสมบัติของคุณชินที่ควรยกย่องไว้ในโอกาสนี้

คุณชิน ตามปกติเป็นผู้มีสุขภาพดี ฉะนั้น การจากไปโดยกะทันหันอย่างไม่มีใครได้นึกได้ฝัน ย่อมนำความสลดเสียใจมาสู่ญาติมิตร และผู้ที่รู้จักอย่างสุดซึ้ง

ผมขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย ได้โปรดช่วยให้วิญญาณของคุณชินได้ไปสู่สุคติเบื้องหน้าด้วย เทอญ.

พล.ร.อ. สวัสดิ์ ภูมิ.

"รำลึกถึงคุณชิน"

"คุณชิน" หรือพลเรือตรี ชิน คชะสุต เจ้ากรมการเงินทหารเรือ ซึ่งข้าพเจ้าเคยบังคับบัญชา ในสมัยที่ข้าพเจ้าดำรงตำแหน่ง เป็นผู้บัญชาการทหารเรือ ท่านผู้นี้เป็นบุตรเขยของพลเรือโท พระยาดำรงราชพลขันธ์ โดยได้สมรสกับธิดาของท่านเจ้าคุณที่ชื่อว่า "นังคร บุนนาค" ในสมัยที่ข้าพเจ้ารับราชการอยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านเจ้าคุณ ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเจ้ากรมสรรพาวุธทหารเรือ (*บางนา*) ข้าพเจ้าสนิทสนมกับครอบครัวนี้มาก เสมือนญาติสนิท การปกครอง ของ ท่านเจ้าคุณ นับว่าดีเลิศ เพราะท่านปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านทุกชั้นนับแต่พลทหารถึงนายทหารโดยถือว่าเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน จึงเป็นที่เคารพรักและนับถือตัวท่านเจ้าคุณและครอบครัวของท่านเหมือนครอบครัวเดียวกันทั้งกรมสรรพาวุธทหารเรือ เมื่อเป็นเช่นนี้ไหนเลยลูกไม้จะหล่นไกลต้นและมรดกอันนี้ไหนเลยจะไม่ตกทอดถึงบุตรธิดาของท่าน ส่วนพลเรือตรี ชิน คชะสุต ภายหลังที่ได้สมรส กับธิดา ของ ท่านเจ้าคุณ และอยู่กินร่วมกันนานเข้า ๆ ก็ได้ถ่ายทอด อุปนิสัยโดยธรรมชาติให้เป็นไป อย่างเดียวกับคุณนังคร ภรรยาสุดที่รักของท่าน ในส่วนตัวพลเรือตรี ชิน คชะสุต ซึ่งขณะนั้นมีตำแหน่งอะไรจำไม่ได้ เพราะได้แยกย้ายไปรับราชการนานไม่น้อยกว่า ๔๐ ปี แต่เท่าที่จำได้ก็คือเป็นผู้มีนิสัยอ่อนโยนเยือกเย็นสุขุมและซื่อสัตย์สุจริต กตัญญูกตเวทีมาตั้งแต่ครั้งยังเป็นผู้น้อย ในระหว่างที่มาอยู่ในบังคับบัญชา ของข้าพเจ้าในกรมการเงินทหารเรือ และโดยอาศัยที่คุ้นเคยมาแต่ก่อนจึงได้แนะนำข้าพเจ้าเกี่ยวกับเรื่องการใช้เงินราชการลับ ซึ่งในขณะนั้นข้าพเจ้าก็ไม่สนใจเท่าใดนัก นึกแต่เพียงว่าตัวเอง ทำไปโดยสุจริต และถูกต้องตามระเบียบแบบแผนทุกประการจะมีเรื่องได้อย่างไร ออกจะทะนงตัวเกินไป แต่ที่ไหนได้การณ์กลับปรากฏว่า เมื่อข้าพเจ้าถูกปฏิวัติ เมื่อ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และถูกปลดออกจากประจำการในเวลาต่อมา กลับต้องถูกฟ้องคดีอาญาฐานทุจริตเกี่ยวกับเงินราชการลับ ๔,๘๐๐,๐๐๐ บาท ทั้งนี้เพราะไม่เชื่อพลเรือตรี ชิน คชะสุต ซึ่งเคยแนะนำว่าการ

เงินราชการลับนั้นไม่ต้องแจ้งรายละเอียดว่าเอาไปทำอะไรบ้าง ไม่ต้องทำอะไรเป็นหลักฐานไว้นอกจากการเซ็นรับเท่านั้น เซ็นรับไปตามอำนาจที่มีอยู่และมีอำนาจที่จะใช้เงินราชการลับนั้น แต่ข้าพเจ้ากลับไปทำหลักฐานไว้ว่าทุกบาททุกสตางค์ได้ใช้ไปในราชการ ซึ่งเท่ากับไม่เชื่อพลเรือตรี ชิน คชะสุต เพราะเหตุที่ไม่เชื่อนี้แหละจึงโดนฟ้องคดีอาญาถึง ๒๐ มาตรา และโดนควบคุมอยู่ในกระทรวงกลาโหม ๘๔ วัน และต้องต่อสู้คดีถึง ๓ ศาลกินเวลาถึง ๓ ปี ศาลตัดสินยกฟ้องทั้ง ๓ ศาลโดยขาวสะอาดไม่มีมลทินแห่งความทุจริตแม้แต่น้อย ทั้งนี้โดย น.อ. แสวง บุญยัง ทนายประจำตัวข้าพเจ้าเป็นทนายว่าต่าง ถ้าไม่ได้ท่านผู้นี้เป็นทนายเห็นจะแย่ เพราะเป็นทหารเรือย่อมทราบข้อเท็จจริงและระเบียบแบบแผนและอะไรต่ออะไรในด้านทหารเรือดี ประกอบกับความเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม และไม่หวั่นเกรงอิทธิพลใด ๆ ของพันเอก มณีรัตน์ จารุจินดา ผู้เป็นตุลาการพระธรรมนูญ เจ้าของสำนวน ได้ทำให้ข้าพเจ้ารอดพ้นจากการเป็นอาชญากรมาได้ ซึ่งข้าพเจ้าจารึกจดจำอยู่มิรู้ลืม

ในคดีที่ข้าพเจ้าถูกฟ้องอาญานั้น พลเรือตรี ชิน คชะสุต ก็ได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยโดยได้เป็นพยานโจทก์เข้าเบิกความต่อศาลทหารกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๑๔ มีนาคม ๒๕๐๓ อย่างตรงไปตรงมา โดยไม่หวั่นเกรงอิทธิพลของผู้ใดทั้ง ๆ ที่ขณะนั้นยังรับราชการอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของ พลเรือเอก หลวงชำนาญอรรถยุทธ์ ผู้บัญชาการทหารเรือคนต่อจากข้าพเจ้า ในการรำลึกถึงพลเรือตรี ชิน คชะสุต ครั้งนี้ ข้าพเจ้าจึงได้หยิบเอาคำให้การของท่านมาดูและเห็นสมควรจะตีพิมพ์ไว้เป็นอนุสรณ์ด้วย ข้าพเจ้าจึงคัดลอกและมอบมาท้ายคำรำลึกนี้เพื่อให้เจ้าภาพได้ตีพิมพ์ไว้เป็นอนุสรณ์ต่อไป เพราะเป็นความสัมพันธ์ครั้งสุดท้ายระหว่าง พลเรือตรี ชิน คชะสุต กับข้าพเจ้า

ด้วยคุณงามความดีและความซื่อสัตย์สุจริตของพลเรือตรี ชิน คชะสุต จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นเจ้ากรมการเงินทหารเรือซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญของกองทัพเรือ การที่พลเรือตรี ชิน คชะสุต ต้องเสียชีวิตไปในวัยที่ยังไม่สมควรดังนี้ ทำให้ข้าพเจ้ามีความเสียดายอาลัยอาวรณ์เป็นอย่างมาก

ขอเดชะกุศลผลแห่งความดีที่พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้บำเพ็ญมาแล้วในอดีต จงเป็นผลดลสนองให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพลเรือตรี ชิน คชะสุต จงไปสู่สุคติเสวยสุขเกษมสำราญในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

จอมพลเรือ [signature]

(หลวงยุทธศาสตร์โกศล)

บ้านสองประยูร พระโขนง พระนคร

๔ ต.ค. ๑๐

คำให้การพยาน

คดีดำที่ ๓๑๙/๒๕๐๒

ศาลทหารกรุงเทพฯ

๑๔ มีนาคม ๒๕๐๓

อัยการศาลทหารกรุงเทพฯ โจทก์

ความอาญาระหว่าง

จอมพลเรือ ประยูร ยุทธศาสตร์โกศล

หรือหลวงยุทธศาสตร์โกศล จำเลย

ข้าพเจ้าพยานได้สาบานหรือปฏิญาณตัวแล้ว ขอให้การตามความสัตย์จริงดังต่อไปนี้.-

ข้าพเจ้า นาวาเอก ชิน คชะสุต อาชีพ รับราชการ เชื้อชาติ ไทย สัญชาติ ไทย เกี่ยวกับคู่ความ ไม่เกี่ยว

ตอบโจทก์ ข้าฯ รับราชการในตำแหน่งรองเจ้ากรมการเงินทหารเรือ ตั้งแต่ ๒๖ กันยายน ๒๕๐๐ ก่อนรับราชการในตำแหน่งนี้ เป็นหัวหน้ากองค่าใช้สอยและการจร กรมการเงินทหารเรือ ทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินนี้มาประมาณ ๓๐ ปีแล้ว

การเบิกเงินต้องมีฎีกา ส่วนการยืมเงินไม่มีหลักฐานฎีกาแต่ต้องมีใบยืม เมื่อเสร็จราชการแล้ว ผู้ยืมต้องส่งใช้ในโอกาสแรก การเบิกการยืมมีอยู่ในข้อบังคับการเงิน คนภายนอกจะยืมเงินราชการไม่ได้ โจทก์ขอให้พยานดูข้อบังคับการเงิน พยานดูแล้วรับว่าใช่ โจทก์ส่งศาล ๆ รับไว้ให้จำเลยดูเลย ศาลหมาย จ. ๑๖ เงินราชการลับไม่ได้ตั้งไว้ในงบประมาณ แต่เมื่อมีเหตุจำเป็น ทางกองทัพเรือจะต้องรายงานขอโอนจากกระทรวงกลาโหม กระทรวงกลาโหมจึงขออนุมัติกระทรวงการคลังยอมจ่ายให้แล้ว กองทัพเรือก็ไปเบิกเป็นเงินราชการลับ เงินที่โอนก็คือเงินในงบ

ประมาณของกองทัพนั้นเอง การจ่ายเงินราชการลับมีบัญชี ถ้าตรวจบัญชีก็ทราบ เงินอุดหนุนบริษัทอู่กรุงเทพฯ ตั้งไว้ในงบประมาณ ตามที่โจทก์ให้ดู พ.ร.บ. งบประมาณ ๒๔๙๖ นั้นใช่แล้ว โจทก์ส่งศาล ๆ รับไว้ ๑ ฉบับ ศาลหมาย จ. ๑๗ จำเลยเคยไปต่างประเทศ ไปราชการยุโรปใช้เงินราชการ มีหลักฐานเห็นอีกจำได้ โจทก์ขอให้พยานดูหนังสือที่ ๑๔๒๘๔/๙๖ เรื่องเงินค่าใช้จ่าย ของ คณะทูตรวม ๑๘ ฉบับ พยานดูแล้วรับว่าใช่ โจทก์ส่งศาล ๆ รับไว้ให้จำเลยดูแล้ว ศาลหมาย จ. ๑๘

ตอบ น.อ. แสวง ทนายจำเลย รองเจ้ากรม การเงิน มีหน้าที่ ปกครองข้าราชการในกรมการเงิน และทำการแทนเจ้ากรมเมื่อไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ข้าฯ ไม่เคยผ่านโรงเรียนการเงินของกลาโหม การยืมเงินต้องทำด้วยแบบฟอร์มยืมเงิน เงินยืมราชการจะใช้กระดาษอื่นใดไม่ได้ ผู้บัญชาการกองทัพเรือจะยืม ก็ต้องทำแบบฟอร์มเช่นเดียวกัน เงินราชการนี้บุคคลพลเรือนจะขอยืมไม่ได้ แม้ผู้บัญชาการทหารเรือจะอนุมัติให้ยืม ทางกรมการเงินทหารเรือก็จะให้ยืมไม่ได้ เพราะผิดระเบียบ เงินราชการลับจะได้มาก็แต่โดยขอโอนเงินในงบประมาณมาเป็นเงินราชการลับเท่านั้น เงินที่ผู้อื่นให้ เช่นนายกรัฐมนตรีให้มาเช่นนี้ เงินนั้นก็ไม่ใช่เงินราชการลับ เงินราชการลับไม่เคยจ่ายยืม ในขณะปฏิบัติเกี่ยวกับเงินราชการลับนี้ ข้าฯ ไม่เคยจ่ายยืม มีแต่จ่ายขาด เงินราชการลับผู้บัญชาการทหารเรือผู้เดียวจะเบิกจ่ายได้ เงินราชการลับใบสำคัญไม่ต้องส่ง เงินราชการที่ยืมไป ทางการเงินต้องทวงถามตามข้อบังคับ อย่างนานจะยืมได้ ๓๐ วันถ้าเกินก็ทวง บริษัทอู่กรุงเทพฯ ไม่เป็นส่วนราชการของกองทัพเรือ เป็นบริษัทโดยเฉพาะ ไม่เป็นส่วนราชการใดของกระทรวงกลาโหม

ตอบโจทก์ติง บริษัทอู่กรุงเทพฯ ที่ข้าฯ ทราบ ผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นประธานกรรมการ เงินราชการลับเป็นอำนาจผู้บัญชาการที่จะเบิกจ่าย ฉะนั้นถ้ามีใครยืมก็ต้องยืมผู้บัญชาการไม่ใช่ยืมกรมการเงินทหารเรือ และที่กรมการเงินจ่ายไปก็ต้องถือว่าจ่ายให้ผู้บัญชาการ จ่ายให้ขาด การยืมเงิน จาก ผู้บัญชาการนั้น ก็แล้วแต่ท่านผู้บัญชาการจะให้ทำเป็นหนังสืออย่างไร

ตอบศาล ข้อบังคับการเงิน ใช้บังคับกับเงินราชการลับด้วยนอกจากต้องใช้ข้อบังคับการเงินแล้ว ยังต้องปฏิบัติพิเศษ ตามหนังสือเกี่ยวกับการใช้เงินราชการลับ การจ่ายเงินราชการลับเวลาผู้บัญชาการขอมา ก็นำไปให้ท่านแล้วให้ท่านเซ็นรับในสมุดจ่ายเงินราชการลับนั้น สมุดนี้ต้องทำตามแบบของกระทรวงการคลังแจ้งมา เงินราชการลับไม่ต้องส่งให้ผู้ใดตรวจ การส่งเอกสารไปกระทรวงการคลังก็เพียงทำงบที่จ่ายไปให้ทราบโดยไม่มีใบสำคัญเท่านั้น

ในระหว่างข้าฯ รับราชการอยู่นี้ เคยปฏิบัติเกี่ยวกับการเงินราชการลับเหมือนกัน เพราะระหว่างนั้นเจ้ากรมการเงินทหารเรือป่วย การปฏิบัติก็ปฏิบัติตามแบบแผนที่เจ้ากรมการเงินทหารเรือเคยปฏิบัติติดต่อกันมา หมายความว่า ทั้งในสมัยที่จำเลยเป็นผู้บัญชาการทหารเรือกับปัจจุบันนี้ การปฏิบัติเกี่ยวแก่เงินราชการลับ ก็คงปฏิบัติเช่นเดียวกัน เงินของอู่กรุงเทพฯ เมื่อตั้งงบประมาณไว้ก็คงอยู่ที่กระทรวงการคลัง กองทัพเรือไม่ได้ไปเบิกมาเก็บไว้ ต่อเมื่อมีเรื่องของบริษัทต้องจ่ายกรมการเงินทหารเรือก็ไปเบิกให้ กรมการเงินทหารเรือไม่ได้ควบคุมการเงินของอู่กรุงเทพฯ.

คำไว้อาลัย

พลเรือตรี ชิน คชะสุต

คุณชินและครอบครัวของดิฉัน ได้คุ้นเคยสนิทสนมกันมากว่า ๒๐ ปี โดยเฉพาะหม่อมเจ้าครรชิตพลสามีของดิฉันทรงรักใคร่ไว้วางใจเป็นพิเศษ และชมเสมอว่า คุณชิน ได้ปฏิบัติราชการเป็นที่น่าสรรเสริญ อุปนิสัยเยือกเย็น, อ่อนโยน ซื่อสัตย์กตัญญูเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าหม่อมเจ้าครรชิตพลจะสิ้นชีพไปแล้วก็ตาม คุณชินยังคงเป็นมิตรที่ให้ความแนะนำและที่ปรึกษาแก่ดิฉันและลูก ๆ เสมอมา พอได้ทราบว่าคุณชินด่วนมาถึงแก่กรรมโดยรวดเร็วเช่นนี้ ทำให้ครอบครัวของดิฉันเศร้าโศกและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าคุณชินได้จากเราไปสู่สุคติยังสัมปรายภพแล้วก็ตาม แต่คุณธรรมความดีจะยังอยู่ในโลกนี้ตลอดไป.

ดวงทิพย์[illegible] อาภากร

ไว้อาลัย

พลเรือตรี ชิน คชะสุต

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเคยรับราชการร่วมกับพลเรือตรี ชิน คชะสุต มาเป็นระยะเวลานานพอสมควร และต่างก็มีความรักใคร่สนิทสนมกันตลอดมา คุณนังคร ภรรยาพลเรือตรี ชิน คชะสุต ใคร่จะขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย ในโอกาสที่จะได้มีการพระราชทานเพลิงศพสามีสุดที่รักของคุณนังคร ข้าพเจ้ารู้สึกเป็นเกียรติและมีความยินดีที่จะปฏิบัติตามคำขอร้องนี้ด้วยความเต็มใจ เพราะนึกถึงความหลังที่สามีของคุณนังครได้มีไมตรีจิตต่อข้าพเจ้าอย่างเสมอต้นเสมอปลายตลอดมา จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายที่เราจะต้องจากกันไปตามธรรมดาของโลก

ข้าพเจ้ารู้จักกับคุณชินมาตั้งแต่สมัยที่คุณชินยังนุ่งผ้าม่วงสีน้ำเงิน สวมเสื้อราชปะแตนสีขาวมาทำงาน คุณชินได้เริ่มเข้ารับราชการฝ่ายการเงินของกองทัพเรือตั้งแต่ครั้งมีฐานะเป็นเสมียน จนกระทั่งได้เลื่อนตำแหน่งเป็นข้าราชการชนสัญญาบัตร และต่อมาก็มีความเจริญก้าวหน้าในทางราชการตามลำดับ เมื่อครั้งข้าพเจ้ามีตำแหน่งเป็นรองเสนาธิการทหารเรือฝ่ายยุทธการ คุณชินก็ได้ย้ายมาเป็นสมุหบัญชีของกรมเสนาธิการทหารเรือ ในระยะนี้เองที่เราทั้งสองได้รู้จักอุปนิสัยใจคอซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด รู้สึกว่าในระหว่างที่รับราชการอยู่กรมเดียวกันนี้ คุณชินมีความเคารพนับถือข้าพเจ้าอย่างจริงใจ และข้าพเจ้าก็มีความรักคุณชินเหมือนอย่างน้องชาย เพราะข้าพเจ้าเองก็มีน้องชายซึ่งชื่อชินด้วยเหมือนกัน แต่หากเขาได้ถึงแก่กรรมไปนานแล้ว ในระหว่างที่ยังมีอายุรุ่นหนุ่มอยู่ คุณชินเรียกข้าพเจ้าว่า "ท่านรอง" โดยเรียกเหมือนอย่างใคร ๆ ที่ประจำอยู่ในกรมเสนาธิการทหารเรือและมีอาวุโสน้อยกว่าข้าพเจ้า และข้าพเจ้าก็เรียกคุณชินว่า "คุณสมุห์" ตามตำแหน่งหน้าที่ของคุณชินในเวลานั้น การเรียกชื่อซึ่งกันและกันนี้ได้เป็นไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง แม้ข้าพเจ้าจะได้ออกจาก

ราชการไปแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังคงเป็น "ท่านรอง" ของคุณชินเหมือนอย่างเดิม และคุณชินก็คงเป็น "คุณสมุห์" ของข้าพเจ้าตลอดเรื่อยมา แม้กระทั่งคุณชินมียศเป็นพลเรือตรี เจ้ากรมการเงินทหารเรือแล้ว ข้าพเจ้าก็ยังคงเรียกคุณชิน "คุณสมุห์" ในทุกโอกาสที่ได้พบกันในระยะหลัง ๆ การเรียกชื่อกันเหมือนอย่างเดิมนี้ดูเหมือนคุณชินก็จะชอบ เพราะถือว่าเราเป็นกันเอง ไม่ต้องมายกย่องยกยอกันให้มากไปโดยใช่เหตุ เพราะบางทีการยกยอนั้นอาจทำให้เกิดความลุ่มหลงในลาภยศ แล้วก็อาจทำให้ผู้ถูกยกยอลืมตัวไปได้ในบางขณะ

ในการเขียนคำไว้อาลัยให้แก่คุณชินนี้ ทำให้ข้าพเจ้ามีความสดชื่นอยู่บ้างเมื่อหวนระลึกถึงความ หลังแต่ครั้งที่ได้รับราชการอยู่ ที่กรมเสนาธิการทหารเรือมาด้วยกัน ข้าพเจ้ามีความรู้สึกว่าภาระการงานของข้าพเจ้าที่กรมนี้เป็นไปด้วยดีและมีความสบายใจโดยตลอด ในประการแรกก็คืออดีตผู้บัญชาการทหารเรือ พลเรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน ซึ่งขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นเสนาธิการทหารเรือด้วย ได้มีความเมตตากรุณาแก่ข้าพเจ้า โดยมอบหมายความไว้วางใจให้ข้าพเจ้าดำเนินกิจการของกรมนี้แทนตัวท่านแทบทุกอย่าง ในประการที่สองซึ่งนับว่าเป็นโชคดีอีกอย่างหนึ่งก็คือ ผู้ที่รับราชการในกรมนี้ในเวลานั้น ซึ่งรวมทั้งคุณชินด้วย ต่างพยายามปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี โดยไม่มีการถือเขาถือเราแต่อย่างใด มีอะไรก็พูดจากันอย่างตรงไปตรงมา เป็นการสะดวกแก่การปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยกันทุกฝ่าย ทุกคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และทุก ๆ คนก็มีความสบายใจ แม้จะมีภาระการงานที่หนักสมองอยู่บ้างเป็นบางคราวเราก็ไม่เคยมีความท้อถอย หรือหนักใจแต่อย่างใด ที่พูดมานี้ด้วยความจริงใจของข้าพเจ้าโดยแท้ และเชื่อว่าถ้าคุณชินยังมีชีวิตอยู่ ก็คงจะมีความรู้สึกเช่นเดียวกับข้าพเจ้าในฐานะที่เคยร่วมงานกันมาในกรมเดียวกัน

ในระหว่างที่คุณชินมีตำแหน่งเป็นสมุหบัญชี ของกรมเสนาธิการทหารเรืออยู่นี้ ได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการของตนได้ดีมาก จนอาจกล่าวได้อย่างเต็มปากว่า เมื่อพูดถึงกิจการฝ่ายการเงินของกรมนี้แล้ว ผู้บังคับบัญชาไม่ต้องเป็นห่วง ทั้งนี้ก็เพราะว่า

คุณชินได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนโดยเต็มความสามารถ ไม่มีอะไรบกพร่องที่ผู้บังคับบัญชาจะตำหนิติเตียนได้ ด้วยเหตุนี้ทางราชการจึงได้บำเหน็จความชอบโดยเลื่อนชั้นเงินเดือนให้แก่คุณชินในบางปีถึง ๒ ขั้น เพื่อให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น สิ่งที่ประทับใจในไมตรีจิตของคุณชินที่มีต่อข้าพเจ้า อีกอย่างหนึ่งก็คือเมื่อถึงคราวเงินเดือนออก คุณชินมักจะให้ความสะดวกแก่ข้าพเจ้า โดยจัดให้เสมียนฝ่ายการเงินนำเงินเดือนของข้าพเจ้ามาให้ในห้องทำงานของข้าพเจ้าเสมอ เป็นการช่วยให้ข้าพเจ้าไม่ต้องเสียเวลาลงไปรับเงินเดือนที่ห้องสมุหบัญชี และในบางคราวที่ว่างงานแล้วก็มีน้ำใจนำเงินเดือนของข้าพเจ้ามาให้ด้วยตนเอง แล้วก็ถือวิสาสะพูดจาในกิจธุระการงานไปในตัวด้วย ความสุภาพอ่อนโยนของคุณชินตามที่กล่าวมานี้ เป็นเครื่องสนับสนุนอย่างหนึ่งที่ทำให้ตัวคุณชินมีความเจริญก้าวหน้าและจะไปทำงานร่วมกับใครก็ไม่มีใครรังเกียจ

อนึ่ง ข้าพเจ้าสังเกตว่าคุณชินเป็นคนทำงานตรงตามเวลาเสมอ ไม่เคยปรากฏว่ามาทำงานสายนอกจากจะเกิดการเจ็บป่วย เนื่องจากโรคหืดซึ่งเป็นโรคประจำตัวของคุณชินมานานแล้ว เมื่อถึงเวลาเลิกงานแล้วก็กลับบ้านตรงตามเวลา และในบางคราวก็กลับทีหลังใคร ๆ เนื่องจากยังทำงานประจำวันไม่แล้วเสร็จ คุณชินเป็นผู้มีอุปนิสัยใจคอที่ดีมาก และมีความร่าเริงอยู่เสมอ นับได้ว่าเป็นสุภาพบุรุษผู้หนึ่ง ดังนั้นเพื่อนข้าราชการตลอดจนผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา จึงมีความรักใคร่คุณชินด้วยกันทั้งนั้น นอกจากนี้คุณชินชอบช่วยเหลือใคร ๆ ตามความสามารถที่จะทำได้ ซึ่งเป็นคุณธรรมประจำตัวของคุณชินเอง ในระหว่างที่รับราชการร่วมกันนั้น เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหาในทางราชการเกี่ยวกับการเงิน คุณชินก็มักจะให้ความคิดเห็นตรงต่อระเบียบและข้อบังคับเสมอ เป็นที่ไว้วางใจได้ไม่มีผิดพลาด ซึ่งนับว่าเป็นความสบายใจอย่างหนึ่งที่ได้เพื่อนข้าราชการร่วมงานที่ดี ในที่สุดการรับราชการของคุณชินจึงได้มีความเจริญก้าวหน้าไม่แพ้ใครๆ จนกระทั่งได้ดำรงตำแหน่งเป็นถึงเจ้ากรมการเงินทหารเรือ ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดในวิชาชีพของตน ทั้งนี้ย่อมเป็นที่น่าภาคภูมิใจแก่ตัวคุณชินและครอบครัวของคุณชินเอง

คุณชินได้วายชนม์ไปแล้ว แต่ความทรงจำในคุณความดีของคุณชินยังคงมีอยู่ ด้วยความอาลัยรักจึงขออธิษฐานให้ดวงวิญญาณของคุณชินหรือคุณสมุห์ของข้าพเจ้า จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพจงทุกประการ

อาลัย

พลเรือตรี ชิน คชะสุต

น่าเสียดายที่ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ได้ล่วงลับไปเสียแล้ว เมื่อเวลาได้บุกบั่นในกิจการงานจนได้รับตำแหน่งเป็นเจ้ากรมการเงิน อันเป็นเกียรติอย่างยิ่ง

ท่านเคยเป็นสมุหบัญชีของกรมแพทย์ทหารเรืออยู่เป็นเวลานาน และตลอดเวลาที่เป็นอยู่ก็ได้มีคุณลักษณะที่น่าชมน่ายินดีเป็นอย่างยิ่ง ท่านได้ทำงานของท่านโดยความซื่อสัตย์สุจริตโดยความขยันขันแข็ง และด้วยสมรรถภาพที่น่าสรรเสริญ มุ่งหน้ามุ่งตาทำการงานทุกด้าน เพื่อให้กรมแพทย์ทหารเรือได้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นตลอดเวลา ไม่มีงานใดที่ขอร้องให้ทำที่ท่านจะไม่ทำโดยด่วนและโดยดี และในเวลาเดียวกันการปรองดองในแผนกของท่านอยู่ในลักษณะที่ดีและราบรื่นอยู่เสมอ และพวกลูกศิษย์ในแผนกของท่านก็ได้เจริญขึ้นไปทุกคนตามลำดับ

กระผมแน่ในใจเหลือเกินว่าจะหาสมุหบัญชีอย่างท่าน ที่ดีต่องาน ดีต่อผู้บังคับบัญชา ดีต่อผู้ใต้บังคับบัญชา และรักษาผลประโยชน์ของราชการเป็นของยาก

โดยปิยวาจา ความโอภาปราศรัย พูดจากันด้วยวาจาอันเป็นที่รักเจริญใจปราศจากวาจาอันข่มขี่ดุร้ายแก่กัน ท่านเป็นบุคคลที่รักษาผลประโยชน์ของงานช่วยทำนุบำรุงช่วยเหลือผู้ใต้บังคับบัญชา และผู้ที่เป็นผู้บังคับบัญชาของท่าน โดยนึกถึงกิจการงานของการบัญชีของทหารเรือเป็นส่วนใหญ่ และเวลาเดียวกันสนับสนุนผู้ที่เป็นผู้บังคับบัญชาของท่านในด้านวิทยาการตลอดมา ทำให้งานส่วนใหญ่ราบรื่นอยู่เสมอ

สำหรับตัวกระผม ในขั้นแรกท่านเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา และต่อมาเมื่อกระผมได้ออกจากราชการ ก็กลายจากการเป็นผู้บังคับบัญชามาเป็นเพื่อนกัน และท่าน

ก็ได้ช่วยอุปการะกระผมในกิจการอันเกี่ยวกับการบัญชีมาตลอดเวลา โดยความยินดีช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา

ท่านผู้นี้ในการลักษณะส่วนตัวแล้ว กระผมเห็นว่าบุคคลที่ควรถือได้ว่าเป็นสัปบุรุษ เป็นบุคคลที่รู้เหตุหรือรู้ข้อเค้า เป็นผู้รู้ผลหรือรู้กระแสความ เป็นผู้รู้จักตน เป็นผู้จักประมาณ เป็นผู้รู้จักกาล เป็นผู้รู้จักประชุมชน และเป็นผู้รู้จักบุคคล

บุคคลชนิดนี้หาได้ยาก น่าเสียดาย

พล.ร.ต. เล็ก สุมิตร ร.น.

ระลึกถึง

พลเรือตรี ชิน คชะสุต

ในการพระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ครั้งนี้ เจ้าภาพได้จัดการพิมพ์หนังสือเป็นอนุสรณ์แก่ผู้ถึงอนิจกรรม และเปิดโอกาสให้ผู้ที่รู้จักมักคุ้นกับคุณชินแสดงความอาลัยไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วย ข้าพเจ้ารู้จักคุณชินมาแต่รุ่นหนุ่ม ด้วยว่าเป็นเพื่อนบ้านกันที่ซอยพิพัฒโกษา ถนนสีลม เมื่อครั้งคุณชินอยู่กับพลเรือโท พระยาดำรง-ราชพลขันธ์ (*คอน บุนนาค*) คุณชินเป็นคนสุภาพราบเรียบและอ่อนโยนต่อคนทั่วไป และด้วยเหตุบุตรและบุตรีเจ้าคุณดำรง เรียกข้าพเจ้าว่า "อา" จึงทำให้คุณชินสนิทสนมกับข้าพเจ้าด้วย

คุณชินได้สมัครเข้ารับราชการในกรมปลัดบัญชีทหารเรือ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ ในปีนั้นเอง ได้มีการรวมกระทรวงทหารเรือเข้ากับกระทรวงกลาโหม คุณชินจึงย้ายมาอยู่กรมปลัดบัญชีกระทรวงกลาโหม พร้อมกับข้าพเจ้าย้ายมาเป็นผู้ช่วยปลัดทูลฉลองของกระทรวงกลาโหม รุ่งขึ้นอีกปีหนึ่ง พ.ศ. ๒๔๗๕ มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้าถูกปลดจากประจำการ แต่แม้กระนั้นก็ยังได้พบปะกับคุณชินเนือง ๆ ในฐานะเป็นเพื่อนบ้านกัน คุณชินได้ย้ายกลับมาประจำกองบัญชีกลางทหารเรือภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พอดีกับข้าพเจ้าต้องจากสังคมประเทศไทยเป็นเวลาถึง ๑๔ ปี ไม่ได้พบปะกับคุณชินเลย เมื่อข้าพเจ้ากลับมาจากประเทศออสเตรเลีย ทราบว่าคุณชินมีตำแหน่งเป็นสมุหบัญชีกรมเสนาธิการทหารเรือ และได้เลื่อนตำแหน่งและยศมาเป็นลำดับ จนที่สุดได้เป็นเจ้ากรมการเงินทหารเรือยศพลเรือตรี และรับพระราชทานสายสะพายประถมาภรณ์มงกุฎไทยด้วย ซึ่งข้าพเจ้ามีความยินดีมาก เพราะคุณชินได้ทำการสมรสกับคุณนงคร บุตรีเจ้าคุณดำรง ซึ่งเรียกข้าพเจ้าว่า "อา" จนตราบเท่าทุกวันนี้ ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าพบกับคุณชินก็ได้เข้ามาทำการเคารพและบอกว่า "จะรับใช้อะไรได้บ้าง และมีธุระอะไรขอให้ใช้" และเมื่อได้รับพระราชทานยศพลเรือตรี ก็มาหาถึงบ้านพร้อมกับคุณนงคร ขอบคุณที่แสดงความยินดีและให้พรไป

เมื่อครั้งภรรยาข้าพเจ้า นาวาตรี หญิง คุณหญิงศราภัยพิพัฒ (สุวรรณา ศราภัยวานิช) รับราชการอยู่ในกองทัพเรือ ถ้ามีเรื่องเกี่ยวกับการเงินแล้ว คุณชิน ได้ช่วยเหลืออย่างเต็มที่ แม้เมื่อเธอออกมาจากราชการทหารเรือแล้ว มีธุระไปที่กรมการเงินทหารเรือ คุณชินก็ออกมารับรองช่วยเหลือเช่นเคย คุณชินเป็นคนเอางานเอาการขยันหมั่นเพียรและโอบอ้อมอารีช่วยเหลือทั่วไปที่เกี่ยวกับการเงิน ซึ่งทราบกันอยู่ทั่วไปในกองทัพเรือ ดังนั้นจึงเป็นที่นับถือรักใคร่ของบรรดาผู้ที่มาทำการติดต่อ การมรณกรรมของคุณชินโดยกะทันหันฉับพลัน จึงทำให้ข้าราชการในกองทัพเรือเสียใจและเสียดายเป็นอันมาก เมื่อภรรยาข้าพเจ้าได้ทราบข่าวมรณกรรมของคุณชิน ถึงกับลั่นอุทานวาจาว่า "หมดที่พึ่งแล้ว" ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ไปรบกวนพึ่งพาอะไรก็มากน้อย นอกจากเคยชื่นกับอัธยาศัยของคุณชินที่แสดงไมตรีจิตเอื้อเฟื้อเป็นอย่างดีเท่านั้น เมื่อมาขาดมิตรชนิดนี้ไปจึงมีความเสียใจและเสียดายเป็นอันมาก

ภรรยากับข้าพเจ้าได้ไปวางพวงมาลาเคารพศพคุณชินที่วัดมกุฏกษัตริยาราม และเขียนนามบัตรติดไว้ว่า "มาเคารพคุณชินด้วยความเสียใจและเสียดายอย่างล้นพ้น"

ร่างกายของคุณชินได้แตกสลายไปแล้วตามธรรมชาติ แต่คุณความดีของคุณชินยังมีอยู่ จะเห็นได้จากคำไว้อาลัยของท่านผู้บัญชาการทหารเรือในอดีตและปัจจุบันและผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้

ขอวิญญาณคุณชินโปรดรับทราบและชื่นชมโสมนัสปรีดาอนุโมทนาในกุศลเจตนา ที่ญาติมิตร ได้บำเพ็ญ ให้ ใน วาระ สุดท้ายนี้ เพื่อเป็นพลวปัจจัย ยังเกิดสุขในสัมปรายิกภพนั้นด้วยเทอญ

นาวาเอก [signature]

(เลื่อน ศราภัยวานิช)

แด่ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต เพื่อนรัก

พล.ร.ต. ชิน คชะสุต เป็นเพื่อนรักกับข้าพเจ้า เที่ยวกันมาแต่ครั้งยังหนุ่ม ๆ ตอนหลัง ๆ นี้ก็ห่างเหินกันไปบ้าง ไม่ค่อยได้ติดต่อกัน นอกจากนาน ๆ ก็ถามทุกข์สุขกันเสียครั้งหนึ่ง แม้กระทั่งการเจ็บป่วยของ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ มาทราบข่าวเอาตอนถึงแก่กรรมแล้วจากหนังสือพิมพ์ แต่ก็ไม่เชื่อยังสงสัย เพราะ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต เป็นคนที่มีสุขภาพดี ร่างกายยังแข็งแรงสมบูรณ์อยู่ ทำให้ต้องโทรศัพท์ถามไปยังกรมการเงินทหารเรือ เขาตอบยืนยันมาจึงเชื่อ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต เป็นผู้มีนิสัยใจคอดี ชอบช่วยเหลือคนทั่วไป เมื่อสามารถจะช่วยได้ เป็นที่รักใคร่ของเพื่อนฝูงทุกคน ข้าพเจ้ารู้จักกันมายังไม่เคยเห็นหรือได้ยิน พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ทะเลาะวิวาทกับผู้ใดหรือนินทาผู้ใดให้ฟัง พล.ร.ต. ชิน คชะสุต เป็นคนตรง มีความซื่อสัตย์ต่องานในหน้าที่อย่างดียิ่ง เป็นที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาทุกคน ความดีและความสามารถของ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต อาจยืนยันได้จากการพบปะสนทนากับนายทหารชั้นผู้ใหญ่ทุกคนถึงการมรณกรรมของ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ทุกคนจะกล่าวแต่คำว่า "เสียดายคนดี ๆ มาตายเสียก่อนกาลเวลาอันควร" ความตายเป็นของธรรมดา ไม่มีผู้ใดจะหลีกเลี่ยงพ้น แต่เมื่อมาตายเสียก่อนถึงกาลอันควรก็ย่อมนำความเสียใจอย่างสุดซึ้งมาสู่ญาติมิตรเป็นอย่างยิ่ง ขอให้ดวงวิญญาณของ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต จงไปสู่สุคติในสัมปรายภพเทอญ.

พล.ร.ต. [signature]

อาลัย

"สมุห์" ชิน

ผมเป็นทหารเรือตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๗๘ ผมรู้ว่า พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้อยู่ในกองทัพเรือก่อนหน้านั้นแล้ว ผมเพิ่งมารู้จักสนิทสนมกับท่านผู้นี้ เมื่อ พ.ศ.๒๔๙๓ ตอนที่ผมจะได้ไปเมืองนอก แล้วก็สนิทกันตลอดมา ตอนท้าย ๆ นี้ ระหว่างที่ทำงานของท่านอดีตเจ้ากรมการเงินทหารเรือกับที่ทำงานของผม มองเห็นกันได้ถนัดเพราะอยู่ห่างข้ามสนามหญ้าประมาณ ๑๐๐ เมตรเท่านั้น เดี๋ยวนี้ผมไม่อยากมองทางนั้นอีก เพราะไม่มี พลเรือตรี ชิน คชะสุต คอยโบกมือตอบรับเหมือนอย่างเคยเสียแล้ว ทำเอาผมใจหายทุกที

จากการที่ได้คลุกคลีกับ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ตลอดมา ผมได้เห็นคุณลักษณะดีเด่นในตัวท่านผู้นี้หลายประการ เช่น ความเด็ดขาดมีระเบียบ ความเสมอต้นเสมอปลาย ความเป็นกันเองไม่เลือกหน้า ความเอาใจใส่เสียสละต่อหน้าที่ราชการ ความรอบรู้และรอบคอบ ความมีไหวพริบ ความขยันหมั่นเพียรไม่ท้อถอย และ ความเคารพนบนอบต่อผู้ใหญ่ เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องส่งเสริมราคาค่าตัวของท่านผู้ล่วงลับไปแล้วทั้งสิ้น นอกจากนี้ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ยังมีนิสัยร่าเริงกระฉับกระเฉงสนุกสนาน ประณีตบรรจง สนใจในเรื่องของสมัยนิยม และ สนใจในเรื่องของความเป็นหนุ่ม อันที่จริงท่านอดีตเจ้ากรมการเงินผู้นี้ก็ดูยังหนุ่มแน่นทั้งกายและใจ จนบางคราวผมเองมักเผลอไปว่า ท่านมีวัยเดียวกับผม ซึ่งแท้จริงแล้ว ท่านรุ่นพี่ชายคนโตของผมที่บังเอิญเป็นนักเรียนโรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์เหมือนกับท่าน ผู้ที่มีลักษณะสุขภาพเช่นนี้น่าจะอยู่คู่กันอีกสักยี่สิบปี

ผมไม่ได้มีโอกาสชิดเชื้อกับทางครอบครัวของ พลเรือตรี ชิน คชะสุต โดยตรง แต่ผมก็รับทราบโดยทางอ้อม เช่นจากเพื่อนอาวุโส คือ เรือเอก สาคร บุนนาค และจากปากของคนอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งประกอบด้วยการเก็บความจากการสนทนา

ปราศรัยกับตัวของ พลเรือตรี ชิน คชะสุต เองด้วย ผมจึงขอยืนยันได้อย่างเต็มเสียงว่า พลเรือตรี ชิน คชะสุต เป็นพ่อบ้านที่ประเสริฐคนหนึ่ง อันจะหาเทียบได้ยากนัก

พลเรือตรี ชิน คชะสุต เป็นผู้นำที่ทรงสมรรถภาพของหน่วยงานสำคัญยิ่งของทางราชการ เป็นหัวหน้าครอบครัวที่วิเศษสุด เป็นกัลยาณมิตรของเพื่อนทุกคน คนคืออย่างนี้ทางราชการย่อมยกย่อง คนที่ได้พบปะสังสรรค์ย่อมพึงพอใจ บรรดามิตรสหายผู้ร่วมงานร่วมวงสังคมทุกคนย่อมรักและอาลัย การจากไปลับของท่านอดีตเจ้ากรมการเงินทหารเรือนี้ ดูช่างจะพ้องกับสุภาษิตฝรั่งที่มีความทำนองว่า "คนที่พระเจ้ารักมักมีอายุสั้น" เสียนี่กระไร

ชีวิตทั้งหลายเป็นอนิจจัง แต่ความอาลัยที่ยังเกิดขึ้นนั้นช่วยไม่ได้ ขอให้พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้เสวยสมบูรณ์สุขในสรวงสวรรค์ อันเป็นสัมปรายภพนั้นเทอญ.

พล ร.ต. มศ สินสุข

พระราชวังเดิม ธนบุรี
๒๓ สิงหาคม ๒๕๑๐

คำไว้อาลัย

พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ร.น.

เพื่อนและญาติที่รักยิ่งของข้าพเจ้าต้องจากไป โดยไม่มีวันกลับมาอีกแล้ว ด้วยความเป็นธรรมแล้ว เราควรจะได้พบปะสนทนากันนาน ๆ เหมือนกับที่เราเคยวิสาสะกันเมื่อครั้งยังเยาว์วัย และตลอดมา คุณชินเป็นคนดีเสียเหลือเกิน ดีสำหรับคนทุกชั้นไม่ว่าจะเป็นญาติมิตร ผู้ที่รู้จักคุ้นเคยหรือผู้บังคับบัญชาก็ดี ยิ่งบรรดาผู้ใต้บังคับบัญชาแล้วคุณชินจะแสดงความเมตตาเผื่อแผ่ จัดการหรือเป็นธุระให้เต็มความรู้ความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ โดยมิได้หวังการตอบแทนอย่างใดเลย ข้าพเจ้าผู้หนึ่งที่รู้จักจิตใจของเพื่อนและญาติผู้นี้มาแต่ยังอยู่ในวัยเด็กด้วยกัน คุณชินเป็นบุตรคนโตของคุณลุงหลวงวิจิตร ตระกูลคชะสุต ข้าราชการสังกัดกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง นอกจากคุณพ่อของคุณชินจะเป็นญาติทางคุณแม่ของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นบุตรของคุณยายถาง คชะสุต แล้ว ก็ยังเป็นญาติทางคุณพ่อของข้าพเจ้าด้วย มาถึงชั้นลูก คือข้าพเจ้ากับคุณชินก็เป็นเพื่อนสนิทกันอีก เราเรียนหนังสือโรงเรียนเดียวกันที่จังหวัดราชบุรี ต่อมาคุณชินก็ไปเรียนต่างประเทศที่ Anglo-Chinese School, Penang State ณ ประเทศ Malaysia จนจบชั้นสูงสุด ราวปี พ.ศ. ๒๔๗๑ แล้วกลับมายังประเทศไทย ไปเรียนที่ ร.ร. มัธยมวัดเทพศิรินทร์ เพื่อสอบเอาประกาศนียบัตรชั้นมัธยมปีที่ ๘ ตามระเบียบของสมัยโน้น เพราะไม่มีการเทียบความรู้เหมือนปัจจุบัน เมื่อสอบไล่ได้มัธยมปีที่ ๘ แล้วก็เข้ารับราชการที่กระทรวงทหารเรือ ณ บัดนั้นจนได้รับตำแหน่งเป็นถึงเจ้ากรมการเงินของกองทัพเรือ และได้รับพระราชทานยศเป็น พลเรือตรี แห่งราชนาวี และได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสายสะพาย ประถมาภรณ์มงกุฎไทย เชิดชูเกียรติแห่งตนและวงศ์ตระกูล

คุณชินมีน้ำใจต่อข้าพเจ้ามาก เหลือที่จะพรรณนาได้ ข้าพเจ้าก็บอกไม่ถูกว่ามีความรักชายซึ่งอย่างไรพิกล ข้าพเจ้ามีความรักคุณชินเหมือนพี่ชายยังเกิดเกล้า เพราะข้าพเจ้ามีแต่น้องชายคนเดียว คุณชินอายุมากกว่าข้าพเจ้าปีหนึ่ง อาจจะกล่าวได้ว่า คุณชินวางตนต่อข้าพเจ้าเช่นพี่ชายก็คงไม่ผิด เพราะคุณชินแสดงความห่วงใยและสนใจต่อข้าพเจ้าอยู่ตลอดมา ระหว่างเรียนหนังสือที่ Penang State, Malaysia คุณชินมักจะจดหมายเป็นภาษาอังกฤษ และส่งหนังสือเรียนที่ในประเทศไทยเวลานั้นหาไม่ได้มาให้ข้าพเจ้าอยู่เสมอ และข้าพเจ้าก็ได้โต้ตอบไปเป็นภาษาอังกฤษเช่นกัน เป็นการฝึกฝนภาษาอังกฤษให้ดีขึ้น เมื่อถึงคราวหยุดเทอมก็มาที่จังหวัดราชบุรี พักที่บ้านคุณยายถาง ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง หน้าบ้านพักของข้าพเจ้าห่างกันไม่เกิน ๒๐ วาเศษ เราเคยไปเที่ยวด้วยกันบ่อยครั้ง ตามประสาเด็กในชนบท แทบทุกครั้งเมื่อทางวัดมีงานเกี่ยวกับการกุศล ซึ่งจะต้องรับรองผู้ที่มาฟังเทศน์ เราสองคนก็ช่วยกันปฏิบัติหน้าที่ เป็นผู้ปฏิบัติพระสงฆ์และผู้ที่มาฟังเทศน์จนเสร็จงาน จนเป็นที่ทราบกันโดยทั่วกันในยุคนั้น คุณชินได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุที่วัดสัตนาถนั้นในเวลาต่อมา คุณชินรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดีเลิศและสามารถพูดภาษาอังกฤษ ภาษามลายู และภาษาจีนฮกเกียนได้คล่องแคล่วด้วย ต่อมาเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว ได้ปฏิบัติราชการเป็นที่ถูกใจของผู้บังคับบัญชา จึงเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งอันสำคัญอยู่ในกองทัพเรือ ได้เลื่อนยศจนถึงชั้นนายพล และยังได้มีโอกาสไปดูงานต่างประเทศในระยะหลังก่อนที่จะถึงแก่กรรมนี้หลายครั้ง เพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถให้สูงขึ้นต่อไป ความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่ราชการนับวันจะรุ่งโรจน์ยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับอย่างไม่มีปัญหา

คุณชินเป็นคนที่มีความมานะอดทนกล้าหาญเข้มแข็ง สมศักดิ์ศรีที่เป็นชายชาติทหาร ไม่เคยย่อท้อต่อการงานในหน้าที่ต่อการเจ็บป่วย แม้ในบางโอกาสที่ควรจะได้รับการพักผ่อนก็ตาม คุณชินมุ่งในราชการอย่างเข้มงวดกวดขัน เพื่อให้ราชการในหน้าที่สำเร็จลุล่วงด้วยดี และริเริ่มงานไว้ในกองทัพเรืออย่างน่าสรรเสริญ สำหรับในส่วนตัวต่อเพื่อนฝูงและเครือญาติทั้งหลายก็ได้คุณชินเป็นที่พึ่ง จัดการให้ทุกอย่างเต็มไปด้วยความเสียสละ ถ้าสิ่งนั้นก่อประโยชน์แก่สาธารณะและกุศล ตลอดจนประโยชน์

ของผู้อื่น เพราะคุณชินเป็นผู้มีฐานะดีอยู่แล้ว ทางคุณนังคร ซึ่งเป็นบุตรีของ พล.ร.ท. พระยาดำรงราชพลขันธ์ ตระกูลบุนนาค ก็เป็นผู้มีฐานะดีอยู่แล้วเหมือนกัน และประกอบด้วยทั้งคู่เป็นสามีภรรยาที่มีอัธยาศัยใจคอคล้ายคลึงกัน เหมือนกับเป็นพี่น้องคลานตามกันมา ยากที่จะหาสามีภรรยาคู่ใดเสมอเหมือนได้ ทั้งคุณชินและคุณนังครมีจิตใจเผื่อแผ่ช่วยเหลือญาติพี่น้อง เป็นที่พึ่งของเพื่อนฝูง และถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน รักกันเห็นใจกันตลอดระยะเวลาแห่งชีวิต คุณนังครมีส่วนที่ช่วยคุณชินมากในการงานทุกอย่าง ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าพบเห็นคุณชินก็เห็นคุณนังคร ณ ที่นั้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นงานการกุศลและงานสังคมใด ๆ ข้าพเจ้ายังเป็นหนี้บุญคุณ คุณชิน และ คุณนังครอยู่ไม่น้อย ครั้งหนึ่งพอคุณชินและคุณนังครทราบว่าข้าพเจ้าป่วย ก็รีบไปเยี่ยมข้าพเจ้าทันที แต่ข้าพเจ้าซิไม่ทราบเลยว่า คุณชินป่วยมาเป็นเวลาหลายวันแล้ว มาทราบจากโทรเลขของน้องกระเษียร คชะสุต ก็ใจหายวูบเลยทีเดียว คิดอะไรไม่ออกเลย ข้าพเจ้ามารู้สึกตัวและคิดว่า ข้าพเจ้าขาดพี่ชายไปเสียแล้ว ในเวลาเดียวกันก็คิดว่ากองทัพเรือก็ขาดคนดีไปเสียแล้วเช่นกัน ยังดีที่ไม่เกิดอุบัทวเหตุเสียกลางทาง ที่ข้าพเจ้ารีบเดินทางมาทันพิธีรดน้ำศพคุณชิน ที่วัดมกุฏกษัตริย์ฯ ท่ามกลางญาติ เพื่อนฝูง ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และแขกผู้มีเกียรติทั้งหลาย ยังความเศร้าสลดอย่างยิ่ง น่าเสียดายในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างคาดไม่ถึง จนเป็นเหตุให้คุณชินต้องจากไปไม่มีวันจะกลับคืนมา ทั้ง ๆ ที่ชีวิตยังเป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติอยู่ และจะยังเป็นประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก แต่ก็ต้องมาสะดุดสุดลงเพียงนี้ ทุกคนคงมีความอาลัยอาวรณ์ในคุณชิน รำลึกถึงเกียรติคุณในทุก ๆ ด้านของคุณชิน ซึ่งเป็นสิ่งประทับใจญาติมิตรและฝากไว้แก่ราชการ กองทัพเรืออย่างไม่มีวันเสื่อมคลาย จึงได้แต่ภาวนาให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ ของ พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ร.น. อดีตเจ้ากรมการเงินทหารเรือ จงสู่สุคติ ณ สัมปรายภพโน้นเถิด.

ยุทธ หนุนภักดี

(*นายยุทธ หนุนภักดี*)

ผู้ว่าราชการจังหวัดลพบุรี

คำไว้อาลัย

คุณชิน คชะสุต คุณอุดร กฤษณะโยธิน กับข้าพเจ้า ได้เป็นนักเรียนร่วมโรงเรียนกันมาถึงสองที่สองแห่ง ครั้งแรกทีเดียวเราได้เป็นเพื่อนร่วมโรงเรียนกันที่โรงเรียนประจำจังหวัดตรัง "วิเชียรมาตุ" ในชั้นมัธยมปีที่ ๓ ทั้งนี้โดยที่คุณพ่อของคุณชิน และคุณพ่อของคุณอุดรได้ไปรับราชการอยู่ที่จังหวัดตรัง ส่วนตัวข้าพเจ้าเองก็บังเอิญไปเกิดเป็นลูกของคุณพ่อคุณแม่ซึ่งเป็นชาวจังหวัดตรังนั่นเอง

เนื่องจากในสมัยนั้นโรงเรียนประจำจังหวัดมีชั้นเรียนสูงสุดแค่ชั้นมัธยมปีที่๓ เท่านั้น ฉะนั้น ถ้าใครประสงค์จะเรียนต่อในชั้นที่สูงกว่าขึ้นไป จึงจำเป็นจะต้องไปเรียนต่อที่ โรงเรียนประจำมณฑล ที่ภูเก็ต หรือมิฉะนั้นก็เข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพ ฯ นี่เลยทีเดียว

ปีนัง ซึ่งในสมัยนั้นเป็น Straits Settlement อันเป็น Crown Colony ของอังกฤษเป็นเกาะซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับจังหวัดตรัง ถ้าลงเรือกลไฟที่ท่ากันตังซึ่งเป็นบ้านของข้าพเจ้าและเรือออกเดินทางเวลา ๑๖.๐๐ น. ก็จะถึงปีนังในวันรุ่งขึ้นเวลาประมาณ ๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น. นักเรียนที่ไปเรียนปีนังจะได้วิชาพิเศษอย่างหนึ่ง คือ จะพูดภาษาต่างประเทศได้อย่างน้อยสามภาษา คือ ภาษาอังกฤษ ภาษามลายู และภาษาจีนฮกเกี้ยน

เนื่องจากเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างบนนี้ คุณปู่และคุณยายของข้าพเจ้าจึงเลือกส่งข้าพเจ้าไปเรียนต่อที่ปีนัง แทนที่จะเป็นภูเก็ตหรือกรุงเทพ ฯ ภายหลังจากที่ได้ออกจากโรงเรียน "วิเชียรมาตุ" แล้ว

เมื่อข้าพเจ้าได้เข้าไปอยู่ในเกาะปีนัง ที่ Kalawei Road แล้วไม่กี่วันก็ได้พบนักเรียนไทยกลุ่มหนึ่งขี่จักรยานกำลังจะกลับเข้าในเมือง ในกลุ่มนักเรียนพวกนั้นมีคุณชินและคุณอุดร รวมอยู่ด้วย เรารู้สึกตื่นเต้นและดีใจมากที่ได้ไปพบกันอีกในต่างแดน และพบกันโดยที่ไม่ได้นัดหมายกันมาก่อนว่าต่างก็จะไปเรียนต่อกันที่ปีนัง อย่างไรก็ตามตอนที่พบกันนั้น เราต่างคนต่าง ก็ยังใหม่ต่อสถานที่ และยังไม่ได้เข้าเรียนในโรงเรียนใดโรงเรียนหนึ่งให้เป็นหลักแหล่งแน่นอนกันทั้งนั้น

โรงเรียนภาษาอังกฤษ ที่ถือว่าเป็นโรงเรียน High School ในเกาะปีนัง นั้นมีเพียงสามโรงเท่านั้น คือ

1. The Penang Free School
2. The Anglo-Chinese School
3. The St. Xavier's Institution

ภายหลังจากที่ข้าพเจ้าได้ไปอยู่ในเกาะปีนังนานพอสมควรแล้ว ผู้ปกครองของข้าพเจ้าก็ได้พาข้าพเจ้าไปฝากเข้าโรงเรียนที่ The Anglo-Chinese School ซึ่งในสมัยนั้นมี Mr. G.F. Pykett เป็น Principal ของโรงเรียน

เมื่อข้าพเจ้าไปโรงเรียน ก็ได้พบว่า คุณชิน กับคุณอุดร ก็ได้ไปเรียน อยู่ที่ The Anglo-Chinese School ด้วยเหมือนกัน ต่อมาอีกไม่นานข้าพเจ้าได้ย้าย ที่พักไป อยู่ที่ 2 Steward Lane ซึ่งเป็นถนนที่คุณชินกับคุณอุดรพักอาศัยกันอยู่ก่อนแล้ว ฉะนั้นไม่ว่าจะไปทางไหนคุณชิน กับข้าพเจ้ามักจะติดตามไปอยู่ใกล้ ๆ กันเสมอ เราต่างคนต่างก็ได้เรียนกันอยู่ที่โรงเรียนนั้นเป็นเวลาหลายปี ในปีสุดท้ายที่คุณชินจะแยกจากข้าพเจ้าเข้ามาเรียนต่อเสียที่กรุงเทพ ฯ นั้น คือในปี ค.ศ. ๑๙๒๘ คุณชินกับข้าพเจ้าก็ได้เรียนอยู่ในชั้นและห้องเรียน เดียวกัน คือ Standard VI A ซึ่งถือว่าเป็นห้องหัวกะทิ ของชั้น โดย Mr. K. Vaniasingham เป็นครูประจำชั้น

อันว่า Mr. K. Vaniasingham นั้นเป็นที่รู้จักกันดี ในบรรดา ลูกศิษย์ ลูกหาทั้งหลายว่าเป็นคน สุภาพเรียบร้อย และขี้เกรงใจภรรยาเป็นที่สุด วันหนึ่งในขณะที่สอน Reading อยู่นั้น มีข้อความตอนหนึ่งในหนังสือกล่าวว่า "Now, in this family, the grey mare was the better horse,........" บรรดานักเรียนในห้องก็หัวเราะครื้น แกจึงย้ำกับพวกนักเรียนว่า "ดีน่ะ ดีจริง ๆ จะทำให้ครอบครัวมีความสงบและมีความสุข" ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าคุณชินจะนำเอาโอวาทนี้ของแกมาปฏิบัติหรือเปล่า แต่ชีวิตของคุณชินก็ราบรื่นเรื่อยมาและมีความก้าวหน้าขึ้นไปเรื่อย ๆ จนเป็นที่อิ่มเอิบใจของเพื่อน ๆ

ในระหว่างที่เราเป็นนักเรียนกันอยู่ที่ ปีนังนั้น คุณชินเป็นผู้มีน้ำใจโอบอ้อมอารีรักใคร่เพื่อนฝูง สุภาพเรียบร้อย และรักสนุกจนเป็นที่รักใคร่ของทุก ๆ คนในโรงเรียนที่รู้

จักคุณชิน ภายหลังต่อมา เราได้รู้จัก และมักคุ้นกับนักเรียนไทยอื่น ๆ อีกหลายสิบคน มีอาทิ เช่น คุณลาภ วสันตสิงห์ เป็นต้น

เมื่อข้าพเจ้าได้ออกจาก The Anglo-Chinese School เมื่อปลายปี ค.ศ. ๑๙๓๐ แล้วเข้ามาศึกษาและทำงานอยู่ในกรุงเทพ ฯ ก็ได้พบปะกับคุณชินอยู่บ้างเหมือนกัน แต่ไม่ค่อยจะบ่อยนักเพราะต่างคนต่างก็มีภารกิจที่จะต้องทำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเมื่อข้าพเจ้าต้องทำหน้าที่ Control Air Traffic เข้าเวรเช้าบ้าง บ่ายบ้าง กลางคืนบ้าง หาเวลาที่จะพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงได้ยาก การติดต่อระหว่างคุณชินกับข้าพเจ้าจึงได้ห่างเหินกันไปจนกระทั่งแม้แต่ครอบครัวของกันและกันก็ไม่ได้แนะนำให้รู้จักกัน ทั้ง ๆ ที่ภรรยาของคุณชินกับภรรยาของข้าพเจ้านั้นถ้าจะนับโดยสายสกุลแล้วก็เป็นญาติกัน

หลังจากที่ข้าพเจ้ากลับจากเรียนวิชาการควบคุมการจราจรทางอากาศเพิ่มเติมที่โรงเรียนการควบคุมการจราจรทางอากาศที่ HURN AIRPORT เมือง BOURNEMOUTH ประเทศอังกฤษเมื่อปลายปี ค.ศ. ๑๙๖๕ แล้ว และตั้งใจว่าจะไปพบปะสังสรรค์กับคุณชินสักครั้งหนึ่ง แต่ยังคอยโอกาสอยู่นั้น วันหนึ่งข้าพเจ้าได้พบกับคุณลาภ วสันตสิงห์ แถวตลาดนัดสนามหลวง คุณลาภ ได้ถามข้าพเจ้าขึ้นว่า "เออ ออ ลื้อไปสวดศพชินเขามั่งหรือเปล่า" ข้าพเจ้าก็ย้อนถามเขาไปว่า "ชินไหน" เขาก็บอกว่า "ชิน คชะ-สุต นี่แหละ ศพตั้งอยู่วัดมกุฏ ฯ โน่นแน่ น่าเสียดายคนกำลังจะก้าวหน้าไปดี" ข้าพเจ้าแทบจะไม่เชื่อหู เพราะคุณชินไม่ใช่คนขี้โรคไม่น่าจะตายเร็ว หลังจากได้ซักถามอะไรกันอีกนิด ๆ หน่อย ๆ แล้ว ข้าพเจ้า ก็บอกกับคุณลาภ ว่า "เดี๋ยวอั๊วจะแวะไปดูที่วัด" แล้วก็ลาจากกัน เป็นอันว่าจากคำบอกเล่าของคุณลาภข้าพเจ้าจึงได้ทราบว่าคุณชินได้ถึงแก่กรรมเสียแล้ว และได้ไปฟังสวดศพของคุณชินคืนหนึ่งโดยที่เจ้าภาพ (ภรรยาคุณชิน) กับข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักและเห็นหน้ากันมาก่อนเลย ตอนจะกลับจากการฟังสวดคืนนั้น ข้าพเจ้าได้ลาสุภาพสตรีผู้หนึ่ง ซึ่งแสดงท่าที ว่าน่าจะเป็น เจ้าภาพแล้วบอกว่า ข้าพเจ้าเคยเป็นเพื่อนร่วมโรงเรียนกันมากับคุณชินตั้งแต่อยู่ชั้นมัธยม๓ เท่านั้นเองเจ้าภาพซึ่งอยากจะทราบถึงประวัติตอนนั้นของคุณชินจึงได้ซักถามข้าพเจ้า และได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนอะไร

สักหน่อยหนึ่ง เพื่อจะได้บรรจุเข้าไว้ในหนังสืออันจะพิมพ์ขึ้นไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณชิน ส่วนคุณอุดรนั้นได้ลาโลกไปเสียก่อนคุณชินหลายปีมาแล้ว

เป็นอันว่าบัดนี้ คุณชิน หรืออีกนัยหนึ่ง พล.ร.ต. ชิน คชะสุต ร.น. ก็ได้หนีพวกเพื่อน ๆ ตามคุณอุดร กฤษณะโยธิน ไปอีกคนหนึ่ง ตามพระพุทธวจนะที่ว่า ยํกิญฺจิ สมุทย ธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธ ธมฺมํ – สิ่งใดมีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่งนั้นย่อมมีความดับเป็นธรรมดา – คงทิ้งแต่ความดีความงาม และความสุภาพเรียบร้อย อันเป็นอุปนิสัยของคุณชินมาตั้งแต่เด็ก ๆ ไว้ให้พวกเรานิยมชมชื่นกันต่อไป.

ละออ ทวิสุวรรณ

Air Traffic Control Training Officer

ศูนย์ควบคุมการจราจรทางอากาศ

ทุ่งมหาเมฆ พระนคร

คำไว้อาลัย

พล.ร.ต. ชิน คชะสุต เพื่อนร่วมรุ่นนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์ สำเร็จ ม. ๘ พ.ศ. ๒๔๗๒ เป็นผู้หนึ่งที่รักเพื่อนรักฝูง และไปร่วมในงานสังสรรค์ทั้งใหญ่และน้อยในกลุ่มนักเรียนรุ่นเดียวกัน และในงานของนักเรียนเก่าทุกโอกาส ด้วยอุปนิสัยใจคอที่กว้างขวางโอบอ้อมอารีและเสียสละ พล.ร.ต. ชิน ได้ทำตัวให้เป็นที่รักใคร่สนิทสนมกับเพื่อนฝูงทุกคน และเสียงหัวเราะอันเสนาะกังวานที่ส่อแสดงให้เห็นชัดถึงจิตใจอันร่าเริงบริสุทธิ์ของเขา แต่นี้ไปก็จะขาดหายไปอย่างน่าเสียดาย ทิ้งแต่ความว้าเหว่เศร้าสลดไว้เบื้องหลังในห้วงจิตของมิตรสหายและญาติพี่น้องทุก ๆ คน

สำหรับในหมู่เพื่อนฝูงรุ่นเดียวกันนั้น ข้าพเจ้ากล่าวได้อย่างเต็มปากว่า ไม่มีใครเลยที่ไม่รักเพื่อนคนนี้ และข้าพเจ้าเคยได้ยินเพื่อนบ้านของ พล.ร.ต ชิน เองกล่าวว่า เขาเป็นเพื่อนบ้านที่ดีที่สุดคนหนึ่ง กล่าวคือ นิสัยโอบอ้อมอารี รักเพื่อนรักฝูง ได้แผ่ขยายไปในหมู่คนอื่น และด้วยคุณธรรมข้อนี้รวมทั้งความอุตสาหะวิริยะและความซื่อสัตย์ในการงาน พล.ร.ต. ชิน คชะสุต จึงได้เลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่งขึ้นไปโดยลำดับจนถึงได้รับยศเป็น พลเรือตรี และรับผิดชอบในด้านการเงินของกองทัพเรือทั้งหมด

การจากไปโดยไม่กลับของเขาไม่มีใครยับยั้งได้ แต่เขาจากไปไม่เฉพาะด้วยความอาลัยแสนสุด แต่ด้วยความหวังดีและพรอันประเสริฐของเพื่อนฝูงทุกคน.

สุนทร หงส์ลดารมภ์

(นายสุนทร หงส์ลดารมภ์)

หัวหน้ารุ่นนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์ ปี ๒๔๗๒

คำไว้อาลัย

ในชินานุสรณ์

ข้าพเจ้าได้รับคำร้องขอให้เขียนคำรำลึกไว้อาลัย แด่ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ผู้เคยร่วมสำนักในนิคมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ในฐานะเป็นนักศึกษาร่วมกันมา นิคมแห่งมหาวิทยาลัยนี้เรียกชื่อย่อว่า "นิคม ม.ธ.ก." นักศึกษานิคมผู้เป็นมิตรสหายส่วนมากดั้งเดิมเป็นชาวต่างจังหวัดทั่วทุกภาค ปัจจุบันได้ย้ายไปรับราชการตามจังหวัด ๆ ตามแต่ตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นผู้พิพากษา อัยการ ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ นายตำรวจ บ้างก็เป็นทนาย ส่วนผู้ที่ย้ายกลับเข้ามาประจำกระทรวงทบวงกรม ก็มีโอกาสเข้าร่วมประชุมพบปะกันทุกปี ในปี พ.ศ ๒๕๑๐ นี้ ได้บันทึกประวัติตำแหน่งหน้าที่การงานที่อยู่ปัจจุบันพร้อมด้วยบุตรภริยา และคติพจน์ดังปรากฏตามหนังสืออนุสรณ์นิคม ม.ธ.ก. ๒๕๑๐ ซึ่งทั้งนี้ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้มอบภาพถ่ายร่วมการบันทึกได้บันทึกไว้ดังนี้.–

กำเนิด วันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๒

เกิดที่ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

หน้าที่การงาน เจ้ากรมการเงินทหารเรือ กองทัพเรือ

ที่อยู่ปัจจุบัน ๓๗ ซอยพิพัฒน์ ถนนสีลม อำเภอบางรัก จังหวัดพระนคร

ภริยา นางคร คชะสุต

คติพจน์ ความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม เป็นคุณสมบัติสำคัญของนักปกครองทั้งหลาย

นิคม ม.ธ.ก. เริ่มตั้งขึ้นเมื่อ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ยุติลงเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ เป็นเวลา ๓๐ กว่าปี นักศึกษานิคมร่วมกันมามีนักศึกษาทั้งสิ้น ประมาณ ๑๖๐ คน ในจำนวนนี้ ๑๔ คน ได้อวสานชีวิตทั้ง ๆ ที่วัยในชะตากรรมยังไม่สมควร

จึงเป็นที่เศร้าสลดใจแก่บรรดามิตรสหายที่สัมพันธ์กันมา พลเรือตรี ชิน คชะสุต เป็นผู้จากไปเป็นคนสุดท้ายนี้เพิ่มความเสียดายยิ่ง ทั้งนี้เป็นเหตุให้ระลึกถึงเรื่องราวในนิคมว่าเรามียทยาทอย่างไรกัน เพื่อเป็นการรำลึกแก่ผู้ที่ล่วงลับไปอันมีส่วนอยู่ด้วยคือ พอพ้นเวลาการศึกษา บรรดานักศึกษานิคม ก็ร่วมสนุกสามัคคี เพื่อพลานามัยในการเล่นต่าง ๆ เช่น กีฬาฟุตบอล แบดมินตัน ตะกร้อ ว่ายน้ำ และอื่น ๆ สุดแต่ผู้สนใจ บ้างก็เดินเล่นเป็นการพักผ่อนหย่อนใจ บริเวณภายใต้ต้น จำปี จำปา บางวันก็จัดหาเรือยนต์ร่วมกันทัศนาจร ตามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลองต่าง ๆ บางครั้งก็ฝึกการเชิงบางคืนก็โต้วาที ซึ่งทั้งนี้ท่านศาสตราจารย์ เจ. เอฟ. ฮัดเจสัน. ครูหรือผู้ปกครองนิคมเป็นผู้แนะนำช่วยเหลือและร่วมด้วย ท่านศาสตราจารย์ ฮัดเจสัน พานักศึกษานิคมไปในงานบำเพ็ญกุศลเพื่อท่านผู้มีเกียรติสูงสุด พวกเราได้รับความรู้เป็นพิเศษ เกี่ยวแก่เรื่องของ โกศ โดยพลเรือเอก เจ้าพระยารามราฆพ ได้กรุณาอธิบายแก่นักศึกษาว่า โกศชนิดไรมีรูปแบบอย่างไร ประกอบทั้งชั้นเชิงแห่งศิลปลวดลายทั้งส่วนที่เข้าร่วม และโกศใดจะสมควรแก่อิสริยยศชั้นใด แก่ผู้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ชนิดใด พลเรือตรี ชิน คชะสุต ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยิ่ง "ประถมาภรณ์มงกุฎไทย" ฉะนั้น อดรำลึกในคำบรรยายของ พลเรือเอก เจ้าพระยา-รามราฆพ มิได้ว่า ศพผู้นี้สมควรจะได้รับตั้งโกศประเภทใดพระราชทาน สำหรับกองเกียรติยศของ ทหารหนึ่งกองร้อยจะได้ร่วมให้เกียรติในวันพระราชทานเพลิงศพ

กิจกรรมรำลึกสมัยเดิม เป็นเรื่องนานมาครั้งเมื่อนิคม ม.ธ.ก. ยุติลงแล้ว เราถือเอาทุก ๆ วันที่ ๑๘ กรกฎาคม เป็นวันนัดพบปะสังสรรค์กันต่อไป การสนทนาให้ความคิดเห็นก็ถือกันเช่นเดิม ต่างก็มิได้อ้างอิงตำแหน่งหน้าที่ ยศศักดิ์บังคับกันเลย พลเรือตรี ชิน คชะสุต นั้นสมแล้วที่ชื่อชิน อันมีความหมายว่า "ผู้ชนะ" ซึ่งก็คงจะเป็นชิน หรือคุณชิน จึงขอเรียกเช่นเดิมตามที่เป็นมิตรสนิทสนมกันว่า "คุณชิน" นักศึกษานิคม ม.ธ.ก. ส่วนหนึ่งได้วางพวงมาลาเป็นชินานุสรณ์ ทั้งสร้างกุศลผลบุญให้ไว้อีกตามประเพณีนักศึกษานิคม ม.ธ.ก. ปฏิบัติกันไว้และต่อ ๆ ไป

คุณชิน เป็นผู้มีอารมณ์ดี เจรจาเก่ง ให้ความเป็นธรรม มีความสามารถฉลาดเฉลียวดีในหน้าที่การงานเห็นกาลไกลด้วยไมตรีจิต ไม่เห็นเคยโกรธเกลียดผู้ใด ซึ่งทั้งนี้ผู้ที่อยู่ในบังคับบัญชา ทั้งผู้ร่วมงานผู้มีธรรมจึงรักใคร่นับถือ คุณชิน กว้างขวางในการสังคม จึงเป็นที่สนิทสนมแก่ญาติมิตรสหาย การจากไปของ คุณชิน จึงเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง

ขอเดชะกุศลบุญ กุศลกรรม คุณงามความดี และไมตรีจิต ที่คุณชิน ได้บำเพ็ญไว้ รวมทั้งที่ญาติมิตรสหายอุทิศให้ ขอจงเป็นผลสนองรองรับและดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ผุดผ่องของคุณชิน จงไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

[illegible]

๑๕ ส.ค. ๑๐

คำไว้อาลัย

ผมรู้จักกับ พลเรือตรี ชิน คชะสุต เจ้ากรมการเงินทหารเรือครั้งแรกเมื่อเราร่วมเรียนหนังสือชั้นมัธยมตอนปลายที่โรงเรียนวัดเทพศิรินทราวาส ต่อมาก็ได้ร่วมงานทางการเงินในกองทัพเรือกันอีก แม้จะอยู่ต่างหน่วยกัน ก็ติดต่อกันอยู่เสมอ ตำแหน่งหน้าที่การงานก็ย้ายแทนกันตามความเหมาะสม เช่น ผมถูกย้ายเป็นสมุหบัญชีกรมแพทย์ทหารเรือแทนท่านซึ่งถูกย้ายเป็นสมุหบัญชีกรมเสนาธิการทหารเรือ ท่านย้ายเป็นหัวหน้ากองค่าใช้สอยและการจร กรมการเงินทหารเรือ ผมย้ายไปเป็นสมุหบัญชีกรมอู่ทหารเรือ ครั้นท่านได้เลื่อนตำแหน่งเป็นรองเจ้ากรมการเงินทหารเรือ ผมก็ถูกย้ายเป็นหัวหน้ากองค่าใช้สอยและการจร กรมการเงินทหารเรือแทนท่าน ต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ท่านเป็นเจ้ากรมการเงินทหารเรือ ขณะนั้นผมเป็นหัวหน้ากองบัญชีและรักษาเงิน กรมการเงินทหารเรือ ตำแหน่งรองเจ้ากรมการเงินทหารเรือว่าง ผมก็ได้รับความกรุณาจากกองทัพเรือเลื่อนชั้นเป็นรองเจ้ากรมการเงินทหารเรือ จนถึงปัจจุบันนี้ ความเป็นมาของชีวิต จากเพื่อนเรียนร่วมรุ่นและเพื่อนร่วมงานการเงินในกองทัพเรือมาเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ตลอดเวลา ๔๐ ปี ทั้งทางกายกรรมและวจีกรรม ผมไม่เคยได้รับสิ่งใดที่ทำให้กระทบกระเทือนจิตใจของผมจาก พลเรือตรี ชิน คชะสุต เลย มีแต่ได้รับการปฏิบัติด้วยดีเป็นที่ชื่นชอบเสมอ ท่านเป็นเพื่อนที่ดี มีใจโอบอ้อมอารี และเป็นผู้บังคับบัญชาที่ทรงคุณธรรมสูง ประกอบด้วยพรหมวิหารธรรม ขันติธรรม และความกตัญญูกตเวทีอยู่ในจิตใจเป็นประจำ ในด้านการปฏิบัติงาน ท่านเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตและเข้มแข็งสม่ำเสมอตั้งแต่เป็นผู้น้อยตำแหน่งต่ำจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ตำแหน่งสูงสุดของเหล่าการเงินของกองทัพเรือคือเจ้ากรมการเงินทหารเรือ ท่านพูดเสมอว่า ทุกคนต้องทำงาน งานคือชีวิตของเรา, เราต้องทำงานด้วยความตั้งอกตั้งใจขยันขันแข็ง และทำด้วยความรอบคอบที่สุด ให้ได้ผลดีที่สุดเท่าที่เราจะทำได้ อย่าให้ผู้บังคับบัญชาต้องได้รับความเสียหายเพราะการกระทำของเรา

โดยปกติ พลเรือตรี ชิน คชะสุต เป็นคนมีสุขภาพสมบูรณ์ กระปรี้กระเปร่า มีอารมณ์ขำขัน มีเรื่องราวแปลกใหม่เล่าให้ฟังในบางครั้งบางคราวที่งานประจำวันเบาบาง เพื่อคลายความตรึงเครียดเพราะการตรากตรำงานหนักประจำวัน ท่านเป็นที่เคารพรักของคนทั่วไป ไม่ว่าจะเป็นผู้บังคับบัญชาหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาหรือมิตรสหายหรือผู้ที่รู้จักต้องนิยมชมชอบท่าน เพราะท่านเป็นคนสุภาพอ่อนโยน พูดจาไพเราะ ยึดถือพระคุณเป็นที่ตั้ง ปฏิบัติต่อทุกๆ คนที่ติดต่อกับท่านด้วยดีตามสมควรแก่สภาวะและฐานะของแต่ละบุคคล

การที่ พลเรือตรี ชิน คชะสุต สิ้นชีวิตในเวลาอันรวดเร็ว และยังไม่ถึงวัยอันสมควรเช่นนี้ ย่อมยังความเศร้าสลดและความเสียดายอย่างยิ่งแก่ครอบครัวญาติมิตรและเพื่อนร่วมงานในกองทัพเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าราชการเหล่าการเงินตลอดจนผู้รู้จักมักคุ้นกับท่าน ขอกุศลกรรมที่ท่านได้กระทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่และการบำเพ็ญกุศลอุทิศให้ท่านที่ได้กระทำหลังจากที่ท่านได้ถึงแก่กรรมแล้ว จงดลบันดาลให้ท่านได้เสวยสุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

นาวาเอก สนั่น ทิมกระจ่าง

กรมการเงินทหารเรือ

๒๑ สิงหาคม ๒๕๑๐

ประวัติส่วนตัว

พลเรือตรี ชิน คชะสุต

ข้าพเจ้าได้รับคำขอร้องให้เป็นผู้เขียนประวัติการรับราชการ นอกเหนือไปจากการบันทึกของทางราชการ ร่วมกับประวัติส่วนตัว ซึ่งคุณชินเคยเล่าให้ฟังสมัยมีชีวิตอยู่ จนบางครั้งข้าพเจ้าได้ย้อนถามไปว่าจะรู้แน่ได้อย่างไรว่าใครจะตายก่อน ข้าพเจ้าในตอนหลัง ๆ นี้ร่างกายทรุดโทรมลง ส่วนคุณชินแข็งแรง อิ่มเอิบมากขึ้น แต่แล้วคำขอร้องที่คล้ายเป็นลางก็เกิดเป็นความจริงขึ้น โดยที่คุณชิน ได้มาจากข้าพเจ้าไปอย่างไม่มีใครคาดฝัน ในขณะที่กำลังมีบุญวาสนา

สิ่งที่สั่งนักสั่งหนาให้เขียนก็คือ ความภาคภูมิใจที่ตนเองรับราชการเริ่มต้นด้วยตำแหน่งเสมียน เงินเดือน ๓๐ บาท และไต่เต้าขึ้นมาจนเป็นเจ้ากรมการเงินอันเป็นตำแหน่งสูงสุดในอาชีพของตน เริ่มรับราชการก็มิได้คิดจะยึดกระทรวงทหารเรือเป็นเรือนตาย เพราะระหว่างรับราชการก็ขออนุญาตไปฟังคำบรรยายในชั่วโมงเช้าที่โรงเรียนกฎหมายไปด้วย โดยหวังว่าหากสอบได้ เนติบัณฑิต จะหาทางไปรับราชการที่กระทรวงการคลังเพื่อเจริญรอยตามบิดา แต่ความก้าวหน้าในทางราชการที่ปฏิบัติอยู่จูงใจให้คุณชินต้องรับราชการที่กองทัพเรือสืบมาตราบจนสิ้นอายุ

คุณชินได้เลื่อนตำแหน่งจากเสมียนมาเป็นข้าราชการชั้นสัญญาบัตรและเลื่อนถึงตำแหน่งข้าราชการพลเรือนชั้นเอก และเมื่อคราวต้องแปรสภาพ จากข้าราชการพลเรือนสังกัดกระทรวงกลาโหมมาเป็นข้าราชการทหาร ก็เริ่มต้นด้วยยศ นาวาโท วันที่ภาคภูมิใจอีกวันหนึ่งก็คือวันที่ได้ดำรงตำแหน่งรองเจ้ากรมการเงิน เพราะไม่เคยคาดหมายมาก่อนว่าจะได้มีวาสนาถึงเพียงนี้ความสุข ความทุกข์ เป็นของปุถุชน คุณชินจึงหลีกเลี่ยงกฎข้อนี้มิได้ แต่ด้วยความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีอุปการคุณ กุศลก็ส่งให้คุณชินได้รับพระราช-ทานตำแหน่งและยศเป็นเจ้ากรมการเงิน เป็นพลเรือตรี และได้รับพระราชทานเครื่อง

ราชอิสริยาภรณ์ประถมาภรณ์มงกุฎไทย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้า ฯ และเป็นเกียรติแก่ตนและวงศ์ตระกูลเป็นอย่างสูง

สิ่งที่จะลืมกล่าวเสียมิได้ก็คือ เหตุไฉนคุณชินจึงได้รับความไว้วางใจให้ดำรงตำแหน่งสูงสุดในกรมการเงิน ในเมื่อเริ่มต้นรับราชการก็เป็นเพียงเสมียนธรรมดา ข้อนี้ข้าพเจ้าคิดว่าคุณชินเป็นคนมีวาสนา ได้ผู้บังคับบัญชาที่ดี เริ่มต้นด้วย น.อ. หลวงหิรัญบริรักษ์ สมุหบัญชีใหญ่ทหารเรือ ท่านผู้นี้เป็นบุคคลที่สามารถและซื่อตรงต่อหน้าที่การงานหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก จริงอยู่ท่านที่เบิกเงินไม่ได้ดังประสงค์ย่อมไม่พอใจ แต่ข้าพเจ้าขอเรียนในฐานะที่คุณชินเคยเล่าให้ฟังว่า แม้คุณหลวงหิรัญ ฯ จะถูกหาว่าขนทรายเข้าวัด ก็เป็นทรายที่สะอาด ท่านอดีตผู้บัญชาการ พลเรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน จะเป็นผู้รับรองได้อีกท่านหนึ่ง ท่านผู้บังคับบัญชาผู้นี้เองได้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ความไหวพริบ ความรอบคอบ ความซื่อสัตย์ให้คุณชินทุกอย่าง การมีโอกาสอยู่ใกล้คนดี แล้วเจริญรอยตาม ความดีย่อมสนองผล คุณหลวงหิรัญบริรักษ์ รักเมตตาคุณชินมากเท่ากับที่คุณชินรัก เคารพ และระลึกถึงพระคุณอยู่มิรู้วาย ผู้บังคับบัญชาคนต่อมาคือ พลเรือตรี เล็ก สุมิตร นายแพทย์ใหญ่ทหารเรือ คุณชินได้เป็นสมุหบัญชีครั้งแรกที่กรมแพทย์นี้ อยู่ใต้บังคับบัญชานายแพทย์ใหญ่ ซึ่งก็นับเป็นบุญของคุณชินอีกที่ได้ผู้บังคับบัญชาที่ดี นายแพทย์ใหญ่เป็นผู้รอบรู้เหตุการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยหมั่นสดับตรับฟังข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองอยู่เสมอเพื่อได้สามารถจัดหายาไว้ใช้ได้ครบครันไม่ขาดแคลนยามสงคราม ท่านกล้าได้กล้าเสียกล้าเสี่ยงทุกอย่างเพื่อความเจริญของกรมแพทย์ สิ่งใดที่ปรารถนา คุณชินผู้เป็นลูกศิษย์ก้นกุฏิคุณหลวงหิรัญ ฯ สมุหบัญชีใหญ่ก็เป็นตัวกลางไปทาบทามขอ สมุหบัญชีใหญ่เป็นคนพหูสูต เข้าใจเหตุการณ์บ้านเมือง หาทางช่วยเหลือให้กิจการกรมแพทย์ได้ก้าวหน้าไปอย่างไม่หยุดชะงัก จนนายแพทย์ใหญ่เคยกล่าวกับคุณชินว่าระหว่างสงครามจะไม่ปล่อยให้คุณชินโยกย้ายไปไหนแต่เมื่อเสร็จสงครามแล้วสุดแท้แต่คุณชิน

ต่อจากกรมแพทย์ คุณชินย้ายไปเป็นสมุหบัญชีกรมเสนาธิการทหารเรือ ก็ได้ผู้บังคับบัญชาที่ดีอีก คือ พลเรือตรี แชน ปัจจุสานนท์ ท่านรองเสนาธิการผู้นี้เป็นผู้

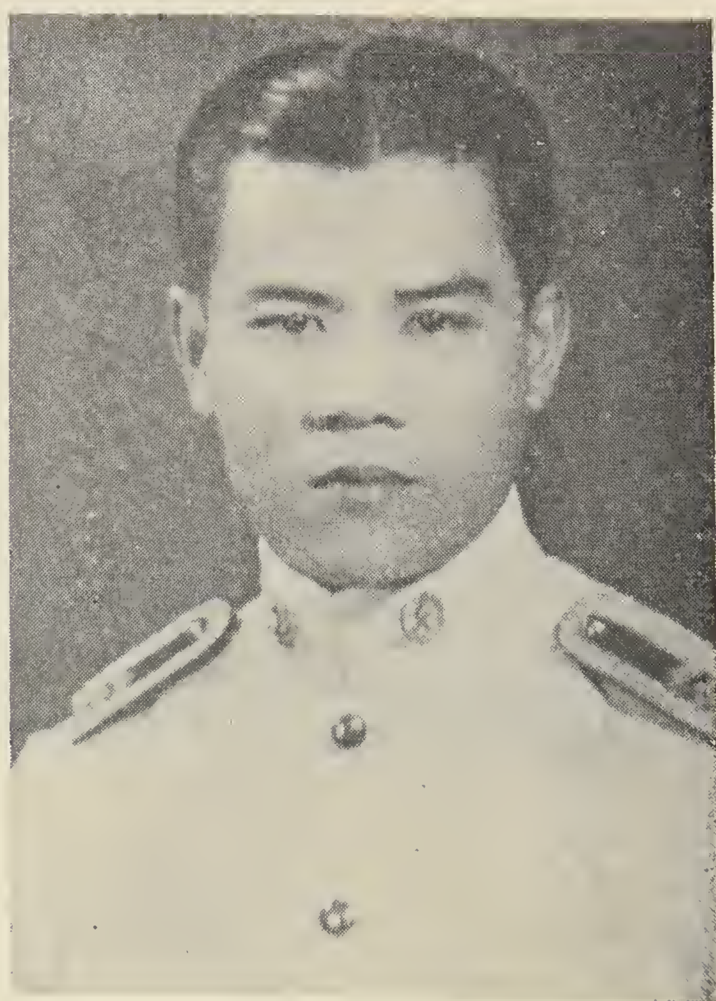
ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรม สนับสนุนให้กำลังใจผู้อยู่ในปกครองซึ่งประกอบกรรมดีโดยมิได้ถือว่าเป็นฝ่ายพลรบหรือพลเรือน ยิ่งกว่านั้นนอกจากจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถเป็นที่ไว้วางใจของผู้บัญชาการและเสนาธิการแล้ว ยังเป็นผู้ศึกษาหาความรู้อยู่ตลอดเวลา ทำให้คุณชินได้เห็นแต่ตัวอย่างที่ดี จึงนับเป็นบุญของคุณชินอย่างเอกอุ ที่กรมเสนาธิการนี้เองคุณชินปลายปลื้มใจมิรู้หายที่เธอได้รับปูนบำเหน็จความชอบ ๒ ชั้น เว้นระยะห่างกันเล็กน้อย ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในความดีจึงหมั่นประกอบกรรมดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ท่านผู้บัญชาการพลเรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน ก็เห็นความสำคัญของเจ้าหน้าที่การเงินให้โควต้าการเลื่อนเงินเดือน ๒ ชั้นเป็นพิเศษ ชั่วประวัติรับราชการของคุณชิน ได้ ๒ ชั้นรวมกันถึง ๗ ครั้ง นับเป็นวาสนาที่ภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

บุคคลต่อมาอีกท่านหนึ่งที่ได้สนับสนุนคุณชินก็คือ พลเรือตรี ประสิทธิ์ ใบเงิน ท่านเคยสนับสนุนให้คุณชินอย่างดียิ่งการณ์ก็เป็นเช่นท่านคาดหมาย เพราะเมื่อท่าน ผข. คนปัจจุบันขณะนั้นดำรงตำแหน่งเสนาธิการ ได้เสนอและสนับสนุนให้คุณชินได้เป็นรองเจ้ากรมการเงิน คุณชินดำรงตำแหน่งนี้อยู่เป็นเวลา ๘ ปี ความหวังในตำแหน่งสูงขึ้นไปก็เลื่อนลอยแต่แล้วโชควาสนาก็โปรดคุณชินอีก กล่าวคือ ท่านอดีตผู้บัญชาการ พลเรือเอก หม่อมเจ้า ครรชิตพล อาภากร ซึ่งจากกรมเสนาธิการไปอยู่กระทรวงกลาโหมเป็นเวลานานปี ได้กลับมาดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการ และท่าน ผข. คนปัจจุบันซึ่งจากทหารเรือไปประจำ ยก. สูงสุดก็ได้ กลับมา ดำรงตำแหน่งรอง ผข. ท่านทั้งสองได้ทรงพระเมตตา และเมตตาคุณชินมาตั้งแต่กาลก่อน จึงได้กลับมามีโอกาสสนับสนุนคุณชินใหม่ จนทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ดำรงตำแหน่งสูงสุดในอาชีพดังได้เรียนไว้ข้างต้น

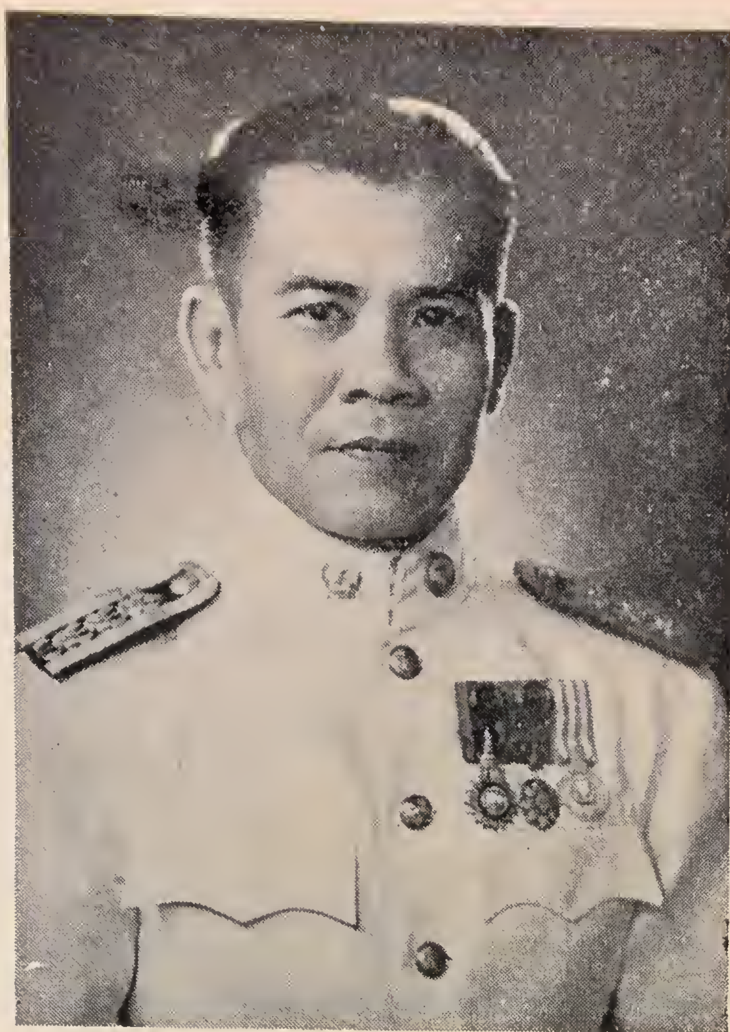
ท่านผู้มีอุปการคุณต่อ คุณชิน และข้าพเจ้าอีกท่านหนึ่ง ซึ่งควรนำมากล่าว ณ ที่นี้ คือ ท่านจอมพลเรือ หลวงยุทธศาสตร์โกศล อดีตผู้บัญชาการ ข้าพเจ้าเรียกท่านว่าคุณอา เพราะเคย มีความ สัมพันธ์ กันมา อย่าง ใกล้ชิด สมัยบิดา ข้าพเจ้ายังอยู่ในราชการท่านได้อนุเคราะห์เราในด้านสวัสดิการ คืออนุมัติให้คุณชินกู้เงินสวัสดิการมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงบ้านหลังเก่าให้กว้างขวางขึ้น พันธะอันนี้เริ่ม ๒๔๙๘ นี่เอง เรา

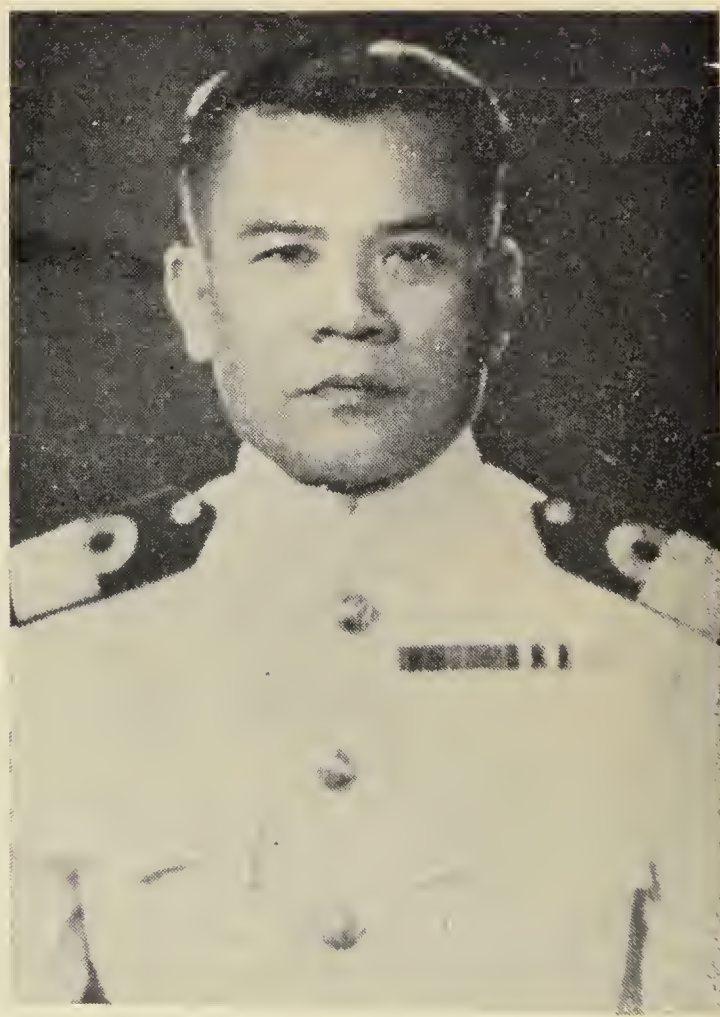
เริ่มรับราชการในตำแหน่งเสมียน
กรมปลัดบัญชีทหารเรือ
พ.ศ. ๒๔๗๔

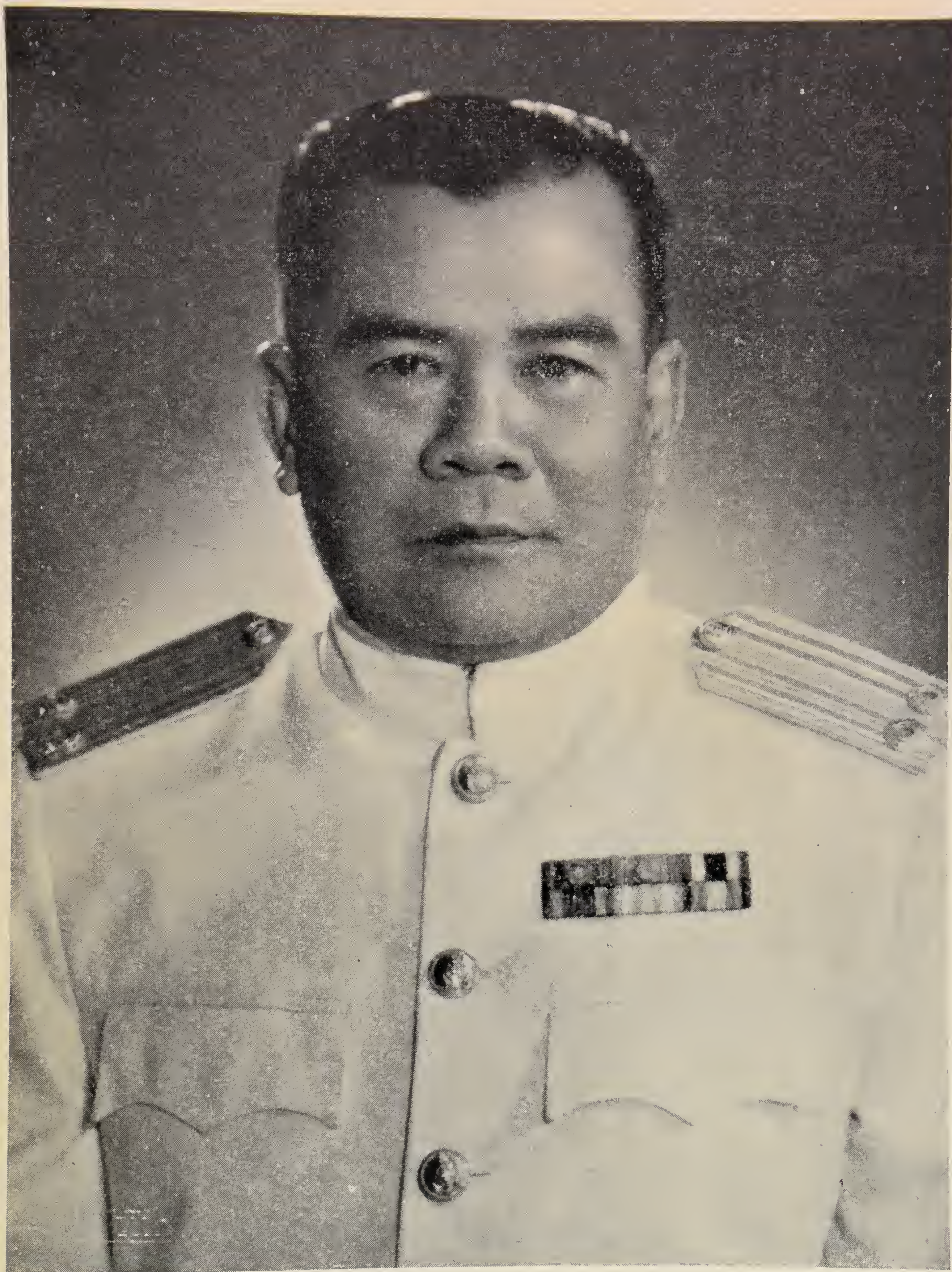
ข้าราชการพลเรือนชั้นตรี
กองบัญชีกลางทหารเรือ
พ.ศ. ๒๔๘๑

ข้าราชการพลเรือนชั้นเอก
สมุหบัญชีกรมเสนาธิการทหารเรือ
พ.ศ. ๒๔๙๒

รับพระราชทานยศ นาวาโท
พ.ศ. ๒๔๙๗

รับพระราชทานยศ พลเรือตรี พ.ศ. ๒๕๐๘

ดำรงตำแหน่ง

เจ้ากรมการเงินทหารเรือ

จึงมีความสุขตามฐานะ ได้เป็นที่อยู่ของคุณชินตราบสิ้นอายุ และจะเป็นที่พำนักของข้าพเจ้าต่อไป.

ในส่วนตัวคุณชิน สิ่งที่พึงสรรเสริญอย่างยิ่งคือ ความกตัญญู เธอเป็นลูกหลานที่ดีของบิดามารดาและญาติผู้ใหญ่ ความกตัญญูของเธอสูงมาก จนทำให้ข้าพเจ้าผู้รับเชื้อสายกตัญญูจากบิดาเกิดความภูมิใจในตัวเธอ ถึงกับเคยปรารภกับเธอว่า ตราบใดที่ข้าพเจ้าภักดีต่อเธอ เธอคงไม่ทอดทิ้งข้าพเจ้าเป็นแน่ เพราะเมื่อเธอเป็นลูกที่ดีของบิดา มารดา เป็นพี่ที่ดีของน้อง เป็นผู้ที่ดีต่อญาติและมิตรสหายแล้วเหตุใฉนจะไม่เป็นสามีที่ดีของภรรยา และก็เป็นความจริงอย่างไม่มีใครค้านเพราะแม้ข้าพเจ้าจะบกพร่องในหน้าที่ภรรยาที่ดี เนื่องจากถูกต่อว่าเนือง ๆ ว่าอุทิศเวลาให้ราชการจนแทบไม่มีเวลาเป็นของทางบ้าน เธอเคยว่าข้าพเจ้าในหลัง ๆ นี้ว่า จะตายด้วยโรคหัวใจวายเพราะทำงานเกินตัว เกินวัย ส่วนตัวเธอเองนั้นหมายมั่นปั้นมือจะอยู่อีก ๒๐ ปี ข้าพเจ้าก็ตอบว่าดี ตายเมื่อไรก็จบเกมชีวิตกันที และจะเป็นผู้มีบุญถ้าได้ตายก่อน แต่แล้วความตายเท่านั้นที่มาพรากเธอจากข้าพเจ้าไปอย่างไม่มีวันที่จะได้พบกันอีก บุคคลผู้ประกอบกรรมดี สวรรค์ย่อมต้องการตัวเร็ว

อุปนิสัยทั่วไปกับคนในปกครองและมิตรสหาย เธอเป็นคนวู่วาม ใจเร็ว แต่เป็นแล้วแล้วกัน โดยเฉพาะกับผู้น้อยแล้วอภัยให้เสมอ เป็นผู้ตระหนักดีว่าการทำให้ผู้น้อยสรรเสริญนั้นเป็นเสียงสะท้อนที่ดัง และกังวาน จึงเพ่งเล็งช่วยเหลือผู้อยู่ในปก-ครองเต็มความสามารถ และความเจริญในหน้าที่ราชการที่ได้รับก็เกิดจากเสียงสรรเสริญของผู้อยู่ใต้บังคับบัญชานั่นเอง บุคคลผู้เห็นใจในผู้น้อย เหตุใฉนจะละเลยกระทำดีต่อผู้ใหญ่ซึ่งสามารถดลบันดาลความดีให้แก่ตนได้ จึงนับว่าคุณชิน ได้ประกอบกรรมดีทั้งกับผู้ใต้บังคับบัญชา และแก่ผู้บังคับบัญชา เท่าที่สามารถจะกระทำได้ ทั้งนี้ข้อพิสูจน์ก็คือ บรรดาผู้บังคับบัญชาทั้งหลายผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาผู้ที่เคยได้รับความช่วยเหลือจากคุณชิน ไม่ว่าจะเป็นข้าราชการประจำ ข้าราชการบำนาญ ผู้มาติดต่อราชการและญาติมิตรต่างพากันมาเยี่ยมเยียนเมื่อทราบว่าเธอป่วย จนถึงกับต้องขอห้ามเยี่ยม

เนื่องจากคนไข้มีเวลาพักน้อยเกินไป และเมื่อวันพระราชทานน้ำอาบศพ บรรดาผู้ที่มีเมตตาจิตต่อคุณชิน และข้าพเจ้าก็ได้มาเยี่ยมเยียนอย่างคับคั่ง ตลอด ๑๐๐ วันที่ตั้งศพบำเพ็ญกุศลก็มีท่านผู้มีอุปการคุณมาร่วมบำเพ็ญกุศล ดังรายพระนามและนามต่อไปนี้.

มิ.ย.

๒๗ เจ้าภาพ

๒๘ กรมสารบรรณทหารเรือ

๒๙ กรมการเงินกลาโหม

๓๐ เพื่อนเทพศิรินทร์ ๗๒

ก.ค.

๑ โรงเรียนสตรีศรีสุริโยทัย โรงเรียนวัดน้อยใน

๒ กรมการเงินทหารเรือ

๓ เจ้าภาพ

๑๐ พลเรือเอก จรูญ เฉลิมเตียรณ

๑๗ ม.จ. หญิงดวงทิพย์โชติแจ้งหล้า อาภากร

๒๔ กองเรือยุทธการ

๓๐ สถานีทหารเรือสัตหีบ

ส.ค.

๗ พลเรือเอก อนันต์ เนตรโรจน์

๑๔ กรมนาวิกโยธิน

๒๑ กรมสวัสดิการทหารเรือ และกรมสื่อสารทหารเรือ

๒๘ คุณสุเพียน เวชชาชีวะ

ก.ย.

๔ ร.ร. ทอ. อักษรจุฬา ๗๗

๑๑ ข้าราชการกรมการเงินทหารเรือ

๑๘ กรมแพทย์ทหารเรือ

๒๕ ท่านเจ้าคุณราชญาณเวที วัดพระศรีมหาธาตุ

ต.ค.

๑ – ๓ ตั้งโกศบำเพ็ญกุศล

๔ รับพระราชทานเพลิง

สำหรับบุคคลที่ร่วมบำเพ็ญกุศลแยกออกจากทุก ๗ วัน ก็มีเป็นจำนวนมาก

สิ่งสำคัญที่จะลืมกล่าวเสียมิได้เนื่องจากเป็นความปรารถนาและความภาคภูมิใจของคุณชินก็คือ การไปราชการต่างประเทศ เธอภูมิใจนักหนาว่าวุฒิเช่นเธอได้มีโอกาสไปราชการต่างประเทศ ได้มีโอกาสลาไปพักผ่อนเพื่อศึกษาภูมิประเทศในยุโรป ราชการที่ไปปฏิบัติในอดีตอันใกล้คือที่ ไทเป ระหว่างวันที่ ๒๒ ต.ค. ๐๙ ถึง ๓๑ ต.ค. ๐๙ และที่ไปยุโรปตั้งแต่ ๒๙ มี.ค. ๑๐ ถึง ๑๓ เม.ย. ๑๐ ทั้ง ๒ ครั้งนี้เธอได้มีจดหมายส่งข่าวคราวมาให้ข้าพเจ้าทุกแห่งที่ไปถึง และเมื่อกลับมาเห็นข้าพเจ้าเก็บจดหมายของเธอไว้ในที่เฉพาะก็กำชับว่าให้เก็บดี ๆ อย่าให้หาย จะได้เก็บไว้ลงในหนังสือเวลารับพระราชทานเพลิงดูซอบพูดอะไร ๆ เป็นลางซึ่งตัวเองไม่เคยถือเลย เพื่อสนองความประสงค์ของเธอ ข้าพเจ้าจึงต้องนำมาลงไว้ในหนังสือเล่มนี้ ท่านผู้อ่านคงแปลกใจที่เห็นสรรพนามแทนตัวเธอว่า "พ่อ" เรื่องก็คือ ข้าพเจ้าเรียกเธอว่า "ลุง" แทนหลาน ๆ เธอบอกว่าเรียก "ลุง" จึงไม่มีลูกให้เรียก "พ่อ" ข้าพเจ้าจึงต้องคล้อยตาม ส่วนเธอเรียกข้าพเจ้าว่า "น้อง" บ้าง "ลูก" บ้าง แล้วแต่อัธยาศัย

นอกจากประวัติรับราชการ ประวัติส่วนตัว ข้าพเจ้าได้ไปกราบรบกวนท่านผู้มีอุปการคุณ และผู้ที่คุ้นเคยรักใคร่คุณชิน ขอคำไว้อาลัย เพื่อเป็นเกียรติแก่คุณชิน ดังท่านผู้อ่านจะได้พบในหนังสือเล่มนี้

ส่วนเรื่องอื่นนอกจากนี้ในขั้นต้นก็ได้รับคำแนะนำให้พิมพ์เรื่องสงครามยกที่ ๓ เพราะเป็นเรื่องที่คุณชินสนใจมากเป็นพิเศษ ในสมัยที่เธอมีชีวิตอยู่ คือ เรื่องเกี่ยวกับอิสราเอล หนังสือเรื่องนี้ลงในสยามรัฐรายวัน หลังมรณกรรมของคุณชิน ถ้าได้พิมพ์ลงในหนังสือเล่มนี้คงจะสมอัธยาศัยเป็นอย่างยิ่ง แต่เป็นที่น่าเสียดายที่มีเหตุขัดข้อง ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงต้องหาเรื่องอื่นแทน ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นครู จุดสนใจของข้าพเจ้าจึงอยู่ในสิ่งที่อบรมคนให้เป็นผู้ประพฤติชอบ ดังนั้นบทความของคุณ ท. เลียงพิบูลย์ จึงเป็นสิ่งที่คิดว่าจะเกิดประโยชน์ เรื่องที่เลือกคือ ความกรุณาปรานี ซึ่งแสดงถึงคุณธรรมของนายแพทย์ไทย ต่อคนไข้วรรณะจัณฑาล ในอินเดีย อันเป็นคุณธรรมซึ่งเราท่านต่างปรารถนา เรื่องทานชีวิต ซึ่งเป็นเรื่องสั่งสอนมนุษย์ให้ละเว้นการเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ให้เห็นผลดีของการบำเพ็ญทาน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยผ่อนคลายความรุนแรงแห่งอารมณ์ของบุคคลซึ่งกำลังเป็นที่หวั่นวิตกในบ้านเมืองยุคนี้ สำหรับเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความกตัญญู เช่น หนึ่งในน้ำใจโจร นั้น เป็นคุณธรรมอันเป็นอุปนิสัยที่แท้จริงของคุณชินซึ่งข้าพเจ้าบูชา จึงได้เลือกมาลงไว้ในหนังสือเล่มนี้ด้วย ส่วนเรื่องเด็กวัยรุ่น เมื่อข้าพเจ้าไร้บุตรก็ไม่น่าจะมีอะไรวิตกกังวลเช่นตัวบิดาในเรื่องนั้น แต่เมื่อเผอิญข้าพเจ้ามีอาชีพเป็นครู ซึ่งมีภาระหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบในเรื่องความประพฤติของนักเรียนในปกครอง โดยเฉพาะเด็กวัยรุ่น จึงจำเป็นจะต้องเลือกเรื่องนี้มาลงไว้เพื่อให้ท่านผู้ปกครองท่านผู้มีหน้าที่ปกครองได้กรุณามีความห่วงใยต่อเด็กในปกครองของท่าน ไม่ปล่อยให้ประเพณีที่ขัดต่อความประสงค์ของผู้ปกครองดำเนินไปอย่างไม่เป็นที่พอใจ ส่วนในด้านผู้อยู่ในปกครอง คือตัวเด็กวัยรุ่น ก็จะได้ตระหนักขึ้นบ้างว่า บิดามารดา ผู้ปกครองรักและห่วงตนเพียงใด อย่าได้รอไปจนถึงว่าให้ตนได้มีบุตร ธิดา เสียก่อน จึงจะรับรู้ในความรัก ความห่วง ความกังวลของท่าน เดี๋ยวจะเป็นเรื่องสายเกินแก้ เช่นเรื่องพระเจ้าอชาตศัตรู

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระทัย ขอบพระคุณ ขอบคุณ ท่านทั้งหลายที่ได้กล่าวพระนาม นาม ไว้ ณ ที่นี้เป็นอย่างสูง กับขอขอบพระคุณท่านกรรมการจัดงานฌาปนกิจ แทนกรมสวัสดิการทหารเรือ บรรดาข้าราชการทหารเรือในกรมกองต่าง ๆ

ตลอดจนข้าราชการในกรมการเงินทุกท่านที่ได้ให้ความอุปการะ ให้งานของคุณชินลุล่วงเรียบร้อยทุกประการ นับแต่วันพระราชทานน้ำอาบศพ งานสวดทุก ๗ วันตลอดถึงวันรับพระราชทานเพลิง ถ้าคุณชินมีบุตร หรือญาติที่มีตำแหน่งสูงใน วงราชการ ความเพรียบพร้อมดังกล่าวก็ไม่น่าแปลกอะไร แต่ขณะนี้คุณชินมีเหลืออยู่แต่ข้าพเจ้าซึ่งไม่ใหญ่โตอะไรในวงราชการ เมื่อมาได้รับเกียรติดังกล่าวก็อดตื้นตันใจและอดเทิดทูนในความดีของคุณชินไม่ได้ คุณชินได้สะสมความดีไว้ จึงปรากฏผลออกมาน่ายินดี ฉะนั้นถ้ามีทางใดที่คุณชินจะสามารถทราบได้ในกุศลกรรมที่ท่านทั้งหลายได้บำเพ็ญให้แก่เธอก็คงจะปลื้มใจและอนุโมทนา

สำหรับเรื่อง ทั้งหลาย ที่ลงใน หนังสือ ชำร่วย หากมีส่วนใดเกิดประโยชน์แก่ท่านผู้ รับหรือ ผู้ได้ประสบ พบเห็น ก็ขอให้กุศล นั้นจง เป็นผล ดลบันดาล ให้ คุณชินสามีผู้มีอุปการคุณและเป็นที่เคารพรักของข้าพเจ้า ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ.

นงคร คชะสุต

HOTEL ORIENT

TAIPEI, TAIWAN

๒๓ ตุลาคม ๒๕๐๙

น้องรัก

พ่อไปถึงไทเปเรียบร้อยแล้วคืนวันนั้นเวลา ๒๒.๔๐ น. เครื่องบิน PAA. ออกจากกรุงเทพฯ ไปถึงฮ่องกงเวลาประมาณ ๑๕.๓๐ น. ระหว่างทางพอเครื่องบินขึ้นแล้วเดินเรียบดี ประมาณ ๑ ชั่วโมงให้หลังโดนลมแรงเหมือนเรือทะเลโดนคลื่นโคลงไปโคลงมาทำให้มีอาการมึนและเวียนศีรษะเหมือนเมาคลื่นเล็กน้อย ประมาณ ๑๕ นาทีก็เดินเรียบดีและโคลงเคลงบางคราว ถึงเวลาอาหารกลางวันประมาณบ่ายโมง พ่อทานได้เล็กน้อยไม่กล้าทานมากกลัวอาเจียน ทานเนื้อและสลัด นั่งข้างท้ายใกล้ห้องครัว เขาทำอาหารได้กลิ่นเนยมันเหม็นไม่กล้าทานมาก ถึงฮ่องกงเวลา ๑๕.๓๐ น. พักประมาณ ๖ ชั่วโมง ไปพักเหนื่อยในเมืองที่โรงแรมซึ่งเราจองไว้ขากลับ ฮ่องกงเป็นเมืองเจ๊กแท้เหมือนเยาวราช แต่ถนนแยะผู้คนมากเดินกันขวักไขว่ไม่ค่อยมีระเบียบ ข้าวของแยะคล้ายกรุงเทพฯ อาหารการกินไม่แพงและดีๆ ด้วย พ่อทานอาหารเย็น ๙ คน อาหารจีนชั้นดีมีเบียร์ด้วยประมาณ ๓๐๐ บาท ผลไม้ เช่น องุ่น แอปเปิ้ล และ ลูกแพ มีมาก ราคาพอสมควร ออกจากฮ่องกงเวลา ๒๑.๓๐ น. โดยเครื่องบิน CAT. ถึงไทเปเวลา ๒๒.๔๐ น. มีคนมารับแยะทั้งทหารและพลเรือน มีนายพลอเมริกัน ๒ คน และ นายพลจีน ๓ คน นอกนั้นชั้นนายพันอีก ๕ - ๖ คน พบคุณกิติ ทูตทหารเรือมาคอยดูแลเอาใจใส่ดีมาก เขาจัดรถให้นั่งคันละ ๒ คน สำหรับนายพล เป็นขบวนยาวและมีรถ สห. นำหน้าเปิดหวอถึงโฮเต็ล จากสนามบินรถวิ่งราว ๒๐ นาที กว่าจะได้นอนตี ๑ กว่า รุ่งเช้าเขานำเที่ยวจนบ่ายเลี้ยงอาหารทุกมื้อ นอกจากเช้ากลางวันและค่ำเลี้ยงทุกวัน มีเวลาว่างน้อยมาก ตอนบ่าย ๒ วัน คือ อาทิตย์และอังคารอากาศไต้หวันกำลังสบาย เย็นเหมือนหน้าหนาวตอนเริ่มต้น ผู้คนใส่เสวตเตอร์และใส่เสื้อนอกผูกเนคไทมากทั้งที่ฮ่องกงและไต้หวัน ไต้หวันเป็นเมืองใหม่ผู้คนยังไม่ค่อยหนาแน่นอาคารปลูกสะอาดพอสมควร

คนจนมีมาก นอกไทเปมีอุตสาหกรรมพื้นเมืองคล้ายบ้านเรา ข้าวของต่างประเทศมีน้อยโดยมากของอเมริกัน เขาส่งเสริมสินค้าพื้นเมืองเช่นผ้าเป็นต้นและของใช้ ข้าวของขายในร้านไม่มากนัก ค่าครองชีพพอสมควร แพงกว่าบ้านเรานิดหน่อย สรุปแล้วไม่น่าอยู่เท่าใด อเมริกันช่วยเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์ ทหารและคนอเมริกันมากในไทเป หวังว่าน้องและเด็ก ๆ คงสบายดีทุกคน จะไปกินเลี้ยงอีกแล้วขอยุติที

รักเสมอ

ชิน คชะสุต

* * *

HOTEL ORIENT

TAIPEI, TAIWAN

๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๙

น้องรัก

พ่อไปดูงานทุกวันเริ่มตั้งแต่ ๐๘.๓๐ น. ถึง ๑๗.๐๐ น. ทุกวันเกือบไม่มีเวลาว่างไปเยี่ยมนายพลผู้ใหญ่ซึ่งเขาจัดให้ตามโปรแกรม พอเยี่ยมแล้วฟังบรรยายสรุป ๔๕ นาที ถึง ๑ ชั่วโมงแล้วให้ซักถามได้ ๑๕ นาที เสร็จฟังบรรยายไปเยี่ยมคนอื่นต่อไปเช่นนี้จนเย็น ได้ความรู้มากและเขามีกระดาษย่อให้อ่าน บางแห่งมีแจกของขวัญด้วย กลางวันเลยงอาหารกลางวันทุกวัน กลับถึงโฮเต็ลต้องอาบน้ำแต่งตัวรีบไปงาน Dinner ทุกวันเขาเลี้ยงอาหารจีนทุกคืน อาหารมากเหลือเกิน กินไม่ไหว กลางวันก็อาหารจีนหนักแปร้ทุกคนเขาคอยเสิร์ฟเหมือนคอยป้อนทีเดียวหมดจานไม่ได้ เขาให้เกียรติมากไปไหนมีรถหวอนำ สห. นั่งเต็มเป็นขบวนยาว ๖ คันรถใหญ่ ๆ สำหรับพวกเราตามถนนคนหยุดรถดูขบวนเป็นการใหญ่ คนจีนประหยัดและขยันมาก ปกติไม่มีการเลี้ยงเว้นแต่มีแขกเมือง ที่นี่เลี้ยงน้ำชาและอาหารแบบบูเฟ่ไม่เป็น ต้องอาหารจีนทั้งนั้นทั้งกลางวันกลางคืน พวกเรากินไม่ไหว อาหารสมบูรณ์เหมือนบ้านเรา

แต่รสชาติสู้บ้านเราไม่ได้ เขาไม่ให้เราว่างเลย พรุ่งนี้จะไปดูงานของทหารเรือและทหารอากาศแล้วเป็นอันจบ วันที่ ๒๘ ไปเกาะคิมอยดูด่านป้องกันของจีนชาติใกล้ผืนแผ่นดินใหญ่ เป็นด่านป้องกันของจีนชาติ เกาะเขาว่าแข็งแรงนักปกติไม่ค่อยให้ใครชม พวกเราดูงานการเงินไม่น่าจะจัด แต่เขาเห็นเป็นนายทหารผู้ใหญ่เขาเลยจัดให้วันสุดท้าย ต้องไปเครื่องบินทหารประมาณเกือบ ๒ ชั่วโมง กำหนดกลับคงเป็นไปตามเดิม มีเวลาออกไปเดินใกล้ๆ โฮเต็ลตอนเช้าแต่ร้านยังไม่เปิดกลับถึงที่พักร้านก็ปิดแล้ว ผ่านไปตามถนนเห็นร้านรวงแยะ มีของพื้นเมืองขายส่วนมากของต่างประเทศไม่มีนอกจากของญี่ปุ่น เครื่องไฟฟ้าเขาทำได้เองเหมือนกันเขาใช้กันทั้งนั้น ได้ฝากให้เมียทูตทหารเรือช่วยดูซื้อของให้ด้วย พบจามิกรณ์และเมียไปเยี่ยมคำนับเขา เขาถามถึงน้องเลยวานให้เมียเขาช่วยซื้อของให้บ้าง เพราะเขาอยู่เฉยๆ และยินดีทำให้ จามิกรณ์เป็นทูตพลเรือน เขาเลี้ยงพวกเรา ๑ ครั้งรวมกับทูตทหาร เขาขอ ๑ คืนไม่มีวันว่างต้องรวมกับทูตทหาร หวังว่าน้องและหลานๆ คงสบายดีทุกคน พ่อไม่เจ็บป่วยอะไร อีกไม่กี่วันคงพบกัน

รักและคิดถึงมาก

ชิน คชะสุต

* * *

apollo hotel

AMSTERDAM – Z.,

๓๐ มีนาคม ๒๕๑๐

น้องรัก

พ่อถึง Amsterdam วันนี้เวลา ๑๐.๐๐ น. ตรงกับ ๑๗.๐๐ น. (กรุงเทพฯ) พอถึงสนามบินมีเจ้าหน้าที่มาต้อนรับ ได้รับความสะดวกดีพาขึ้นรถยนต์ไปพักที่โฮเต็ลนี้ ฮอลแลนด์บ้านเมืองสะอาดดีเป็นเมืองไม่ใหญ่นัก ถนนสะอาดลาดยาง อากาศหนาวต้องใส่ Over Coat ฝนตกบ้าง วันมาถึงอากาศแจ่มใสดีมีแดดออกยังไม่ได้

ไปเที่ยวไหน ต้องพัก ๒ คืนถึงจะไปสเปนคิดว่าพรุ่งนี้จะไปเที่ยวโดยให้โฮเต็ลจัด ระหว่างเดินทางสะดวกสบายดีกินบ่อยเหลือเกิน ต้องเดินทางเป็นเวลา ๗ ชม. รู้สึกอ่อนเพลียเพราะเมื่อยและห้อยเท้าเดินทางนานๆ โดยเครื่องบินไม่ค่อยสนุก หยุดการาจี ไทยึ่ง กลางดึกเดินยืดแข้งยืดขาหน่อยไม่มีอะไรน่าดู ไปสว่าง Rome กลางคืนนานมากไม่ค่อยสว่างสักทีเพราะไล่ดวงอาทิตย์ เครื่องบินเดินเรียบอากาศแจ่มใสตลอด ๑๗ ชั่วโมงไม่เมาเลย นอนพิงพนักเก้าอี้หลับ ๆ ตื่น ๆ ผู้โดยสารไม่มากเต็มพอดี ระหว่างทางมีหมอไปคนหนึ่งเลยได้คุยกัน แกมาดูงานที่ Amsterdam พอลงจากสนามบินก็แยกกัน เมืองนี้ไม่ค่อยสนุกผู้คนทำมาหากิน ตอนนี้เข้าฤดู Spring ต้นไม้เริ่มผลิใบยืนตายมาหลายเดือนแล้ว อากาศเย็นเหมือนหน้าหนาวจัดในกรุงเทพฯ พ่อพักในห้องปรับอากาศสบายดีพออุ่น ๆ เมืองนี้มีคลองแยะ โฮเต็ลอยู่ริมคลองอยู่ในละแวกเงียบ ไม่ได้ยินเสียงบีบแตรรถยนต์เลย ผู้คนเดินกันเป็นส่วนมาก รถยนต์ไม่มากนัก มีรถเล็ก ๆ นานาชนิด รถอเมริกันมีน้อย รถเมล์มีมากและวิ่งขวักไขว่ไปมาเขียนเป็นภาษาฮอลันดา ขึ้นไม่ถูกไม่รู้จะไปไหน คิดว่าจะไปเที่ยวเดินเล่นแถวใกล้ ๆ โรงแรมและ Tour เท่านั้น วันหน้าจะส่งข่าวมาอีก หวังว่าลูกและอ้ายอ๊อดคงสบายดีทุกคนตลอดจนเด็ก ๆ

รักและคิดถึงเสมอ

ชิน คชะสุต

* * *

apollo hotel

AMSTERDAM – Z.,

๑ เม.ย. ๑๐

น้องรัก

พ่อชมเมือง Amsterdam หมดแล้วทั้งทางน้ำ Canal Tour และทางบก นั่งรถบัสนำเที่ยว มีคนไทยคนหนึ่งชื่อคุณจิตสาร แนะนำให้มารับพ่อในตอนเย็นวันมาถึง

เขาทำงานธนาคารอยู่ที่โน่น พาไปเดินเล่นในเมืองและทานอาหารจีนค่อยยังชั่วหน่อย เมื่อวานนี้ คุณสวัสดิ์ บุษปฤกษ์ และ ภรรยา (สุดา จันทนสิริ เดิม) เป็นอุปทูตอยู่ที่นี่ มานำไปเที่ยวนั่งรถเล่นชมเมืองและเขื่อนกั้นน้ำเป็นอันว่าจบชมเมือง Amsterdam ไม่มีอะไรน่าสนใจมาก นอกจากพลเมืองตั้งอกตั้งใจทำงานกันอย่างดี ท่าเรือใหญ่และกว้างมาก พ่ออยู่นี้อากาศดีตลอด มีแดดทุกวันฝนตกน้อยนับว่าโชคดี อากาศข้างนอกหนาวมาก ต้องใส่เสื้อ Over Coat และหมวก ข้างในอากาศอบอุ่นเหมือนธรรมดา นับว่าไม่อึดอัดพอสบาย แต่ทานอาหารฝรั่งไม่ค่อยได้ กับข้าวจีนค่อยยังชั่วหน่อยข้าวของไม่มีถูกเลยและไม่มีอะไรน่าซื้อ ที่นี่เป็นเมืองหลวงและธุรกิจมีชาวอเมริกันมาเที่ยว มาพักวันสองวันก็ไปอื่น เป็นเมืองผ่านเท่านั้น มีชาวอินโดนีเซียแยะเดินไปตามถนนเขาไม่ค่อยสนใจเรา ตึกรามบ้านช่องเป็นแบบเก่าๆ พลเมืองชักเพิ่มขึ้นมี Flat สร้างเพิ่มเติมอีกมากตามนอกเมือง บ้านตามนอกเมืองไม่อัดแอและมีบ้านใหญ่ๆ มากเป็นระเบียบสวยงามดี ต่างคนต่างอยู่ในบ้านของตน แม้แต่เด็กๆ ก็เล่นภายในบ้าน ไม่ออกมายุ่มย่ามตามถนน พอหมดเวลางาน ๕ โมงเย็นต่างคนต่างรีบกลับบ้านไม่ค่อยเถลไถล ถนนและลำคลองสะอาดดีน้ำไหลเสมอ มีประตูน้ำระบายถ่ายเทน้ำเข้าออกไว้อวดชาวต่างประเทศ การจราจรพอใช้ได้ มีทั้งถนนแคบและกว้างรถยนต์ไม่บีบแตรเลย ต่างคนต่างรู้หน้าที่ของตนดี ตำรวจจราจรมีไม่มากนัก เขาคอยดูเฉพาะเวลา Rusk Hour ตอนเช้าและเย็นเวลาเลิกงาน ป้อมไฟมีมาก รถรางและรถ Bus มีมาก รถรางสะอาดดีและแล่นเร็ว มีมากกลางคืนแล่นถึงตีหนึ่ง ใช้เป็นพาหนะคนทำงานทั่วไป รถยนต์ส่วนตัวก็มาก รถแท็กซี่ไม่มากและต้องจอดเป็นที่ต้องการเรียกโทรศัพท์มาได้ วันนี้เที่ยงจะไปสเปนขอจบ Amsterdam หวังว่าคงสบายดีทุกคน พ่อคิดถึงบ้านเที่ยวไม่สนุก

รักและคิดถึงเสมอ

ชิน คชะสุต

๑ เม.ย. ๑๐

น้องรัก

พ่อมาถึง Malaga ตอนใต้สเปน วันนี้อากาศดีแจ่มใสสบายมาก มีลมหนาวคล้าย ๆ หน้าหนาวบ้านเราทำให้คิดถึงบ้านมาก เป็นเมืองตากอากาศชายทะเล ตึกแบบสเปนเก่า ๆ มีร้านใหญ่ ๆ ขายของแปลกพอสมควร แต่ของแพงเพราะเป็นเมืองตากอากาศ แย่เรื่องภาษา คนพูดอังกฤษไม่ได้ต้องทำใบ้สั่งอาหาร คนเกะกะไม่มี พรุ่งนี้จะไป Malaga คงเหงาเพราะเด็กไปบ้านหมด อ๊อดคงสอบได้อย่าซนมากนัก

รักและคิดถึง

ชิน คชะสุต

*　　　*　　　*

กรุงลอนดอน

๕ เม.ย. ๑๐

น้องรัก

พ่อได้มาถึงลอนดอนแล้วเมื่อคืนนี้ จากสเปนประมาณ ๔ ทุ่ม ทูตทหารเรือได้ไปคอยต้อนรับที่สนามบินและพาไปเลี้ยงอาหารจีนและให้พักที่บ้าน ที่สเปนก็ได้รับความสะดวกทุกอย่างจากคุณอรอวลและท่านทูต คุณอรอวลให้เลขานุการสถานทูตไปรับที่สนามบินเวลาประมาณ ๓ ทุ่มเศษ บริษัท K.L.M. ให้คนคอยยืนคอยต้อนรับที่ประตูสนามบินทุกแห่งที่ผ่านได้รับความสะดวก พอเราบอกเขาว่ามีคนมารับไปที่พักเขาก็ปล่อยเรา ที่สเปนอากาศเหมือนบ้านเราแดดแจ๋แต่หนาวหน่อย เขาทำงานสายและนอนดึก ๔ ทุ่มเริ่มต้นชีวิตกลางคืน บ้านเมืองสะอาดดีคนก็ดี ข้าวของราคาพอสมควร เครื่องหนังดีมาก ได้ซื้อของที่ระลึกจากสเปนมากพอควร เพราะมีของแปลก ค้างอยู่ ๒ คืนไปไหนกับท่านทูตเรื่อย รู้สึกเกรงใจท่านเหลือเกิน คุณอรอวลสั่งว่าคิดถึงน้องมาก ไม่ได้พบกัน

นาน ตอนกลับท่านทูตยังอุตส่าห์ไปส่งที่สนามบินจนเครื่องบินออก ที่สนามบินลอนดอน พบน้องเขียด ทีแรกจำไม่ได้นึกว่านักเรียนไทยธรรมดา ทูตทหารเรือบอกจึงจำได้ ขาวขึ้นล่ำสันแต่ตัวเล็กเตี้ยเช่นเดิม โรงเรียนปิด Easter เลยมาพักอยู่กับทูตทหารเรือจะกลับวันอาทิตย์ไปเข้าเรียนต่อ ลอนดอนอากาศแจ่มใส โชคดีฝนไม่ตก แต่เย็นได้ไปชมเมืองลอนดอนแล้วและได้ชมสถานที่ต่าง ๆ ในกรุงลอนดอนหมด ถนนคับแคบคนหนาแน่น ข้าวของแพงพ่อไม่ได้ซื้ออะไรเลย ได้ชมทหารเปลี่ยนยามที่พระราชวังบัก-กิงแฮม แล้วได้นั่งรถไฟใต้ดินกับน้องเขียด พรุ่งนี้จะไปชมนอกเมือง รู้สึกอยู่นาน ๆ ก็น่าเบื่อ บ้านช่องไม่โอ่โถงต้องปิดประตูหน้าต่างเสมอ อากาศก็อบ ๆ แต่กินข้าวทุกมื้อลอนดอนมีของกินแบบตะวันออกมาก ไม่อดและไม่แพงมาก ผู้คนแต่งตัวไม่เรียบร้อยดังที่เคยคิด พวกทำงานออฟฟิศค่อยสุภาพหน่อย ดูเขาไม่สนใจใครเป็นใคร ต่างคนก็รีบร้อนจะไปทำงาน ข้าวของดี ๆ มีมากแต่แพง เข้าใจว่าค่าแรงคงจะแพง อยู่นาน ๆ คงเบื่อ แท็กซี่ที่นี่แพง ดีที่ทูตทหารเรือมีรถยนต์ได้พึ่งเขาหน่อย ตึกใหญ่ ๆ มีมากแต่เก่าแก่สีดูมอซอไม่สดใส วันที่ ๘ จะไปฝรั่งเศส กลับตามกำหนดเดิม ตอนนี้ก็อยากกลับแล้วคิดถึงบ้าน แต่ได้ทำโปรแกรมไว้ก็ต้องไปตามโปรแกรม หวังว่าคงสบายทุกคน ๆ ออดเป็นเพื่อนคุณยายนะจะได้ไม่เหงาพ่อไม่เจ็บป่วยอะไรเลยตลอดเดินทางมา แต่ต้องคอยระวังรักษาตัวอย่างดีเสมอ ยุติแค่นี้ถ้ามีเวลาจะเขียนมาอีก

รักและคิดถึงเสมอ

ชิน คชะสุต

* * *

ลอนดอน

๗ เม.ย. ๑๐

น้องรัก

พ่อได้เที่ยวเมืองลอนดอนพอสมควรแล้ว ทูตทหารเรือพานั่งรถชมเมือง น้องเขียดได้พาไปนั่งรถไฟใต้ดินและเดินเที่ยวในเมือง ชมร้านขายของและสถานที่

ต่าง ๆ ได้ไปชมหอคอยตามรูปนกับน้องเขียด เป็นหอคอยสร้างใหม่สูง ๖๒๐ ฟุต ขึ้นไปชั้นบนเห็นนครลอนดอนหมด เพิ่งสร้างเสร็จใหม่ๆ มีคนเข้ามาชมกันวันละมากๆ โดยมากเป็นชาวต่างประเทศ อากาศลอนดอนไม่ค่อยดี แต่แห้งดี ไม่เจ็บป่วยอะไรระวังกลัวเป็นหวัดเท่านั้น พรุ่งนี้จะไป Paris สบายดี

รักและคิดถึง

ชิน คชะสุต

*　　*　　*

กรุงปารีส

๙ เม.ย. ๑๐

น้องรัก

พ่อมาถึงปารีสแล้วตั้งแต่วานนี้ บินจากลอนดอนไปปารีส ๔๕ นาทีเท่านั้น อากาศแจ่มใสมีแดดออก ที่สนามบินทูตทหารเรือมาคอยรับ พาไปพักที่บ้านสบายดีมาก ไปเยี่ยมคุณบุญเอกอัครราชทูตและคุณหญิง คุยกันสนุกเรื่องตอนเป็นเด็กนักเรียน เขาดีใจพบพ่อ กลางคืนคุณหญิงพาไปเลี้ยงอาหารจีนกินเสียอิ่มแปล้ ตอนเย็นทูตทหารเรือขับรถพาชมเมืองเสียทั่ว กลางคืนทานอาหารแล้วคุณหญิงพาชมเมืองปารีสอีก เมืองปารีสสวยงามมาก ร้านแยะแต่ของแพง ใหญ่กว่าลอนดอนถนนสะอาดดี เช้าวันนี้ทูตทหารเรือขับรถชมสถานที่สำคัญ ๆ และพาไปเที่ยวนอกเมือง ชมพระราชวังแวร์ไซล์ คนอเมริกันมาเที่ยวกันมาก อากาศดีแต่ยังหนาวต้องใส่ Overcoat และหมวกอยู่เรื่อย ๆ บางทีฝนตกพ่อก็เดินชมเมือง ไม่ได้ซื้ออะไรที่นี่เพราะของแพง ความเป็นอยู่ก็แพงมาก คนและรถมีมากเหลือเกินจะข้ามถนนต้องระวังมากเพราะรถมันขับเร็ว ที่นี่ตำรวจมีมากและเป็นเพื่อนประชาชนคอยดูคนข้ามถนนและรถ ถ้าเป็นชาวต่างชาติดูเขาช่วยเป็นพิเศษ เมื่อกลางวันวันนี้คุณบุญและคุณหญิงมาทานอาหารกลางวันเพื่อคุยกับพ่อ โดยภรรยา

ทูตทหารเรือทำกับข้าว คุยกันไปกินกันไปรู้สึกเขาสนุกมากที่ได้มาคุยกับเพื่อนสนิท ทูตทหารเรือบอกว่าปกติเขาไม่ค่อยไปบ้านใครนับว่าเป็นเกียรติกับเขาและพ่อมาก พ่อขอบอกขอบใจเขาอย่างมาก คุณหญิงยังแถมให้น้ำหอมไปฝากลูกอีก ค่ำวันนี้กินข้าวแล้วจะไปเดินเล่นกับทูตทหารเรือ ที่นี่วันอาทิตย์เขาหยุดงานกันจริง ๆ คนออกนอกบ้านก็น้อยร้านปิดหมด โรงหนังคนก็น้อย พรุ่งนี้ย้ายจะไปอิตาลีค้าง ๒ คืน วันที่ ๑๒ เดินทางจากอิตาลีกลับถึงกรุงเทพ ฯ ตามกำหนด คิดว่าจะซื้อของที่อิตาลีสักหน่อยเพราะของฝากน้อง ๆ ยังหาไม่ได้ ที่ฝรั่งเศสเห็นราคาแล้วจดไม่ลงเสื้อผ้าสวย ๆ แต่มันแพงเหลือเกินเราใช้ไม่คุ้มค่า ทราบว่าเมียรัฐมนตรีชอบซื้อของที่นี่รองเท้าอะไรไม่รู้คู่ละตั้ง ๒ พันบาท ผ้าลูกไม้หลาละ ๘๐๐–๑,๐๐๐ บาท เขายังฝากซื้อกัน พ่อเลยไม่เข้าไปดูของร้านนี้ เพียงแต่เดินชมที่หน้าต่างโชว์สินค้า สรุปแล้วพ่อเดินทางมานี้สะดวกสบายทุกอย่างได้รับการต้อนรับอบอุ่นดี ทานอาหารไทยแทบทุกมื้อที่ลอนดอนและปารีส ที่อิตาลีไม่ทราบว่าจะเป็นอะไร ถ้าพบอาจารย์ ๆ เพื่อนอ้ายแกะคงไม่เป็นไร ถ้าเราคนเดียวคงลำบาก เพราะพูดอังกฤษไม่ค่อยได้ และคนก็ไม่ดีต้องระวังหน่อย อีกไม่กี่วันคงพบกันพ่อสบายดีไม่เจ็บป่วยอะไร หวังว่าลูกและเด็ก ๆ คงสบายดี อ้ายอ๊อดคงซนตามเคย

รักและคิดถึงเสมอ

ชิน คชะสุต

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

ร่างกายย่อมแตกดับ แต่ชื่อเสียงวงศ์ตระกูลยังคงอยู่

คุณพี่ได้จากน้อง ๆ ไปแล้วอย่างไม่มีวันกลับ เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อกลางดึกของคืนวันจันทร์ที่ ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๐ เป็นเสมือนหนึ่งฝันร้าย ที่จะไม่เลือนไปจากความทรงจำของน้อง ๆ ชั่วชีวิต ช่างเหลือเชื่อและกะทันหัน ยากยิ่งที่น้อง ๆ จะปรับจิตใจให้รับสถานการณ์ได้ทันท่วงที

เมื่อได้ทราบว่า คุณพี่ป่วยถึงกับต้องรักษาตัวที่โรงพยาบาล น้อง ๆ พากันตกใจ และมีความวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง เพราะคุณพี่เป็นคนแข็งแรง อดทน ไม่เคยเจ็บไข้ให้น้อง ๆ ได้เยี่ยมเยียนหรือรักษาพยาบาลเลย ไม่มีใครคาดคิดว่า ครั้งนี้จะเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายที่น้อง ๆ จะได้เยี่ยมคุณพี่ ภาพของคุณพี่ที่นอนป่วยยังติดตาอยู่ไม่รู้หาย น้อง ๆ สงสารคุณพี่สุดใจ แต่ก็ไม่สามารถจะช่วยอะไรได้ ได้แต่พากันปลอบใจตนเองว่า คงจะไม่เป็นอะไรมากนักคุณพี่จะต้องหาย และอยู่กับน้อง ๆ อีกต่อไปทั้ง ๆ ที่ในส่วนลึกของจิตใจ เต็มไปด้วยความหวั่นวิตก น้อง ๆ เฝ้ากราบไหว้วิงวอนอาราธนาคุณพระรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์จงคุ้มครองคุณพี่ให้หายป่วยไข้ เพื่อเป็นมิ่งขวัญของน้องต่อ ๆ ไป แต่ทุกสิ่งทุกอย่างย่อมหนีความจริงไปไม่พ้น ตามคำพระที่ว่า "สงฺขารา อนิจฺจา สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง สงฺขารา อนตฺตา สังขารทั้งหลายไม่มีตัวตน" คุณพี่จึงต้องจากน้อง ๆ ไปทั้ง ๆ ที่สังขารของคุณพี่ยังสมบูรณ์อยู่ คุณพี่ไม่น่าจะด่วนจากน้องไปเลย น่าจะได้อยู่เป็นร่มโพธิ์ร่มไทรของน้องต่อไปอีกนาน ๆ คุณพี่เป็นผู้มีพระคุณยิ่งแก่น้อง ๆ ให้ความรักความเมตตาทั่วถึง ห่วงใยและกังวลในภารกิจของน้อง ๆ ทุกคน เป็นที่พึ่งที่อุปการะทั้งกำลังกายกำลังทรัพย์ และเป็นกำลังใจให้แก่น้อง ๆ ตลอดจนหลาน ๆ ไม่ว่าในกิจการใด การสูญเสียคุณพี่ครั้งนี้จึงเป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ ยิ่งกว่าครั้งใดในชีวิตของน้อง ๆ

คุณพี่เป็นเกียรติและเป็นศรีแห่งตระกูล ไม่เคยนำความด่างพร้อยมาสู่ มิแต่จะนำมาซึ่งเกียรติยศชื่อเสียง และสรรเสริญ จึงเป็นที่ภาคภูมิของทุกคนในตระกูล "คชะสุต" คุณพี่เป็นคนอ่อนโยนต่อผู้ใหญ่และมั่นในกตัญญูกตเวทิคุณ โอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ต่อผู้น้อย และเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือตัว ไม่ดูหมิ่นเหยียดหยามผู้อื่น ผู้ใดเดือดร้อนเข้าไปหา จะได้รับการต้อนรับและความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ เกียรติคุณความดีของคุณพี่จึงเป็นที่ประทับใจของญาติมิตรทั่วกัน เมื่อมาด่วนจากไปโดย มิได้คาดฝัน จึงยังความ เสียดายและเศร้าสลด แก่บรรดา ญาติมิตรเป็นอย่างยิ่ง

คุณพี่จากไปแล้ว ทิ้งความรัก – ความอาลัยให้น้อง ๆ ไว้เบื้องหลัง น้อง ๆ ขอปฏิญาณว่าจะเจริญรอยตามคุณงามความดีของคุณพี่ และแม้ชาติหน้ามีจริง ขอให้น้อง ๆ ได้เกิดเป็นน้องของคุณพี่อีก

ด้วยเดชะอำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย และอานิสงส์แห่งคุณงามความดี จงเป็นพลปัจจัยให้ดวง วิญญาณ ของพี่ ผู้เป็นที่รัก และ เคารพ ยิ่ง ของน้อง ๆ ไป สู่ สุคติ และสงบสุข ณ สัมปรายภพโน้นเทอญ.

น้อง ๆ

พระธรรมเทศนา ธมฺมตากถา

ของ

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

พระสังฆราช

ทรงแสดง

ในงานบำเพ็ญกุศลสัตตมวาร ศพ พลเรือตรี ชิน คชะสุต
ที่ศาลามรุพงศ์ วัดมกุฏกษัตริยาราม
วันที่ ๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

บัดนี้จะแสดงพระธรรมเทศนา ในธมฺมตากถา ประดับปัญญาบารมีอนุรูปแก่กุศลจริยาพิธีทักขิณานุปทานกิจ ซึ่งท่านทานปดานีผู้เป็นภรรยาพร้อมด้วยญาติบำเพ็ญอุทิศ แก่ พลเรือตรี ชิน คชะสุต เป็นส่วนสังคหพิธีธรรมบรรณาการ ในสัตตมวารสมัยครบ ๗ วัน นับแต่วันที่ท่านถึงอนิจกรรมมา ด้วยความรักความนับถือและความอาลัย ตามวิสัยของสัตบุรุษผู้นับถือพระพุทธศาสนา อนุวัตตามคำสอนของสมเด็จพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่ตรัสแก่พระเจ้าพิมพิสารมคธราชว่า

เปตานํ ทกฺขิณํ ทชฺช ปุพฺเพกตมนุสฺสรํ

แปลความว่า บัณฑิตมาหวนรำลึกถึงความดีของท่านที่ได้ทำไว้แก่ตนในหนหลัง พึงบำเพ็ญทักขิณา คือบุญกุศล อุทิศเพื่อท่านผู้ดับขันธ์ล่วงลับไปแล้ว ดังนี้ ฯ

สามีย่อมเป็นที่รักของภรรยา เพราะเป็นเพื่อนร่วมชีวิตร่วมสุขร่วมทุกข์กันทำดีต่อสนองดีตอบกัน เมื่ออยู่พร้อมเพรียงกัน ก็ย่อมเป็นที่อุ่นใจของกันและกัน เป็นความสุข ไม่ว้าเหว่ เปล่าเปลี่ยวใจ ด้วยเหตุนี้ คนที่รักกันนับถือกันจึงไม่อยากพลัดพรากจากกัน แต่ไม่มีใครสมปรารถนาสักคนเดียว เพราะชีวิตของมนุษย์มีความตายเป็นที่สุดเหมือนกันทุกคน

ความรักกันนับถือกัน ปรองดองสนิทสนม ในครอบครัวหรือในวงศ์ญาติ เป็นกำลังสำคัญประการหนึ่ง ในอันอำนวยความสุขความเจริญและความตั้งมั่นแห่งวงศ์สกุล คุณข้อนี้จะเกิดขึ้น ก็เพราะเอื้อเฟื้อทำความดีต่อกัน ไม่ละเลย ไม่หลีกเลี่ยง จริงอยู่ คนเรารักกันคิดถึงกัน ก็เพราะความดีที่มีต่อกันต่างหาก หาใช่เพราะยศศักดิ์อำนาจวาสนาหรือเพราะมีรูปร่างสวยงามไม่ แม้จะมียศศักดิ์หรืออำนาจวาสนาเพียบพูนปานใดก็ตาม ถ้าไม่มีคุณความดีต่อกัน ก็ไม่เป็นเหตุพอที่จะจูงใจให้เกิดความรักใคร่คิดถึงกันได้ หรือแม้จะมีรูปร่างสวยงามปานใดก็ตามหากไร้คุณความดีเสียแล้ว ก็ไม่ชวนให้น่ารักน่านับถือแก่ใคร ๆ ได้ ผู้ที่มีคุณความดีแก่ชนทั้งหลาย แม้รูปธรรมคือร่างกายจะแตกดับไปแล้วตามธรรมดาของสังขาร ก็ยังเหลือคุณความดีไว้ เป็นเครื่องเตือนใจ ให้เกิดความรักใคร่นับถือและคิดถึงไม่รู้หาย ข้อนี้ชี้ให้เห็นทางที่จะพึงปฏิบัติว่า คุณความดีนั้นเป็นสิ่งที่ควรเอาใจใส่ ทั้งของตนและของท่าน ส่วนรูปธรรมคือร่างกายนั้น ไม่ควรอาลัยเสียดายนัก ควรทำความรู้สึกว่า บุคคลมีความจำเป็นเนื่องด้วยร่างกาย เพียงเป็นที่อาศัยทำความดีชั่วคราวเท่านั้น เพราะร่างกายเป็นรูปธรรมซึ่งมีอันเสื่อม และสลายไปตาม ธรรมดาของสังขาร ซึ่งมีเกิดและดับ เป็นธรรมดา เมื่อบัณฑิตมาทำความรู้สึกโดยนัยอย่างนี้เสมอแล้ว แม้จะมีเหตุต้องวิโยคพลัดพรากหรือวิบัติแปรปรวนอย่างใด ๆ ที่ไม่ปรารถนาเกิดขึ้น ก็จะสามารถระงับดับทุกข์โศกและตัดความอาลัยใจหาย รักษาความสงบใจไว้ได้ ด้วยมาเล็งเห็นโทษแห่งความยึดถือสังขารว่าเป็นไป เพื่อความร้อนใจ เป็นทุกข์ตามพระราชนิพนธ์สุภาษิตของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า

นตฺเถตํ โลกสฺมึ ยํ อุปาทิยมานํ อนวชฺชํ อสฺส.

สิ่งใดที่บุคคลยึดถือว่าตนเป็นเจ้าของ ไม่พึงมีโทษ สิ่งนั้นไม่มีในโลก ดังนี้ฯ มีอธิบายว่า ทุกสิ่งทุกอย่างที่บุคคลเข้าไปยึดถือว่าเป็นของตน ย่อมให้โทษแก่ผู้ยึดถือทั้งนั้น ความรู้เห็นตามเป็นจริงอันเป็นเหตุละความยึดถือเสียได้ นี้ สำเร็จมาแต่ความกำหนดพิจารณาสอดส่องด้วย ปัญญาหยั่งเห็น ความจริงว่า เกิดกับดับเป็นคู่กัน เมื่อมีเกิด

และมีดับ ก็ย่อมมีประจวบและมีจากด้วย เป็นธรรมดาอีกข้อหนึ่ง ซึ่งหนีไม่พ้น คือ เกิดเป็นเหตุให้ประจวบ ดับเป็นเหตุให้จาก เมื่อหยั่งด้วยปัญญาว่าธรรมดาเป็นเช่นนั้น ไม่มีทางแก้ไขก็ย่อมปลงใจยอมให้เป็นเรื่องของธรรมดา ไม่พยายามที่จะฝ่าฝืน เมื่อไม่ฝ่าฝืน ความดิ้นรนทุกข์ร้อนที่เกิดเพราะคิดจะฝ่าฝืนก็ไม่มี เพราะฉะนั้น ปรีชาญาณที่หยั่งเห็นเกิดดับอันเป็นกฎธรรมดาของสังขาร จึงเป็นคุณสำคัญที่ควรเจริญให้แก่กล้า เพื่อเป็นปัจจัยให้ได้บรรลุความสงบและความเย็นใจอย่างสูง และยิ่งยิ่งขึ้นไป ก็แล ปรีชาญาณเช่นนี้ ที่เป็นอย่างสูงเรียกว่า ธรรมจักษุ แปลว่าดวงตาเห็นธรรม ดังธรรมจักษุที่เกิดขึ้นแก่พระอัญญาโกณฑัญญะว่า

ยํกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมํ

ทุกสิ่งทุกอย่างที่มีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา ทุกสิ่งทุกอย่างนั้น ล้วนมีความดับเป็นธรรมดา ดังนี้

มีอรรถาธิบายว่า บรรดาสิ่งทั้งปวงในโลกนี้ ที่มีใจครองเช่นคนและสัตว์เป็นต้นก็ตาม ที่ไม่มีใจครอง เช่นต้นไม้และเครื่องใช้สอยมีเรือ เรือน รถ เป็นต้นก็ตามไม่เลือกว่าชนิดไหน เมื่อเบื้องต้นมีปรากฏขึ้นแล้ว ในที่สุดจะมีอันแตกไป สลายไป จากไป หายไป หมดไป เป็นคู่กัน ไม่จำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นผู้นั้นผู้นี้หรือสิ่งนั้นสิ่งนี้เลย ความเกิดกับความดับคู่กัน ย่อมมีเสมอภาค เสมอหน้ากันหมด ไม่ลำเอียงเลือกที่รักผลักที่ชัง ล้วนมีลักษณะเป็นอย่างเดียวกันทั้งนั้น ไม่มีผิดแผกแตกต่างกันเลย เมื่อเบื้องต้นปรากฏ เบื้องปลายเป็นต้องหายไปหมดไป จะต่างกันก็แต่เพียงระยะกาลคือเร็วหรือช้า หากว่าเป็นคน มีข้อแตกต่างกันก็คือ ในระหว่างที่มีชีวิตอยู่เป็นผู้มีคุณมีประโยชน์ หรือไม่มีคุณไม่มีประโยชน์เท่านั้น นอกจากนั้นเข้าในลักษณะเกิดขึ้นแล้วดับไปเหมือนกันทั้งหมด

ดวงตา คือปัญญาที่เล็งเห็นคติธรรมดาตามเป็นจริงว่า สิ่งทั้งปวงมีความเกิดและความดับเป็นธรรมดา จนแจ่มแจ้งแก่จิตดีแล้ว ย่อมทำผู้รู้เห็นให้ได้รับความปลอดโปร่งใจมีความสงบเย็น ไม่ต้องทุกข์โศกเพราะเหตุฝืนกระแสธรรมดา แม้จะมีเหตุ

การณ์ซึ่งเป็นส่วนที่น่าปรารถนาที่เรียกว่าอิฏฐารมณ์ก็ตาม เป็นส่วนที่ไม่น่าปรารถนาที่เรียกว่าอนิฏฐารมณ์ก็ตาม มาประจวบผู้มีความรู้เห็นคติธรรมดาแจ้งชัด ย่อมมีจิตใจคงที่ เป็นปกติไม่แปรปรวนไปตามเรื่องหรืออารมณ์ที่มาประจวบนั้น ย่อมปลงได้ว่าเมื่อเราได้กระทำสมควรแก่หน้าที่เต็มตามสติปัญญาแล้ว ก็เป็นที่พอใจ เพราะไม่มีอะไรบกพร่องที่น่าจะต้องเสียใจ ความปลงใจได้อย่างนี้เป็นเครื่องปลดเปลื้องความทุกข์ ความอึดอัดใจ ความเสียใจเสียได้ เป็นการปฏิบัติชอบปฏิบัติถูกทางพระพุทธศาสนา

ท่านเจ้าภาพยังเป็นปุถุชน ยังตัดรักไม่ขาด เมื่อต้อง พลัดพราก จากสามีที่รัก ก็ย่อมจะต้องมีความโศกเศร้าเสียใจอาลัยเสียดายบ้าง เป็นธรรมดา แต่เมื่อได้ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นความจริงว่าเกิดกับตายเป็นคู่กัน ประจวบกับจากก็เป็นคู่กัน เราทุกคนต่างคนต่างเกิดมาด้วยกรรมของตน ซึ่งต่างกัน แม้จะรัก นับถือ กันมากมายสักเพียงใด ก็ผลัดกรรมของกันไม่ได้ ใครทำกรรมอย่างใดก็ต้องรับผลอย่างนั้น ผู้ทำกรรมเป็นเหตุมีอายุยืน ก็ย่อมมีอายุยืน ผู้ทำกรรมเป็นเหตุมีอายุสั้น ก็ย่อมมีอายุสั้นแล้วแต่กรรมจะอำนวย จึงต้องปล่อยไปตามยถากรรม โดยเหตุผลก็คือต่างคนต่างมาแล้วก็ต่างคนต่างไปตามกรรมของตน แต่ความดีที่ได้ทำไว้ต่อกัน หาได้ตายตามไปด้วยไม่ ยังเป็นเครื่องเตือนใจให้นึกถึงด้วยความรัก ความนับถือไม่รู้หาย และกรรมดีนั้นย่อมเป็นของผู้ทำ และส่งเสริมผู้ทำให้เป็นผู้ไปดี คือไปสู่คติภูมิสถานที่ดี มีความสุขความเจริญอีก เมื่อมานึกถึงคุณความดีของท่านที่ได้ทำไว้ และตั้งใจสนอง พระบรมศาสดาจึงทรงสอนให้บำเพ็ญกุศลอุทิศไปให้เพราะบุญเป็นปัจจัยแห่งความสุข แก่ผู้ทำบุญเองด้วย แก่ผู้อนุโมทนาส่วนบุญที่ผู้อื่นทำแล้วอุทิศให้ด้วย เพราะฉะนั้นบุญจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งกว่าชีวิต เพราะชีวิตมีความตายเป็นที่สุด แต่บุญไม่รู้จักตาย

อิมินา กตปุญญานุภาเวน ขออานุภาพบุญราศีที่ ท่านเจ้าภาพบำเพ็ญอุทิศทั้งนี้ จงเป็นอุปถัมภกปัจจัยอำนวยอิฏฐวิบากสมบัติมนุญผลอันเป็นที่เจริญใจ แด่พลเรือตรี ชิน คชะสุต โดยควรแก่คติวิสัย ในสัมปรายภพทุกประการ ฯ

ขออนุโมทนา

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ท่านเจ้าภาพมีความประสงค์จะขอพิมพ์หนังสือชุด "กฎแห่งกรรม" เพื่อเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือตรี ชิน คชะสุต ในงานครั้งนี้

ข้าพเจ้า ขอขอบคุณท่านเจ้าภาพได้ กรุณาให้ เกียรติอันสูง แก่หนังสือ ของข้าพเจ้า และได้อนุญาตให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

หากหนังสือชุดนี้ เกิดประโยชน์ แก่ท่านผู้ได้อ่าน เป็นคติธรรมในทางจิตใจ ซึ่งถึงบุญบาป ขอให้บุญกุศลนั้นจงดลบันดาลให้วิญญาณของ พลเรือตรี ชิน คชะสุต จงไปสู่สุคติสัมปรายภพตามความปรารถนาของท่านเจ้าภาพทุกประการ เทอญ.

ท. เลียงพิบูลย์

ความกรุณาปราณี

โดย ท. เลียงพิบูลย์

ในโลกเรานี้ไม่มีสิ่งใดเป็นที่เที่ยงแท้แน่นอน เพราะฉะนั้นคนเรามีปัญหาชีวิตเกิดขึ้นได้เสมอ บางครั้งก็เกิดขึ้นอย่างไม่รู้ตัวมาก่อน ต้องขบคิดแก้ไขต่อสู้อยู่ตลอดเวลาเพื่อยังชีวิต บางท่านก็นึกวาดภาพการดำเนินชีวิตล่วงหน้าไว้ให้ลูกหลานและตนเองอย่างสวยสดงดงาม เพื่ออนาคตว่าดีว่าชอบ บางท่านก็สำเร็จวิชาได้ปริญญาความรู้อย่างหนึ่ง แต่ก็ทำหน้าที่อีกอย่างหนึ่ง ไม่ตรงต่อความรู้ที่เรียนมา ไม่มีอะไรที่แน่นอนทุกอย่างย่อมมีอุปสรรค มากน้อยไม่ค่อยจะสมความมุ่งหมายตามความต้องการที่วาดไว้ อุปมาเหมือนพ่อค้าที่มุ่งหวังที่จะขายสินค้าของตนเพื่อหากำไร และไม่มีพ่อค้าคนใดที่มุ่งหวังจะขายสินค้าของตนเพื่อขาดทุน แต่ก็ไม่น้อยที่ต้องล่มจมเนื่องจากการลงทุนเพื่อการค้า พระท่านจึงได้สอนไว้ว่าในโลกที่เราอยู่นี้ ย่อมจะหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามกาลเวลาไม่คงที่ สอนไม่ให้ประมาท ให้มีสติพิจารณาให้เกิดปัญญารู้เหตุผลเสียก่อนจึงค่อยดำเนินการ เพราะในโลกนี้แวดล้อมไปด้วยความทุกข์ ความประมาทเป็นทางหายนะ และเป็นทางแห่งความตายทุกอย่างหนีกฎแห่งกรรมไปไม่พ้นหากมนุษย์เราในโลกนี้ไม่เห็นแก่ตัวเราน้อยลง เห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น มุ่งหวังจะสร้างบุญกุศลด้วยความเสียสละ กุศลอันนั้นย่อมเป็นความดี แม้ผู้สร้างนั้นจะไม่หวังผลตอบแทน แต่บางครั้งความดีอันนี้ก็ได้ช่วยขบปัญหาให้ลุล่วงไปได้อย่างไม่รู้ตัว ดังเรื่องตัวอย่างชีวิตของนายแพทย์ไทยผู้หนึ่งที่ได้ประสพการณ์ในต่างประเทศ

เหตุของเรื่องนี้เกิดขึ้นในประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๒ นายแพทย์ไทยผู้นั้นได้ไปศึกษาต่อเพิ่มเติมโรคเมืองร้อนและโรคผิวหนังของประเทศอินเดีย ได้พักอยู่ที่พัก ไว. เอ็ม. ซี. เอ. ในเมืองกัลกัตตา บังเอิญเวลานั้นเกิดขาดแคลนเงินค่าใช้จ่าย จึงได้โทรเลขมาทางบ้านที่ประเทศไทย ขอให้รีบจัดการส่งเงินไปให้โดยด่วนแต่แล้วก็รอวันรอคืน เพื่อจะรับข่าวทางบ้าน แต่ก็หายเงียบ เวลาได้ล่วงเลยมานาน

ก็ยังไม่ได้รับข่าวทางบ้าน จึงทำให้นายแพทย์ผู้นั้นกระวนกระวายใจเกิดเป็นห่วง จิตใจก็ไม่สงบ ตัวเองก็ยังไม่รู้จะแก้ปัญหาได้อย่างไร การที่คนเราไปเกิดขาดเงินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในต่างประเทศ ซึ่งเมื่อมองดูรอบตัวก็เห็นแต่คนแปลกหน้าต่างภาษา มองไม่เห็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงหรือเพื่อนร่วมชาติ ความว้าเหว่ย่อมจะเกิดขึ้นไม่มากก็น้อยเป็นธรรมดา ถ้าท่านจะฟังเผิน ๆ ก็คงไม่รู้สึกอะไร เพราะไม่ได้โดนกับตัวท่านเอง แต่ถ้าเราทำใจให้สงบแล้วเอาใจของเราไปสวมจิตใจของนายแพทย์ไทยเวลานั้น ก็จะเกิดความรู้สึกขึ้นทันทีว่า มีความวิตกทุกข์ร้อน ความกังวลใจ ความไม่สงบเกิดขึ้นในจิตใจเพียงไร เวลานั้นยังเอิญมีนายช่างวิศวกรหนุ่มชาวฮินดูมาพักอยู่ห้องข้างเคียง นายช่างผู้นี้ทำงานในป่าลึก นาน ๆ จะได้มีโอกาสเข้ามาพักในเมืองสักครั้งหนึ่ง การที่เกิดความไม่สงบทางจิตใจของนายแพทย์ไทยนั้น ไม่รอดพ้นความสังเกตนายช่างหนุ่มชาวฮินดูผู้ซึ่งเอาใจใส่นายแพทย์ไทยเป็นพิเศษไปได้ เขาถือโอกาสเข้ามาในห้องพักของนายแพทย์ไทยแนะนำตัวเองให้รู้จัก แล้วจึงพูดขึ้นว่า

"ขอโทษเถิดหมอ ผมสังเกตดูรู้สึกว่าหมอไม่สบายใจ คงมีทุกข์ร้อนและกังวล หมอจะบอกให้ผมทราบบ้างได้ไหม บางทีผมจะช่วยหมอได้บ้าง ?"

นายแพทย์ไทยมองดูหน้านายวิศวกรฮินดูผู้นั้น แล้วนึกในใจว่า นายคนนี้จะมาไม้ไหนกันแน่ จึงตอบว่า

"ขอบใจท่านที่ได้เอาใจใส่ในตัวผม แต่ผมก็ไม่มีอะไรจะลำบากใจมากนัก และไม่มีอะไร จำเป็นที่ จะต้อง ขอ ความ ช่วยเหลือ จากท่าน" ชาวฮินดู ผู้นั้น มองดูนายแพทย์ไทยด้วยสายตาที่เป็นมิตร แล้วจึงพูดว่า

"หมออย่าปิดบังผมเลย คิดว่าผมเป็นเพื่อนรักของหมอก็แล้วกัน แม้ว่าเราเพิ่งจะรู้จักกัน แต่ผมก็พร้อมที่จะช่วยหมอได้เสมอนะ มีทุกข์ร้อนอะไรบอกผมดีกว่าอย่าอัดสุมไว้ในใจให้เดือดร้อนต่อไปเลย ผมรู้สึกว่าหมอเป็นคนดี"

นายแพทย์ไทยรู้สึกกระสับกระส่ายที่นายช่างชาวฮินดูผู้นี้ได้เสนอตัวมาช่วยความทุกข์ร้อนในยามยากเช่นนี้ แต่เมื่อนึกถึงพลเมืองอินเดียที่ยากจนในกัลกัตตานั้นมีมากมายทั่วไป เขาเหล่านั้นไม่มีที่อยู่พักอาศัย ต้องนอนข้างถนนตามซอกตามซอย

ได้รับความทุกข์ยากลำบากไม่มีใครเอาใจใส่เป็นธุระช่วยเหลือนึกแล้วก็เศร้าใจ นายคนนี้แกจะคิดช่วยเหลือเราอย่างไร แต่ดูแล้วก็เห็นว่านายวิศวกรผู้นี้ได้แสดงน้ำใจดีโดยสุจริต ทั้งกิริยาท่าทางแสดงถึงเป็นผู้มีคุณธรรมสูงผู้หนึ่ง แต่เรื่องอะไรจะต้องเอาความทุกข์ร้อนของตัวไปแผ่ให้ผู้อื่น ซึ่งเป็นต่างชาติต่างภาษา เมื่อคิดดังนั้นแล้วจึงพูดว่า

"ตามที่ท่านมีความยินดีจะช่วยเหลือผมนั้น ผมขอขอบคุณน้ำใจอันงามของท่าน แต่ผมไม่มีอะไรจะให้ท่านช่วย"

เมื่อได้ฟังเช่นนั้น นายวิศวกรชาวจีนดูจ้องหน้ามองดูนายแพทย์ไทยด้วยสายตาเต็มไปด้วยความสงสาร และเห็นใจแล้วจึงพูดขึ้นด้วยเสียงค่อย ๆ ว่า

"ขอโทษเถิดหมอขอให้ผมพูดตรง ๆ ผมรู้ดีว่าเวลานี้หมอกำลังเดือดร้อนเรื่องเงิน ขอให้ผมได้มีโอกาสช่วยหมอ ผมยินดีและเต็มใจมาก หมอต้องการเงินเท่าใดบอกผมเถิด"

นายแพทย์ไทยตกตลึง เพราะไม่นึกว่านายช่างจีนดูผู้นี้จะพูดตรงไปตรงมาและรู้จุดของความทุกข์เสนอตัวจะช่วยด้วยน้ำใสใจจริง จึงตอบด้วยเสียงอ่อย ๆ ไปว่า

"จริงผมกำลังขาดเงิน แต่ผมก็ได้โทรเลขไปทางบ้านแล้ว คิดว่าทางบ้านคงจะไปพักผ่อนทางต่างจังหวัดกันหมด คงไม่มีใครอยู่บ้านจึงล่าช้า แต่คิดว่าเมื่อกลับถึงบ้านแล้วคงจะจัดการเรียบร้อย หากทางบ้านส่งมาล่าช้า ผมก็คงได้รับความเดือดร้อนบ้างผมก็ไม่สามารถจะรับความช่วยเหลือจากท่านได้ เพราะท่านก็ไม่รู้จักผมดีว่ามาจากไหน หลักฐานบ้านช่องผมมีพอที่จะประกันไม่ให้เงินของท่านสูญได้หรือไม่ แม้ผมจะไม่ยอมรับความช่วยหลือจากท่านก็ดี ผมก็จะขอจารึกน้ำใจอันดีของท่านไว้ในใจ"

นายช่างจีนดูมองดูนายแพทย์ไทยด้วยความสงสารแล้วพูดขึ้นว่า

"ข้อนั้นหมอไม่ต้องเป็นห่วง ผมรู้จักหมอดีว่าหมอเป็นคนไทยนับถือพระพุทธศาสนา หมอมีจิตใจเต็มไปด้วยความเมตตากรุณา เห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วย

คุณธรรมอันสูงยิ่งไม่เลือกชั้นวรรณะ คนมีหรือคนจนหมอไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว ผมรู้เท่านี้ก็เพียงพอจะเป็นหลักประกันได้แล้วมิใช่หรือ" พูดแล้วนายช่างจีนดูก็หัวเราะด้วยอารมณ์ดี

นายแพทย์ไทยเมื่อได้ฟังคำพูดแล้วก็งง จึงถามขึ้นว่า

"ท่านรู้ได้อย่างไร"

นายช่างชาวจีนดูหัวเราะด้วยความพอใจแล้วพูดขึ้นว่า

"รู้ซิหมอ ผมรู้เรื่องของหมอทุกระยะที่หมอได้ทำอะไรบ้าง เมื่อหลายคืนมาแล้ว อ้ายจัณฑาลคนเฝ้ายาม ไว. เอ็ม. ซี. เอ. มันเกิดป่วยกลางดึกร้องครวญครางหมอทนดูทนฟังไม่ได้ เพราะนิสัยของหมอมีใจเมตตากรุณา หมอได้ย่องลงไปพร้อมด้วยกระเป๋ายาและได้ไปตรวจดูอาการของมัน แล้วก็รักษาพยาบาลด้วยความเอาใจใส่ ซึ่งชาวเมืองไม่มีใครเอาใจใส่แตะเนื้อต้องตัวเข้าใกล้แม้แต่เงาของมัน เพราะกลัวความเสนียดจัญไรจะติดตัว" เมื่อวิศวกรชาวจีนดูพูดทั้งระยะ นายแพทย์ไทยจึงสอดขึ้นด้วยความสงสัยว่า

"ท่านรู้เรื่องนี้ได้อย่างไร" นายช่างชาวจีนดูยิ้มอย่างภูมิใจแล้วพูดว่า

คืนนั้นผมนอนไม่หลับเสียงหมอลุกขึ้นกลางดึก ผมแอบดูตลอดเวลา เมื่อหมอย่องไปหาอ้ายจัณฑาลนั้น ผมก็ย่องตามหลังลงไปดูว่าหมอจะทำอะไร ผมเห็นหมดว่าหมอได้ทำอะไรบ้าง แสงไฟที่หน้าประตูส่องเข้าไปเห็นภาพของหมอได้ชัดเจน ผมแอบอยู่ข้างเสาซึ่งหมอไม่เอาใจใส่ เพราะสนใจแต่ผู้ป่วยเท่านั้น หมอพยายามกุลีกุจอพยาบาลรักษามัน หมอพูดปลุกปลอบใจมัน แม้มันจะไม่เข้าใจภาษาที่หมอพูดแต่มันก็รู้สึกได้ทางจิตใจ เพราะน้ำเสียงของหมอนุ่มนวลอ่อนหวาน ผมเห็นอ้ายจัณฑาลคว้ามือหมอเอามากอดแนบไว้กับแก้มของมัน ถ้าผมได้มีโอกาสเข้าไปดูใกล้ ๆ ก็คงเห็นมันน้ำตาไหล เพราะไม่เคยมีมนุษย์คนใดเอาใจใส่มันมาก่อนเลย แต่บัดนี้ได้มีเทพเจ้าแห่งความเมตตาได้เข้าไปรักษาพยาบาลปลุกปลอบมัน ซึ่งมันคิดว่าในชีวิตมันคงไม่ได้พบอย่างนี้ตลอดชาติมันจึงภูมิใจจนมันหลับไปเพราะยาของหมอ และหมอก็

ค่อย ๆ แกะมือที่มันกอดมือของหมอแนบไว้ข้างแก้มออก แล้วหมอก็หยิบกระเป๋ายาและเครื่องมือค่อย ๆ ย่องกลับขึ้นบนห้อง เวลานั้นก็เป็นเวลาจวนรุ่งสว่างฟ้าสางแล้ว โดยหมอไม่ยอมเห็นแก่ตัว เห็นแก่มนุษยธรรมอันดีงาม หมอสู้ยอมเสียสละเวลาอดนอนแทบตลอดทั้งคืน คืนนั้นผมย่องตามหลังหมอกลับเข้ามาในห้อง ผมเห็นหมอปฏิบัติพยาบาลอ้ายจัณฑาลแล้ว ก็อดที่จะตื่นตันใจซาบซึ้งในความดีของหมอ เพราะมันเป็นภาพที่ไม่อาจจะลืมได้ ชวนให้คิดว่า คนเราทุกวันนี้ถ้าจิตใจเหมือนหมอ โลกนี้ก็คงเป็นสวรรค์ที่น่าอยู่อีกมาก และต่อมาหมอก็เอาใจใส่รักษาพยาบาลไม่ละทิ้งผู้ป่วยจนหาย หมอก็รู้ดีว่ามันไม่มีสมบัติอะไร เป็นค่าตอบแทนจะให้หมอ เมื่อมันหายแล้วหมอเสียอีกที่ต้องเสียค่ายาและเงินของหมอที่มีเหลือก็ไม่มากนัก และหมอก็กำลังขัดเงิน แต่หมอก็เอาใจใส่พยาบาลอ้ายจัณฑาลคนนั้นเหมือนมันเป็นมหาเศรษฐี นี่จะไม่ให้ผมบูชาน้ำใจหมอได้อย่างไร และผมต้องขออภัยโทษต่อหมอด้วย ที่ผมต้องสอดรู้สอดเห็นในเรื่องส่วนตัวของหมอ เพราะผมเข้าไปอยู่ในป่าดงลึกเสียนาน เมื่อมีโอกาสเข้ามาในเมืองจึงเป็นคนที่สอดรู้สอดเห็นมากไปสักหน่อย" นายแพทย์ไทยเมื่อฟังวิศวกรชาวจีนดูผู้นั้นพูดแล้วก็ถอนหายใจ แล้วจึงพูดขึ้นว่า

"ผมไม่อาจติเตียนท่านได้ เพราะท่านมีจิตใจสูง การที่ท่านได้ติดตามสังเกตดูผมอย่างใกล้ชิดนั้น ก็เพราะท่านประสงค์จะศึกษาชีวิตของชายแปลกหน้าผู้หนึ่งในทางที่หวังดีมิได้มีเจตนาร้ายเคลือบแฝงอยู่ ผมขอขอบคุณ การที่ผมได้ปฏิบัติกระทำไปนั้น ก็เพราะเป็นคนไทยผู้ถือพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่แผ่เมตตาต่อสัตว์โลกทั่ว ๆ ไปไม่เลือกชั้นวรรณะ ชาติใด ภาษาใด ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ ถือว่าเกิดมาร่วมรับทุกข์ด้วยกันหวังแต่จะช่วยให้พ้นทุกข์ พวกเราไม่เป็นภัยต่อผู้ใด พระธรรมคำสั่งสอนของท่านสอนให้มีความอดทน เสียสละ ให้มีจิตเมตตากรุณาสงสารเมื่อได้เห็นผู้อื่นได้รับทุกข์ทรมานพอจะช่วยได้เราก็ช่วย และโดยจรรยาแพทย์ ผมจะปล่อยให้คนป่วยไข้ได้ทุกข์ทรมาน โดยไม่ช่วยเหลือนั้นผมทำไม่ได้ ไม่ว่าผู้นั้นจะมีหรือจนจะอยู่ในตระกูลวรรณะชั้นไหน จะได้ค่ารักษาหรือไม่ผมไม่สนใจนึกถึง ทั้งนี้เพราะชีวิต

มนุษย์ย่อมมีค่าเท่ากันหมด พระธรรมสอนให้เราไม่เลือกชั้นวรรณะ ไม่ให้ถือสกุลต่ำสกุลสูง มิใช่มนุษย์เท่านั้น แม้แต่สัตว์ใหญ่น้อยที่ได้รับทุกข์ทรมานเราก็มีเมตตาสงสาร เราจะไม่ยอมผ่านไปโดยไม่มีการช่วยเหลือ" นายช่างชาวฮินดูหัวเราะด้วยความพอใจ แล้วจึงกล่าวขึ้นว่า

"การถือชั้นวรรณะ ถือตระกูลสูงต่ำนั้นมันโบราณล้าสมัยเสียแล้ว และพวกเรารุ่นใหม่ ๆ ก็ไม่นิยม ยังคงมีพวกหัวโบราณรุ่นเก่า ๆ ไม่ยอมเปลี่ยน ผมรู้ดีว่าพระธรรมคำสั่งสอนในทางพระพุทธศาสนานั้น เป็นความจริงที่ไม่ตาย แม้จะล่วงเลยมาแล้วสองพันกว่าปีแต่ก็ยังเดินนำหน้าทุกยุคทุกสมัยตลอดมา ไม่เคยเดินล้าหลังเลย หมอเป็นคนดี การกระทำของหมอนั้น ควรจะเป็นตัวอย่างที่ดี ผมมีความเคารพนับถือมาก ผมควรจะเอาอย่างหมอ แต่ผมไม่มีความรู้ทางแพทย์ แต่ผมจะปฏิบัติทางอื่นแทนเมื่อผมได้พบผู้ที่กำลังตกอยู่ในความลำบาก ถ้าผมไม่ได้ช่วยก็คงไม่สบายใจเช่นเดียวกับหมอ พรุ่งนี้ผมหมดกำหนดพักแล้ว และจะต้องเดินทางเข้าป่าแต่เช้าไปผจญงานต่อไป ฉะนั้น ผมจึงมีเวลาน้อยที่จะพูดกับหมอ และหมอเป็นผู้เดียวเท่านั้นที่จะทำให้ผมสบายใจได้ ก่อนที่ผมจะกลับเข้าทำงานในป่า ผมจะปล่อยให้หมอกำลังขาดเงินโดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากผม จะทำให้ผมไม่สบายใจ หมอก็คงรู้ว่าคนเราไม่สบายใจแล้ว แม้จะมีบ้านใหญ่โตเหมือนพระราชวัง มีเตียงนอนทำด้วยงาช้างมีที่นอนอ่อนนุ่มสูงตั้งศอก เมื่อใจไม่สบายแล้วก็กระสับกระส่ายนอนไม่หลับ ถ้าจิตใจเราสบายแล้ว แม้นอนเตียงผ้าใบในเต็นท์กลางป่ากลางดงแวดล้อมไปด้วยสิงห์สาราสัตว์ที่ดุร้ายแต่ก็นอนหลับด้วยความเป็นสุข หมอคงทราบเจตนาของผมดีแล้ว"

นายแพทย์ไทยใช้เวลาตรึกตรองครู่หนึ่ง จึงพูดขึ้นว่า

"ผมขอขอบใจท่านมากที่มีศรัทธาในตัวผม และไม่อยากให้ท่านที่ได้ตั้งใจไว้ผิดหวัง ฉะนั้น ผมตกลงใจขอยืมจากท่าน ๒๐๐ รูปี คงจะพอใช้จนกว่าทางบ้านจะส่งมาให้" วิศวกรชาวฮินดูแสดงความยินดี แต่แล้วก็ร้องออกมาว่า

"๒๐๐ รูปี มันจะพอหรือหมอ ผมรู้สึกว่าหมอยังมีความเกรงใจผมมาก ขอให้หมอคิดว่าเราเป็นเพื่อนร่วมโลกที่มีอุดมคติตรงกัน บางครั้งดีกว่าพี่น้องร่วมสายโลหิตที่ไม่มีอุดมคติตรงกันเสียอีก ถึงแม้จะเพิ่งรู้จักกัน แต่ผมมีความรู้สึกเหมือนนานสักสิบปีก็ไม่เท่า ฉะนั้นผมให้ยืมเพิ่มอีก ๒๐๐ รูปี รวมกับที่หมอยืม ๒๐๐ รูปี เป็น ๔๐๐ รูปีพอดี หมอจะปฏิเสธไม่ได้อย่าให้ผมเสียใจ"

พูดแล้วก็หยิบธนบัตรออกมาส่งให้นายแพทย์ไทยตามจำนวน และนายแพทย์ไทยก็รับไว้ด้วยความตื้นตันใจในไมตรีจิตอันสูงยิ่งของนายช่างวิศวกร พลางหยิบกระดาษออกมาเขียนใบ ไอ. โอ. ยู. ยื่นให้นายช่างชาวฮินดู แต่เมื่อนายช่างหยิบเอามาดูแล้วก็ฉีกออกเป็นชิ้น ๆ แล้วโยนทิ้งไป และพูดขึ้นว่า

"ลายเซ็นไม่สำคัญ ผมได้จิตใจอันสูงของหมอสำคัญกว่า คราวนี้เมื่อผมกลับเข้าไปทำงานในป่าลึกผมก็จะติดเอาความดีใจ ความภูมิใจไปด้วย ที่ผมได้มีโอกาสได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเพื่อนมนุษย์ผู้นั้นมีคุณธรรมสูงยิ่งที่ผมได้พบมา ผมมีความสุขและนอนหลับอย่างสบายใจ เอาละหมอ ผมสบายใจแล้ว พรุ่งนี้เช้าพบกันใหม่" พูดแล้วนายช่างชาวฮินดูก็ทำท่าจะเดินออกจากห้อง แต่นายแพทย์ไทยร้องบอกว่า

ประเดี๋ยวก่อนนายช่างผู้ใจดี ท่านยังไม่ได้บอกว่าจะให้ผมจ่ายเงินคืนให้ท่านได้ที่ไหน เมื่อเข้าป่าแล้วเมื่อไรท่านจะกลับเข้ามาในเมืองอีก"

วิศวกรชาวฮินดูชะงักแล้วมองดูนายแพทย์ด้วยอารมณ์ดี ยิ้มแล้วเดินเข้าไปกอดเอวอย่างสนิทสนมแล้วพูดว่า

"สำหรับงานในป่าลึกของผมอยู่ไม่เป็นที่ เรื่องเงินของหมออย่าได้เป็นห่วงเป็นกังวลมันอีกเลย ผมอยู่กลางป่าลึก ไกลจากการติดต่อกับโลกภายนอก การใช้จ่ายก็ไม่มีไว้คราวหน้าเราได้พบกันอีกค่อยคิดกันใหม่ และการที่ผมจะออกจากป่าเมื่อไหร่ก็ยังไม่แน่นอน"

รุ่งเช้าตรู่ นายแพทย์ไทยลุกขึ้นมายืนที่ระเบียงหน้าห้อง ก็เห็นนายวิศวกรชาวฮินดูแต่งกายแบบเดินทางไกลเข้ามายิ้มอย่างสบายใจ กล่าวคำสวัสดียามเช้าเลยยืนสนทนากับนายแพทย์อย่างสนิทสนม ลานถนนหน้าที่พักเบื้องล่าง มีรถจี๊ปขนาดกลางคันหนึ่งเข้ามาจอดรอแต่เช้าตรู่ ข้างหลังรถมีหีบห่อและลังไม้ เข้าใจว่าจะเป็นเครื่องใช้และเสบียงนำไปใช้ในป่า เห็นคนขับรถกับคนใช้ของนายวิศวกรกำลังขนกระเป๋าเดินทางทูนหัวลงไปจากห้องนำไปไว้บนหลังรถ และผูกมัดไว้แน่นกันตกหล่นกลางทาง ตอนหนึ่งนายวิศวกรพูดขึ้นว่า

"ผมดีใจที่เห็นหมอแต่เช้าตรู่ เมื่อคืนผมลืมเล่าให้หมอฟังว่าเมื่อจวนสว่างของเมื่อวานนี้ อ้ายจัณฑาลคนไข้ของหมอมันร้องไห้"

นายแพทย์ไทยได้ยินเช่นนั้นก็หน้าตื่น และถามว่า

"เอ! เกิดอะไรขึ้นอีก แกหายดีแล้วนี่" นายวิศวกรบอกว่า

"เปล่า มันไม่ได้เป็นอะไร มันหายดีแล้ว เพราะหมอรักษาไข้มัน ที่มันร้องไห้ก็เพราะมันตื้นตันใจ มันซาบซึ้งในความดีของหมอ"

นายแพทย์ไทยสงสัยจึงถามว่า "ท่านรู้ได้อย่างไรว่า แกร้องไห้เพราะผม" วิศวกรหัวเราะแล้วพูดว่า

"รู้ซิหมอ ถ้าหมอไม่หลับก็คงได้ยินมันร้องไห้ แล้วรำพันถึงความดีของหมอที่ได้รักษาพยาบาลมัน ว่าหมอเป็นคนมีใจเมตตากรุณาที่เห็นว่ามันเป็นคน ไม่เห็นมันเป็นสัตว์เหมือนคนอื่น ความดีของหมอฝังอยู่ในจิตใจของมัน ได้ถูกระบายออกมาโดยการร้องไห้แล้วรำพัน แต่ถึงหมอได้ยินมันร้องไห้ก็ไม่เข้าใจภาษาที่มันรำพัน ผมได้ยินแล้วก็พลอยตื้นตันใจต้องนอนน้ำตาไหลไปด้วย ถ้าหมอฟังภาษามันออกก็คงจะปลื้มใจที่ความดีของหมอได้ฝังเข้าในจิตใจของอ้ายจัณฑาล ผมเองก็ยังไม่เคยพบเคยเห็นเคยได้ยินมาก่อนเลยว่า อ้ายพวกศูทรอ้ายพวกจัณฑาลเหล่านี้ มันมีจิตใจรู้จักบุญคุณ ร้องไห้รำพันถึงความดีผู้อื่น นี่เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ผมได้พบ ผมเองเป็นเพื่อนของหมอก็พลอยภูมิใจไปด้วย"

นายแพทย์ไทยได้ยินแล้วก็ยิ้มอย่างเศร้า ๆ แล้วพูดว่า "คนเราเกิดมาในโลกนี้ ย่อมมีจิตใจและความรู้สึกเหมือนกันไม่สูงไม่ต่ำ ต่างมีสิทธิเป็นพลโลกเท่ากัน แต่ในความรู้สึกของมนุษย์จำพวกเห็นแก่ตัว เกิดแบ่งชั้นวรรณะยกย่องตัวเองว่าเกิดมาในวรรณะชั้นสูงเหยียดหยามผู้อื่นว่า อยู่ในวรรณะต่ำ มีจิตใจรังเกียจกีดกันมิได้เปิดโอกาสให้พวกที่มีวรรณะต่ำ มีความนึกคิดมีสิทธิเหมือนสามัญชนทั่วไป ตัดการสังคมติดต่อกีดกันให้แยกออกมาเป็นมนุษย์อีกจำพวกหนึ่ง การถูกบีบบังคับทางสังคมแยกให้เป็นพวกวรรณะต่ำ เกิดความรู้สึกว่าตนเป็นคนชั้นต่ำให้อยู่ในพวกของตัว ให้เจียมตัวว่าเป็นคนชั้นพวกทาส จึงทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นเกิดอุปาทานว่า เป็นพวกมนุษย์ที่มีจิตทรามต่ำช้าคล้ายสัตว์ แต่ความจริงเขาเหล่านี้เป็นมนุษย์ธรรมดา มีความรู้สึกนึกคิดเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่ว ๆ ไป หากมีโอกาสศึกษาอบรมก็คงจะมีชื่อเสียงและเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไม่แตกต่างกับบุคคลอื่น ๆ จึงเป็นมนุษย์ที่น่าสงสารมาก เราคนไทยชาวพุทธพระท่านสอนให้แผ่เมตตาจิตทั่วไปทั้งมนุษย์และสัตวโลก ฉะนั้นผมไปแตะต้องพวกจัณฑาล ซึ่งพวกชาวเมืองถือว่าจะเกิดเสนียดจัญไรและอับโชค แต่สำหรับผมเห็นเป็นมงคล เพราะเนื่องจากผมไปแตะต้องตัวนายจัณฑาลผู้นั้นผมกลับมีโชคดี เพราะมีผู้ใจดีให้ผมยืมเงินเป็นจำนวนสี่ร้อยรูปี พอใช้จ่ายไปอีกนานจนกว่าทางบ้านจะจัดส่งเงินมา ก่อนหน้าผมได้รับความลำบากใจไม่รู้จะแก้ปัญหาอย่างไรดี แต่บัดนี้ท่านก็รู้ดีแล้ว" เมื่อนายช่างวิศวกรชาวฮินดูได้ฟังก็ยิ้มอย่างภูมิใจแล้วพูดว่า

"ผมเห็นด้วยกับหมอ และผมขอแสดงความยินดีกับหมอด้วย" พูดพลางก็ยื่นมือออกมาจับ แต่นายแพทย์ไทยไม่ยอมยื่นมือเพียงแต่พูดว่า

"ท่านคงไม่ลืมว่า มือของผมได้แตะต้องคนไข้ที่เป็นจัณฑาล ทั้งแกก็เอามือผมไปกอดด้วย ท่านไม่กลัวจะเป็นเสนียดจัญไรหรือ ?"

นายช่างวิศวกรหัวเราะอย่างอารมณ์ขัน แล้วพูดว่า "ผมนับถือหมอมาก นับแต่ผมเห็นการกระทำของหมอแล้ว ทำให้ผมมีจิตใจสบายตลอดมา"

แต่แล้วเสียงคนใช้ของนายช่างวิศวกร ร้องบอกขึ้นมาเป็นภาษาฮินดูว่า "ทุกอย่างเรียบร้อยพร้อมจะออกเดินทางได้ทันทีแล้วครับ"

นายช่างวิศวกรหันมาทางนายแพทย์ไทย แล้วพูดว่า "ถึงเวลาแล้วที่เราจะจากกัน ผมจะต้องลาหมอไปก่อน" แล้วก็ยื่นมือออกมาต่างจับไว้ทั้งสองมือ ต่างก็บีบกุมมือกันไว้ จ้องหน้าซึ่งกันคล้ายจะจดจำกันไม่รู้ลืม ดวงตาฉายแสงอ่อนโยนบอกความเป็นมิตรอันแท้จริง บอกถึงความอาลัยรักใคร่นับถืออยู่ในดวงตา แล้วนายช่างวิศวกรก็เอ่ยว่า

"ลาก่อนเพื่อนที่รัก ถ้าเราไม่ตายคงได้พบกันใหม่"

นายแพทย์ตอบว่า "จงเดินทางไปโดยสวัสดิ์เถิดสหายที่รักผู้ใจดี"

แล้วนายช่างชาวฮินดูก็ลงไปขึ้นรถจี๊ปพลางแหงนหน้าขึ้นดูนายแพทย์ไทยซึ่งกำลังยืนมองอยู่ที่บนระเบียงที่พักแล้วก็โบกมือให้กัน เมื่อขึ้นบนรถแล้วรถก็เคลื่อนออกจากสถานที่นั้น นายช่างก็ยังโบกมือตลอดเวลาที่รถแล่นห่างออกไปก็ยังมองเห็นนายช่างโบกมืออยู่ไหว ๆ นายแพทย์ไทยยืนเหม่อมองจนรถแล่นไปจนลับสายตาพลางรำพึงกับตัวเองว่า ไม่นึกว่าจะพบคนดีในต่างแดนเช่นนี้ ขอคุณพระศรีรัตนตรัยจงคุ้มครองการเดินทางไปโดยปลอดภัยเถิดเพื่อนรัก แล้วนัยน์ตาของนายแพทย์ไทยก็มีน้ำใสเอ่อขึ้นมาทั้งสองข้าง และบ่นกับตัวเองว่า

"คำพังเพยของไทย ในเรื่องงูเห่ากับคนอินเดียนั้น เห็นจะหมดความหมายเสียที"

ทานชีวิต

โดย ท. เลียงพิบูลย์

เมื่อก่อนหน้า พ.ศ. ๒๔๙๕ เล็กน้อย ข้าพเจ้ามีกิจธุระทางถนนเยาวราช ได้เดินผ่านไปแถวเจ็ดชั้น บังเอิญสายตามองไปเห็นคนมุงดูอยู่หน้าร้านแห่งหนึ่ง ข้าพเจ้าเป็นคนอยากรู้อยากเห็น จึงเดินไปชะโงกดูกับเขาบ้าง ก็ได้ทราบว่า จีนขายเต่าคนหนึ่งกำลังอธิบายเรื่องเต่าเป็นภาษาจีน ข้าพเจ้าถามจีนที่ยืนอยู่ก่อนว่าเขาพูดอะไรในเรื่องเต่า เพราะมองเห็นเต่าตัวหนึ่งนอนหงายอยู่กับพื้นซีเมนต์หน้าร้านค้านั้น ที่ตัวมีอักษรเข้าใจว่าถูกจารึกลงไปด้วยเหล็กแหลม จีนผู้ถูกถามนั้นคงจะพูดไทยไม่ได้มากนัก เพียงแต่ว่า "เต่าพะ ๆ" ข้าพเจ้าชักสงสัยที่จีนคนนั้นเรียกเต่าพะ จึงแหวกคนเข้าไปดูเต่าตัวที่หงายท้องอยู่ เต่าตัวนั้นเป็นเต่าขนาดกลางที่ท้องจารึกเป็นตัวอักษรอยู่เต็ม ข้าพเจ้าจึงขอให้จีนหยิบออกมา แหวกคนให้แสงสว่างส่องให้เห็นตัวอักษรชัดเข้า จึงได้เห็นว่าตัวอักษรนั้นบางตัวเลือนลางเต็มทีแต่ก็ยังพอจะอ่านออกมีใจความว่า

"ถ้าผู้ใดพบเต่าตัวนี้อย่าได้ฆ่า โปรดกรุณานำมาให้ที่บ้านเลขที่............ถนน............ ตำบล............ ถ้าผู้ใดรู้แล้วทำอันตรายกับเต่าตัวนี้ จงประสบภัยวิบัติทั้งปวงด้วย

เมื่อข้าพเจ้าทราบข้อความนี้แล้ว จึงได้บอกกับจีนเจ้าของเต่าว่าควรจะนำเต่าตัวนี้ไปให้เจ้าของเดิมตามตำบลบ้านที่จารึกอยู่กับที่ท้องเต่านี้ คงจะได้รับรางวัลค่าป่วยการอย่างแน่นอน และพยายามอธิบายให้ฟัง แต่รู้สึกว่าจีนขายเต่าตัวนั้นไม่ค่อยสนใจ เขาอยากจะขายเต่าตัวนี้ให้พ้น ๆ ไปเท่านั้น ซ้ำยังบอกว่าไปไกลและยังไม่รู้ว่าจะพบบ้านหรือไม่ ถ้าหากพบแล้วก็ไม่แน่ว่าจะได้รางวัลคุ้มกันหรือเปล่า เมื่อไม่มีใครซื้อจริง ๆ ก็จะนำไปฆ่ากินเอง เขาว่าได้เต่ามาหลายตัว ทุกตัวขายไปหมดเหลือแต่ตัวนี้ คนซื้อเห็นเป็นเต่าประหลาดมีตัวอักษรอยู่ในตัว ชาวจีนจึงไม่กล้าซื้อไปกิน

เมื่อข้าพเจ้าชี้แจงให้คนขายนำไปให้เจ้าของเดิมไม่สำเร็จ ข้าพเจ้าคิดว่าควรซื้อเสียเองแล้วปล่อยลงน้ำไปดีกว่า เมื่อคิดแล้วก็ตกลงรับซื้อเต่านั้นไว้เป็นมูลค่า ๓๐

บาท รู้สึกว่าจีนผู้ขายเต่านั้นยินดีมากที่ขายเต่าตัวนั้นไปได้ เมื่อซื้อแล้วนำมาบ้าน คนทางบ้านข้าพเจ้าต่างพากันแปลกใจนึกว่าข้าพเจ้าคงจะทำการปาณาติบาตกรรมแน่ ข้าพเจ้าจึงได้อธิบายให้ฟังก็หายความเข้าใจผิด ต่อไปนี้ก็เป็นปัญหาที่ข้าพเจ้าจะนำไปปล่อยที่ไหนดี จะไปปล่อยที่บ่อในบ้าน ในวัด หรือแม่น้ำซึ่งจะเป็นที่ปลอดภัย เมื่อขบปัญหานี้ไม่ตกจึงคิดว่าควรนำไปให้ท่านเจ้าของเดิมดีกว่า

ต่อมาอีกวันหนึ่ง ข้าพเจ้าก็ได้นำเต่าตัวนั้นตรงไปยังบ้านที่จารึกไว้ การหาบ้านไม่ยากนัก เพราะได้ปรากฏแจ้งชัดอยู่แล้ว ลักษณะบ้านนั้นรู้สึกว่าท่านเจ้าของบ้านเป็นผู้มีอันจะกินผู้หนึ่งในย่านนั้น เมื่อข้าพเจ้ากดกริ่งหน้าบ้านสักครู่หนึ่ง ก็มีเด็กหญิงรุ่นผู้หนึ่งออกมาเปิดประตูถามว่า มาหาใคร ข้าพเจ้าบอกว่ามาหาเจ้าของบ้าน

เด็กผู้นั้นพาข้าพเจ้าไปรออยู่ในห้องรับแขก สักครู่หนึ่งท่านเจ้าของบ้านก็เดินเข้ามา ข้าพเจ้ามองแวบเดียวก็รู้ได้ทันทีว่า ท่านเป็นคนมีสง่าและใจดีสมกับเป็นผู้มีเมตตาสัตว์ ตามลักษณะสังเกตได้ว่าเคยเป็นผู้มีอำนาจวาสนามาแล้ว ข้าพเจ้ารีบลุกขึ้นทำความเคารพทันที ท่านกล่าวขอโทษที่ทำให้ข้าพเจ้านั่งรอช้าไปหน่อย เพราะท่านกำลังให้ปุ๋ยต้นไม้อยู่หลังบ้านแล้วท่านกล่าวขึ้นอย่างอารมณ์ดีว่า มีอะไรที่จะให้ท่านช่วยเหลือบ้าง

ข้าพเจ้าถามว่า

"ท่านเคยทำบุญปล่อยเต่าบ้างไหมครับ"

ท่านตอบทันทีไม่เหมือนคนมีอายุมากบางคนว่า

"เคยครับเคยเมื่อ ๔ – ๕ ปีมานี้เอง มีจีนนำเอาเต่าเที่ยวเดินขาย ผมสงสารเลยซื้อไว้ และได้จารึกหนังสือแล้วก็ปล่อยไป ผมคิดว่าถ้าปล่อยไปธรรมดาแล้ว มันคงไปไม่ได้นานคงมีคนจับมาได้อีกแล้วก็คงไม่พ้นถูกฆ่า เพื่อคุ้มครองให้มันมีชีวิตยืนยาวต่อไป จึงได้จารึกอักษรแล้วนำไปปล่อยที่ท่าน้ำหน้าวัด"

ข้าพเจ้าเล่าให้ท่านฟังว่า ได้ไปพบและซื้อจากจีนคนหนึ่งทางเยาวราช เดิมทีก็จะนำไปปล่อย แต่มาคิดได้ว่า ท่านผู้เป็นเจ้าของคงอยากทราบว่า เต่าตัวนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ และถ้ามันรู้ภาษา มันก็คงอยากพบท่านผู้มีคุณของมันเป็นแน่ เมื่อ

สนทนากันพอสมควรแล้ว ข้าพเจ้าก็กลับออกไปนำเต่ามาจากรถเห็นมันกำลังคลานต้วมเตี้ยมหาทางออกอยู่ เมื่อท่านเจ้าของบ้านได้พบมันแล้ว สังเกตเห็นว่าท่านดีใจมาก ท่านหยิบขึ้นดูสักครู่ก็เรียกคนใช้นำไปเลี้ยงไว้หลังบ้านก่อน ภายหลังจะนำไปปล่อย

จากนั้นท่านก็พยายามที่จะนำมูลค่า ที่ข้าพเจ้าได้ซื้อมาจากจีนนั้นมาให้ ข้าพเจ้าจึงเรียนให้ท่านทราบว่าข้าพเจ้าไม่ขอรับมูลค่าใด ๆ ทั้งสิ้น ท่านขอบอกขอบใจข้าพเจ้ามาก เมื่อสนทนากันไป ข้าพเจ้ารู้สึกมีความเคารพในความเป็นผู้มีเมตตากรุณามากขึ้น แล้วข้าพเจ้ากราบลาท่าน รับพรด้วยความเคารพแล้วก็เดินออกจากบ้าน ขณะที่จะก้าวออกประตูก็พอดีเด็กหญิงซึ่งมาเปิดประตูครั้งแรก วิ่งมาร้องบอกว่า ท่านขอเชิญให้ข้าพเจ้ากลับเข้าบ้านอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อข้าพเจ้าหวนกลับเข้าไปถึง ท่านเจ้าของบ้านได้บอกว่า

"*ผมอยากจะให้ของคุณไว้เป็นที่ระลึกสักอย่าง*" ท่านพูดด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม "*คนอย่างคุณเวลานี้คงหาไม่ได้ง่ายนัก ผมรักคุณมาก รักน้ำใจคุณ แม้เราจะพบกันชั่วเวลาเพียงเล็กน้อย ผมก็อ่านคุณออก เพราะฉะนั้น ผมขอมอบพระองค์นี้ให้คุณไว้บูชาเป็นที่ระลึก*" แล้วท่านก็มอบห่อให้ข้าพเจ้าห่อหนึ่ง ข้าพเจ้ากราบท่านด้วยความเคารพอย่างจริงใจ

"คุณนำไปบูชา จะป้องกันภัยต่าง ๆ ได้ ตลอดจนอัคคีภัยด้วย เป็นของเก่าหาได้ยากแล้วในสมัยนี้"

เมื่อข้าพเจ้ากลับถึงบ้านแล้ว แก้ห่อออก ก็เห็นพระพุทธรูปเก่าแก่องค์หนึ่ง ข้าพเจ้าได้นำไปตั้งไว้บนที่บูชาที่หัวนอน

ต่อจากนั้นประมาณ ๑ ปี คืนหนึ่งหลังจากข้าพเจ้ากลับมาบ้านได้นำรถเข้าโรงเรียบร้อยก็เข้านอนตามปกติ ประมาณราว ๒ นาฬิกาของวันใหม่ ข้าพเจ้าต้องตกใจลุกขึ้นทันทีเพราะมีเสียงมากระซิบที่หู

"ลุกขึ้น ! ไฟกำลังไหม้โรงรถ ลุกขึ้น ! ไฟกำลังไหม้โรงรถ"

ข้าพเจ้ารีบลุกขึ้นเปิดไฟดู ก็ไม่เห็นมีใครอยู่ในห้องสักคนหนึ่ง ประตูหน้าต่างก็ลงกลอนเรียบร้อย เมื่อนึกขึ้นได้ ข้าพเจ้ารีบวิ่งไปที่โรงรถก็ได้กลิ่นสายไฟไหม้คล้ายกับเคียวยางมะตอยลาดถนน ข้าพเจ้ารีบเปิดประตูรถเข้าไปทันที เห็นแสงไฟแลบออกมาจากกระโปรงเครื่อง ข้าพเจ้ารีบกระโดดขึ้นไปสต๊าทเครื่อง เคราะห์ดีเครื่องติดแล้วรีบถอยรถออกไปกลางสนามหญ้าหน้าบ้าน จากนั้นก็เอากระสอบข้าวเก่า ๔ – ๕ ใบ เปิดฝากระโปรงออก ใช้กระสอบข้าวฟาดแล้วคลุมไว้จนดับ กว่าจะเรียบร้อยข้าพเจ้ารู้สึกเหน็ดเหนื่อยแทบแย่

เหตุการณ์นี้ คนในบ้านไม่มีใครทราบเรื่องและตื่นเลย เพราะตั้งแต่เริ่มต้นจนดับ ข้าพเจ้าไม่ได้พูดหรือร้องเรียกใครช่วยสักคำเดียว เหตุการณ์จึงผ่านไปและยังความปลอดภัยแก่ข้าพเจ้าอย่างน่าพิศวง ข้าพเจ้าได้รอดพ้นภัยพิบัติได้ด้วยอะไรถ้าไม่เกี่ยวกับอานิสงส์แห่งทานชีวิตที่ได้บำเพ็ญ โดยมิได้หวังผลตอบแทนอย่างใดเลย.

สิ่งหนึ่งในน้ำใจโจร

โดย ท. เลียงพิบูลย์

เมื่อก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เล็กน้อย มีเหตุการณ์อย่างหนึ่งได้เกิดขึ้นกับข้าพเจ้าอย่างไม่รู้จักลืมเลย ข้าพเจ้ายังจำได้ดีว่าในวันนั้น เราได้นัดเพื่อนฝูงจะไปเที่ยวที่จังหวัดลพบุรีรวมด้วยกันทั้งข้าพเจ้าเป็นสามคน ข้าพเจ้าได้จดหมายไปนัดเพื่อนฝูงทางจังหวัดลพบุรีว่า เราจะขึ้นไปเที่ยวโดยกำหนดวันแน่นอน เวลานั้นทางสายนี้เปิดขึ้นใหม่ ๆ เป็นทางที่ยาวที่สุดเพียงสายเดียวคือ กรุงเทพ ฯ – ลพบุรี

ครั้นถึงกำหนดเวลาจะเดินทางไปจริง ๆ เข้า เพื่อนทั้งสองที่นัดไว้ก็เผอิญติดธุระสำคัญไปด้วยไม่ได้ ไม่มีทางจะแก้ไขอย่างไรได้ นอกจากจะเลือกเอาว่าจะไปหรือไม่ไป ถ้าไปก็ต้องไปคนเดียว แต่ถ้าไม่ไปเพื่อนทางลพบุรีก็จะประณามได้ว่าเป็นคนเล่นตลก ตกลงเลือกเอาว่าไปคนเดียวดีกว่า ไม่อยากให้เสียคำพูด เพราะจะไปนัดเพื่อนคนอื่น ๆ ก็ไม่มีเวลาพอ จึงขับรถออกจากกรุงเทพ ฯ ไปคนเดียวแต่เช้ามืดโดยรู้สึกไม่สนุกและเงียบเหงา แต่เพื่อรักษาคำพูด

เวลานั้นระยะทางจากกรุงเทพ ฯ ถึงลพบุรี ทางไม่ค่อยจะสะดวกนัก บางแห่งถนนก็ยังไม่เรียบร้อย แต่ข้าพเจ้าก็ได้ขับรถไปถึงลพบุรีโดยเรียบร้อย เวลาก่อนเพลได้รับการต้อนรับจากเพื่อนผู้มีใจอารีทางลพบุรีเป็นที่พอใจที่สุด มีการพาไปชมสวนสัตว์ชมสถานที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ พอบ่ายเวลา ๑๕ น. เพื่อนก็เตือนให้กลับเพราะระยะทาง ระหว่างเขาแถวพระพุทธบาท มีช้างป่าโทนตัวหนึ่ง กำลังอาละวาดในย่านนั้น ก่อนกลับข้าพเจ้าถือโอกาสไปเยี่ยมร้านขายของที่เคยติดต่อการค้า มีร้านหนึ่งเจ้าของผู้จัดการขอชำระหนี้สินที่ค้างอยู่มาด้วย ซึ่งข้าพเจ้าเองก็มิได้เคยนึกฝันว่าจะได้เงินรายนี้ เพราะเพิ่งจะได้ส่งสินค้าไปยังไม่ทันถึงกำหนดจ่ายเงิน จึงจำเป็นต้องรับเงินจำนวนมากนี้ซึ่งเป็นธนบัตรปลีกย่อยส่วนมาก ต้องใช้กระดาษหนังสือพิมพ์ห่อ ซึ่งเมื่อ

ห่อเข้าแล้วมีขนาดห่อไม่เล็กเลย ข้าพเจ้าวางทิ้งไว้บนเบาะหลังรถเพื่อมิให้ใครสงสัยว่ามันเป็นธนบัตรอันมีค่า

เวลาผ่าน ๑๕.๐๐ น. ไปเล็กน้อย ข้าพเจ้าก็ได้ลาเพื่อนผู้อารีและผู้ที่เคยติดต่อการค้าเพื่อกลับกรุงเทพ ฯ ไม่อยากให้ค่ำในระหว่างระยะทางเขตตำบลพระพุทธบาท ด้วยเกรงจะพบกับช้างโทนเข้า ข้าพเจ้าก็มีปืนพกโอโตเมติก ๙ มม. กระบอกหนึ่งไปด้วย รู้สึกว่าอุ่นใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เพราะหากพบกับพ่อช้างโทนตัวนั้นเข้าปืนก็ไม่มีความหมายอะไรเลย นอกจากจะยิงขู่ขึ้นฟ้าให้มันหนีไป ถนนระยะนี้ไปไม่สะดวกนัก ฉะนั้นกว่าจะถึงสระบุรีก็ประมาณ ๑๗ น. แล้วข้าพเจ้าหยุดพักเติมน้ำมันที่ตลาดสระบุรี รู้สึกโล่งใจที่ได้ผ่านดงช้างโทนตัวนั้นมาได้ ต่อจากนั้นก็หาอาหารรับประทานที่ร้านแห่งหนึ่งในตลาด เผอิญข้าพเจ้าได้พบชายผู้หนึ่งแต่งตัวเป็นชาวชนบทเดินเข้ามาหาในร้านอาหารถามข้าพเจ้าว่า

"คุณครับ คุณจะไปทางไหน"

ข้าพเจ้าตอบว่า "จะกลับกรุงเทพ ฯ"

แกบอกอีกว่า "ผมอยากจะขอโดยสารไปด้วยคน เพราะมันเย็นมากแล้วไม่มีรถไปอีก ผมมีความจำเป็นจะต้องกลับบ้านจริง ๆ ครับ คุณนึกว่ากรุณาผมเอาบุญเถิด"

"ตกลงจ้ะพ่อลุง ยินดีที่จะเป็นเพื่อนคุยกัน ผมก็มาคนเดียวเท่านั้น ขอเชิญรับประทานอาหารด้วยกัน เสร็จแล้วจะได้ออกเดินทางเลย"

ครั้งแรกแกไม่ยอมรับประทานอาหารร่วมกับข้าพเจ้า แต่ภายหลังเสียอ้อนวอนข้าพเจ้าไม่ได้ แกก็เลยรับประทานด้วย นอกจากอาหารแล้วข้าพเจ้าได้สั่งสุรามาให้แกเป็นพิเศษ ส่วนข้าพเจ้านั้นไม่ดื่มสุรา และสังเกตดูแกออกจะระวังตัวสักหน่อยสุราที่สั่งมาแกก็ไม่ค่อยจะรับประทานนัก ทั้งนี้แกอาจเกรงใจข้าพเจ้าก็เป็นได้ สำหรับจิตใจข้าพเจ้านั้นไม่เคยนึกรังเกียจอย่างไร เมื่อเรารับประทานอาหารเสร็จเรียบร้อยแล้วข้าพเจ้าชำระค่าอาหารเสร็จก็ชวนแกขึ้นรถ แกรีบขนสิ่งของของแก มีชะลอม ๑ ใบกรุ

ด้วยใบตองสดมิดชิดเข้าใจว่าเป็นผลไม้ มีห่อกระดาษอีก ๑ ห่อและถุงผ้าใบอีก ๑ ถุง คงเป็นเครื่องใช้ ดูแกเกรงใจข้าพเจ้ามาก ข้าพเจ้าให้แกนั่งข้างหน้าด้วยกัน เราได้คุยกันถึงดินฟ้าอากาศ เห็นว่าแกมีความรู้รอบตัวไม่แพ้คนในกรุง การคุยกันนั้นทำให้รู้สึกสนิทสนมมากขึ้น ตอนหนึ่งแกเอ่ยขึ้นว่า

"ผมรู้สึกชอบนิสัยคุณ คุณไม่เหมือนคนชาวกรุงบางคน บางคนถือตัวเอามากนี่ผมไม่ได้ยกยอคุณ เพราะคุณเลี้ยงอาหารผม หรือให้ผมนั่งรถโดยสารมาด้วยนี่ผมพูดถึงความรู้สึกในจิตใจของชาวบ้านนอกทั่ว ๆ ไปนะครับ ผมพูดตามความจริงใจไม่ยกยอใครคุณไม่เหยียดหยามใคร ประเดี๋ยวผมก็จะถึงที่ที่ผมลงแล้ว จะพบกันอีกหรือไม่ก็ไม่ทราบ หรือเราจะไม่ได้พบกันตลอดชีวิตก็เพราะเราเดินกันคนละทาง"

ข้าพเจ้ารู้สึกชอบในคำพูดของแกมาก จึงบอกแกว่าไม่จริงหรอกพ่อลุง โลกมันกลม เราอาจพบกันอีกก็ได้ ถ้าพ่อลุงพบผมในถนนสายนี้หรือสายไหนก็ตาม หากผมไม่เห็นไม่ทันได้ทักก็ขอให้ตะโกนเรียกเลย และหวังว่าคราวหน้าคงมีโอกาสนั่งคุยกันอย่างนี้อีก

แกถอนหายใจยาว แล้วพูดขึ้นด้วยเสียงเศร้า ๆ ว่า "คนเรามันอนิจจังไม่เที่ยงนะคุณ"

ข้าพเจ้าเสริมว่า "จริงพ่อลุง คนเรามันอนิจจังไม่เที่ยง แต่ว่าถ้ามีลมหายใจตราบใด เราก็ย่อมมีความหวังตราบนั้น"

เมื่อออกจากสระบุรีนั้น ๑๗.๐๐ น. กว่าแล้ว ฉะนั้นในระหว่างทางจึงค่อยๆ ค่ำลงทุกที เมื่อเข้าเขตจังหวัดอยุธยา เราก็ต้องใช้ไฟหน้าอย่างแรง มองเห็นสิ่งหนึ่งทอดขวางถนนอยู่ ข้าพเจ้าต้องชลอรถจนไปใกล้ จึงมองเห็นว่าสิ่งที่ขวางถนนนั้นเป็นต้นกล้วยขนาดใหญ่พอดูขนาดที่รถไม่อาจวิ่งข้ามไปได้ ทันใดนั้นก็มีชายฉกรรจ์ซึ่งแอบอยู่ข้างทาง วิ่งขึ้นมาบนถนนในมือมีอาวุธปืนบ้าง บางคนก็มีมีด บางคนก็มีตะพดล้อมหน้าล้อมหลังประมาณดูคงไม่ต่ำกว่า ๕ – ๖ คน และข้างหลังรถก็ยังมี ข้าพเจ้าไม่

นึกฝันว่าจะเกิดเรื่องเช่นนี้โดยกะทันหัน ยังตัดสินใจอะไรไม่ถูก เสียงเพื่อนร่วมทางกระซิบว่า

"ไม่ต้องกลัว คุณเฉย ๆ ไว้ ผมจะจัดการกับมันเอง"

ทันใดนั้นแกก็ร้องตวาดลงไปว่า "เฮ้ย อ้ายพวกนี้หยุด"

ฉับพลันนั้นพวกเหล่าร้ายหยุดชะงัก พ่อลุงก็เปิดประตูรถออกไปอย่างไม่สะทกสะท้าน

จากแสงไฟหน้ารถและไฟฉายในมือของเหล่าร้าย ทำให้เห็นหน้าพอจะจำกันได้ เหตุการณ์ก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างไม่นึกไม่ฝันว่าจะเกิดขึ้น คือพวกเหล่าร้ายนั้นเห็นหน้าชายคนที่ลงจากรถข้าพเจ้า ต่างก็ตะลึงและต่างก็ร้องออกมาได้คำเดียวว่า

"พี่"

เสียงพ่อลุงผู้นั้นพูดว่า "เออ กูเอง พวกเองจะทำอะไรคุณแกไม่ได้ จะแตะต้องอะไรไม่ได้ทั้งนั้น ยกที่กีดขวางทางออก คุณท่านมีคุณกับกูมาก ข้าได้กินข้าวของท่าน ได้อาศัยรถของท่าน เอ้า เฮ้ย ! ช่วยยกของให้ข้าด้วย"

แกพูดขาดคำสมุน ๒ คน ก็เปิดประตูรถขึ้นมายกของอันเป็นสมบัติของสหายร่วมทางของข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าไม่ได้เหลียวไปดูว่า เจ้าพวกนั้นมันจะทำอะไรบ้างข้าพเจ้าไม่สนใจนึกแต่ว่าเมื่อไรจะพ้นจากที่นี่ไปได้ ยิ่งไปเร็วที่สุดยิ่งดี เสียงของสมุนรายงานลูกพี่ว่า

"ขนหมดแล้วพี่"

ทันใดนั้น 'พ่อลุง' ซึ่งพวกเหล่าร้ายเรียกว่าพี่ก็เดินตรงมาทางข้าพเจ้าพูดอย่างสุภาพ

"ขอโทษด้วยที่ทำให้คุณตกใจ และขอบใจคุณมากที่เลี้ยงอาหารและให้โดยสารรถ ขอให้คุณไปโดยความปลอดภัยเถิด ผมขอลาที่ตรงนี้แล้ว"

ข้าพเจ้าโล่งใจถนัด พลางกล่าวขอบใจอำลาแก เข้าเกียร์หนึ่งเร่งเครื่องยนต์ แต่แล้วก็ได้ยินเสียงตะโกนอีก

"คุณครับ หยุดก่อน"

พอข้าพเจ้าห้ามล้อหยุด ในใจนึกว่ามันเรื่องอะไรกันอีก เมื่อไรจะไปพ้นจากแดนนรกนี้เสียที ทันใดนั้นพ่อลุงก็เดินถือห่อกระดาษหนังสือพิมพ์พลางส่งให้ข้าพเจ้าแล้วพูดว่า

"อ้ายเด็กมันไม่รู้มันขนของคุณลงไปด้วย ผมต้องขอโทษ เอาละขอให้คุณไปโดยปลอดภัยเถอะครับ"

ข้าพเจ้ากล่าวขอบใจแก แล้วเอาห่อธนบัตรคืนมา มองดูห่อนั้นเวลานี้อยู่ในสภาพไม่สู้จะเรียบร้อย เพราะกระดาษมีรอยขาดออกบางตอน ทำให้มองรู้ว่าเป็นธนบัตรมีสีเขียว ๆ แดง ๆ แลบออกมา ข้าพเจ้าไม่ได้พิจารณาอะไรอีก เมื่อรับจากมือแกก็โยนลงบนเบาะข้างหลังทำให้กระดาษขาด เชือกที่ผูกไว้ก็ไม่สามารถคุมให้เป็นระเบียบได้ ธนบัตรเหล่านั้นก็แตกกระจายอยู่บนเบาะข้างหลังรถ ข้าพเจ้าไม่ได้เอาใจใส่ว่ามันจะอยู่ในสภาพอย่างไร เร่งเข้าเกียร์เหยียบน้ำมันวิ่งเข้ากรุงเทพ ฯ ทิ้งพวกสมุนและชายนั้นไว้เบื้องหลังในความมืด ภายหลังเมื่อถึงบ้านแล้ว ปรากฏว่าเงินจำนวนนั้นไม่ขาดหายไปเลยจนบาทเดียว

ตราบกระทั่งทุกวันนี้ เมื่อนึกถึงเรื่องนี้ ข้าพเจ้าหัวใจสั่น สั่นไปด้วยเหตุสองประการ คือหวาดเสียวต่อภัยอันตราย แต่ที่มันฝังลึกลงในความรู้สึกของข้าพเจ้านั้นก็คือ คุณธรรมอันสูงส่งของชายผู้รับสมญาว่า "พี่" ของหมู่โจร เพียงข้าวหนึ่งมื้อกับโดยสารรถ แกก็ตอบแทนข้าพเจ้าด้วยกตัญญูกตเวที อันเป็นคุณธรรมสูงล้ำค่ากว่าสิ่งทั้งหลาย และสิ่งนี้ท่านคิดหรือว่าจะเป็นของหาง่ายในน้ำใจคน อย่าว่าแต่ฝูงโจรเลย แม้ที่เรียกว่าผู้เจริญแล้วด้วยการศึกษาอย่างปัจจุบันนี้.

วัยรุ่น

โดย ท. เลียงพิบูลย์

กลางดึกของคืนวันหนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๙ เป็นวันที่บุตรชายของข้าพเจ้าขออนุญาตไปในงานต้อนรับน้องใหม่ของสถาบันการศึกษาชั้นสูงแห่งหนึ่ง คืนวันนั้นข้าพเจ้ารู้สึกกระวนกระวายใจด้วยความเป็นห่วง เนื่องจากได้ทราบข่าวมาในตอนเย็นวันนั้นว่า การต้อนรับน้องใหม่ของสถาบันนี้ บรรดานักศึกษารุ่นพี่ที่เป็นชายจะมอมกรอกสุรายาเมาพวกน้องใหม่ที่เป็นชายจนเมาหมดสติ แล้วอุ้มไปหอพักเพื่อจัดการแก้ไขพยาบาล เป็นวิธีการต้อนรับที่ออกจะแปลกประหลาดอยู่เท่าที่ข้าพเจ้าเคยได้ยินมา และรู้สึกว่าน่าเป็นห่วงมาก สำหรับผู้อื่นอาจเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความสนุกสนานขบขันครึกครื้นและเป็นของธรรมดา แต่บังเอิญข้าพเจ้าเป็นผู้ไม่ชอบการดื่มสุรายาเมา เพราะชีวิตข้าพเจ้าเคยผ่านมารู้คุณโทษของมันดี ฉะนั้นจึงไม่ยอมให้บุตรของข้าพเจ้าดื่มเป็นอันขาด และถือเป็นข้อบังคับประจำบ้าน ถ้าหากผู้ใดที่อยู่ในบ้านของข้าพเจ้าฝ่าฝืนไปดื่มสุราเมามายแล้ว ข้าพเจ้าถือว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง

ตอนเย็นวันงานนั้น ข้าพเจ้าได้เรียกบุตรชายมาพูดว่า

"เธอก็รู้แล้วนะ พ่อไม่ชอบคนกินเหล้าเมายา ยิ่งถ้าคนนั้นเป็นลูกของพ่อก็ยิ่งเป็นสิ่งที่ไม่น่าให้อภัย ฉะนั้นถ้าเธอหลีกเลี่ยงการดื่มไม่ได้ก็ไม่ควรไป แม้ว่าเธอจะถูกมอมหรือถูกขอร้องประการใดก็ดี เธอจะอ้างเหตุผลอย่างไร พ่อก็ไม่ยอมยกโทษให้เป็นอันขาด จำไว้นะ"

ข้าพเจ้าเห็นบุตรชายทำหน้าเศร้าแสดงความหนักใจและตอบว่า

"เป็นประเพณีเขามีมานานแล้ว ผมไม่รู้จะฝ่าฝืนอย่างไร ครั้นผมจะหลบไม่ไปก็นัดกับเพื่อนฝูงไว้แล้ว ไม่อยากให้เสียคำพูดจึงจำเป็นต้องไป"

ข้าพเจ้าพูดว่า

"ถ้าเธอจะเป็นขี้เมาในคืนนี้ก็ไม่ต้องมาให้พ่อเห็นหน้าอีกต่อไป จงจำไว้ เธอต้องกลับมาโดยไม่แตะต้องสุรายาเมา คิดว่าเธอคงเข้าใจดี"

ครั้นแล้วบุตรชายข้าพเจ้าก็ไปงานโดยจิตใจไม่สู้จะสบายนัก

ฉะนั้นคืนนั้นแม้จะพ้นเที่ยงคืนไปนานแล้วก็ดี ข้าพเจ้าก็ยังไม่หลับผลุดลุกผลุดนั่ง ลุกขึ้นมาหยิบหนังสือนั่งอ่านเพื่อฆ่าเวลาในการรอการกลับของลูก แต่แล้วก็อ่านไม่รู้เรื่องเพราะจิตใจไม่ได้อยู่ที่หนังสือ สายตาคอยจับอยู่ที่ประตูนอกว่าเมื่อไรจะเห็นแสงไฟหน้ารถยนต์ เมื่อไรจะได้ยินเสียงเปิดประตู ความเป็นห่วงทำให้จิตใจไม่เป็นสุข ความเงียบในกลางดึกทำให้นึกถึงเรื่องเก่า ๆ เมื่อตัวเองยังอยู่ในวัยรุ่น นึกถึงการเริ่มดื่มครั้งแรกในชีวิต เรื่องในอดีตช่างจำได้ติดหูติดตาหวนนึกถึง..........

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ สงบลงโดยฝ่ายพันธมิตรเป็นผู้มีชัย ครั้งนั้นทหารอาสาสงคราม ของไทยเรา กลับมา จากยุโรปถึง ประเทศไทยรุ่นสุดท้าย ทางราชการและห้างร้านต่างก็ประดับธงทิว จุดประทีปโคมไฟกันอย่างสว่างไสวมีมหรสพสมโภชต้อนรับทหารหาญของชาติ เวลานั้นอายุของข้าพเจ้าอยู่ในวัยที่ยังมองเห็นโลกแคบ ข้าพเจ้ากับพวกเพื่อนจึงชวนกันออกเที่ยวเตร่ เราเริ่มออกจากบ้านตั้งแต่เย็นตั้งใจจะเดินเที่ยวดูไฟประดับในสถานที่ต่าง ๆ อย่างสวยงาม และกำหนดว่าจะให้ถึงวังหลวงให้ค่ำพอดีเมื่อได้เวลาจุดโคมไฟ ได้พากันเดินมาเลยปากตรอกเต๊าไปหน่อยก็มีร้านขายสุราแขวนธงแดงเป็นเครื่องหมาย เราก็แลเห็นเพื่อนร่วมเรียนหลายคนกำลังนั่งดื่มสุราอยู่ในร้าน พอเดินผ่านหน้าร้าน เพื่อนผู้หนึ่งตาไวมองเห็นพวกเราผ่านไป จึงวิ่งออกมาตามเข้าไปในร้าน ข้าพเจ้าตั้งใจจะไม่ยอมเข้าไปแต่ก็เสียอ้อนวอนเพื่อนไม่ได้ เข้าไป นั่งในร้าน ร้านนั้น เป็นร้าน จำหน่าย สุราอย่างเดียว มีสุราชนิดต่าง ๆ และยาดองเหล้าใส่ในขวดโหลเรียงราย ข้าพเจ้าเห็นเพื่อนคนหนึ่งสั่งให้เจ้าของร้านตักสุราใส่แก้วมาแจกเรียงตัวรวมทั้งข้าพเจ้าด้วย ข้าพเจ้าขอตัวไม่ดื่มเพราะดื่มไม่เป็น คนอื่นเขารับแก้วมาแล้วก็ดื่มอย่างสนุกสนานสรวลเสเฮฮา มีข้าพเจ้าคนเดียวเท่านั้นที่ปฏิเสธเพื่อนฝูงหลายคนพยายามอ้อนวอนให้ข้าพเจ้าดื่ม ข้าพเจ้าก็ยังไม่ยอม

ดื่ม และพวกเพื่อนไม่ละความพยายาม เพื่อนคนหนึ่งตัดพ้อต่อว่าเป็นเชิงเยาะเย้ยถากถางข้าพเจ้าว่า

"เกิดมาเป็นลูกผู้ชาย ถ้าไม่ดื่มเหล้า ก็ไปนุ่งผ้าซิ่นเสียดีกว่า"

คำเยาะเย้ยนี้เอง ทำให้ข้าพเจ้าผู้ยังเยาว์ต่อความคิด เยาว์ต่อโลกเยาว์ต่อสิ่งที่ผิดและถูก ชั่วและดี มุมานะคิดว่าตัวเรานี้ก็เป็นลูกผู้ชาย ไฉนจะให้คนอื่นดูหมิ่นเยาะเย้ยอยู่ทำไม ข้าพเจ้าจึงยกแก้วเหล้าขึ้นดื่มอย่างฝืนใจเป็นการดื่มครั้งแรกในชีวิต เพื่อนฝูงที่ร่วมโต๊ะต่างตบมือแสดงความยินดี เขาคงดีใจที่ทำให้ข้าพเจ้าดื่มได้ ต่างก็ร้องว่า

"ลูกผู้ชายต้องอย่างนี้ซิ"

แต่ข้าพเจ้าเวลานั้นจะร้องไห้หรือหัวเราะดี เพราะเหล้าที่ผ่านเข้าไปในลำคอนั้นมันเผื่อน ๆ ร้อนวูบวาบในลำคอชอบกล ไม่หอมหวานเหมือนที่คิดไว้ก่อนดื่ม ต้องถ่มน้ำลายออกมาอย่างเสียกิริยาเพื่อให้คลายความขื่นคอ เพื่อน ๆ พากันหัวเราะ เมื่อเห็นข้าพเจ้ามีสีหน้าตื่น ๆ และพากันเรียกข้าพเจ้าว่าไก่อ่อน บางคนยื่นกับแกล้มส่งมาให้แก้เผื่อน ข้าพเจ้ารับมากินอย่างซังกะตาย ประเดี๋ยวก็ร้อนวูบวาบตามหน้า รู้สึกว่าหูร้อนและหูหนาขึ้น หน้าก็ชักจะตึง ๆ ท้องไส้ก็ร้อนวูบ ๆ บ้านช่องดูคล้ายกับว่าสั่นโคลงเคลงและเริ่มหมุน นี่แหละคือ การเริ่มต้นการดื่มของข้าพเจ้า ต่อมาข้าพเจ้าในความคิดของเพื่อน ๆ ก็เริ่มเต็มตัวชนิดขี้เมาหัวราน้ำ ข้าพเจ้ามาคิดว่า ผู้ที่อยู่ในวัยรุ่นนั้นอาจจะชักนำไปในทางดี หรือทางชั่วได้ง่ายกว่าวัยอื่น เพราะยังอ่อนต่อโลก ยังอ่อนต่อความคิด มักจะไม่สามารถทนการเยาะเย้ยดูหมิ่นยุยงได้ มักดื้อดึงพยายามทำสิ่งที่ตนไม่เคยทำ เพราะอยากจะเป็นคนเก่ง เป็นลูกผู้ชาย สมกับที่คำโบราณว่า

"คบคนพาล พาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล คบคนดีมีศรีแก่ตน คบคนชั่วอัปราชัย"

ต่อมาภายหลังเพื่อนที่เคยเยาะเย้ยข้าพเจ้า ในเรื่องการดื่ม เขามีครอบครัวและมีบุตรชายคนหนึ่งอายุประมาณ ๒ ขวบ เมื่อผู้ใหญ่เลี้ยงสุราเมรัยกัน ก็เรียกเด็ก

น้อยเข้ามาจับสุรากรอกเข้าไปให้เด็กดื่ม เมื่อเด็กร้องไห้เมาเดินโซเซ พวกผู้ใหญ่ก็เห็นเป็นของสนุกขบขัน บิดาของเด็กทำท่าคล้ายจะอวดเพื่อนว่า ลูกอ้วนนี้เป็นลูกผู้ชายตั้งแต่เล็ก ๆ ข้าพเจ้าแม้จะเป็นคนขี้เมาหย่ำเปคนหนึ่งไปแล้วก็ตาม ยังนึกติเตียนและเวทนาสงสารเด็กมิได้รู้สึกสนุกสนานไปด้วยเลย

ต่อมาข้าพเจ้าตัดสินใจเลิกดื่มเด็ดขาด เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ เพราะมีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้น อันเป็นเหตุให้ข้าพเจ้าเลิกดื่มได้ ดังที่ข้าพเจ้าได้บันทึกไว้ในเรื่อง "ครั้งหนึ่งในชีวิต" ภายหลังต่อมาเพื่อนผู้ถือคติว่า "เป็นลูกผู้ชายต้องดื่ม" ยิ่งนานวันไปก็ยิ่งดื่มมากขึ้น ๆ ทุกที จนติดเป็นสันดานไม่สามารถจะเลิกได้ แต่เป็นคนใจใหญ่ชอบเลี้ยงเพื่อนฝูงซึ่งต้องสิ้นเปลืองทรัพย์และเสียสุขภาพ ต่อมาสมองก็เริ่มเสื่อมลง ผลสุดท้ายต้องออกจากงานและหางานทำไม่ได้ บั้นปลายของชีวิตก็ยากจนลง ต้องเที่ยวขอความช่วยเหลือจากเพื่อนฝูงเพื่อยังชีพ หลายครั้งที่แกมาหาข้าพเจ้าเมาจนพูดอะไรไม่รู้เรื่อง พูดได้แต่เพียงว่า

"ขอสตางค์ อั๊วจนเต็มที"

ทำให้ข้าพเจ้าสังเวชใจและสงสารอย่างที่สุด เขาและข้าพเจ้าเป็นเพื่อนฝูงเก่าแก่กันมา ข้าพเจ้าจึงพยายามช่วยเหลือเท่าที่จะช่วยได้ ภายหลังก็ถึงแก่กรรมลงด้วยโรคพิษสุราเรื้อรังน่าเศร้าใจที่สุดในชีวิตของเพื่อนผู้นี้ ถ้ารู้จักประมาณตัวและไม่ประมาท ชีวิตก็คงไม่อับเฉาถึงเพียงนี้ ข้าพเจ้าคิดแล้วก็เศร้าใจ ความเงียบสงบของราตรีภายหลังเที่ยงคืนไปแล้วทำให้ข้าพเจ้าหวนนึกถึงแต่เรื่องเก่า ๆ ร้อยแปด ในอดีตที่ชีวิตผ่านพ้นมาแล้ว ใจหนึ่งก็คอยนึกว่าเมื่อไรลูกจะกลับมาถึงบ้านสักที และถ้ากลับมาแล้ว ถ้ามีกิริยาเปลี่ยนไปในทางมึนเมาข้าพเจ้าจะทำอย่างไร แต่แล้วก็นึกมั่นใจว่าลูกของข้าพเจ้าคงไม่ดื่มเหล้าในคืนนี้เป็นแน่ แม้กระนั้นจิตใจก็ยังกระวนกระวายไม่หาย ข้าพเจ้าเพิ่งจะมารู้สึกตัวเอาคราวนี้เองว่า อันความรักความห่วงใยของบิดามารดาที่มีต่อบุตรนั้นสูงสุด ยากที่จะหาความรักความห่วงใยอันใดมาเปรียบเทียบได้ เป็น

ความรักที่บริสุทธิ์และละเอียดอ่อนเสมอต้นเสมอปลาย ข้าพเจ้าก็มาได้สำนึกกับตัวเอง ยังทำให้หวนไปคิดถึงครั้งหนึ่งในอดีต

สมัยแผ่นดินพระมงกุฎเกล้าฯนั้นมีงานฤดูหนาวที่สวนจิตรลดา เป็นงานที่หรูหราเอิกเกริกครึกครื้นที่สุดงานหนึ่งในสมัยนั้น มีการออกร้าน มีร้านของเจ้านายฝ่ายในและร้านของข้าราชการพ่อค้า ส่วนรอบนอกมีร้านสำเพ็ง ทางด้านนี้มีการพนันประเภท ๒ เช่นน้ำเต้า ปูปลา จับยี่กี และเต๋าเขย่า ฯลฯ ผู้คนจึงพากันมาเที่ยวมากมาย คืนนั้นข้าพเจ้าได้ขออนุญาตผู้ปกครองไปเที่ยวในงานนั้นด้วย เพื่อนคนหนึ่งนำรถมารับข้าพเจ้าไปด้วยกัน ๒ คน เที่ยวกันอย่างสนุกสนาน เพลิดเพลินกับการนั่งรถกระดอนขึ้นกระดอนลง สมัยนั้นเรียกว่ารถเหาะ แต่ความจริงเป็นรถที่ใช้รางเหล็กประกอบขึ้นเป็นโครงสูงจากพื้นดิน แล้ววางรางจากที่สูงลงต่ำและจากที่ต่ำไปที่สูงเหมือนลงจากภูเขาแล้วก็ขึ้นอีกลูกหนึ่ง และการลงจากที่สูงนี่เองที่ส่งไปถึงปลายทางได้สบาย มีผู้คนพอใจนั่งกันมาก เพราะมันทำให้ตื่นเต้นหวาดเสียวและสนุก พวกสาว ๆ ร้องวี้ดว้าดไปตามกัน เมื่อขึ้นที่สูงแล้วก็ดิ่งลงต่ำ ข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ ก็เพลิดเพลินเป็นเวลานานขึ้นแล้วขึ้นอีกจนดึก ยิ่งดึกก็ยิ่งหนาว แล้วเราก็ออกจากรถเหาะไปเดินดูร้านในสำเพ็ง สำเพ็งเป็นชื่อเรียกในบริเวณรอบนอกของงานในสมัยนั้น ซึ่งมีร้านขายอาหารและการละเล่นต่าง ๆ และการพนัน พากันเดินดูร้านโน้นนิดร้านนี้หน่อย จนบางร้านในสำเพ็งจุดประทัดปิดร้านเพราะลูกค้าไม่มีเล่น เวลาจวนสว่างแล้ว ถามดูถึงรู้ว่าเป็นเวลา ๔ นาฬิกาเนื่องจากเป็นวันสุดท้ายของงาน พวกจีนจึงจุดประทัดไหว้เจ้าแล้วก็เลิกร้าน ข้าพเจ้ากับเพื่อนจึงรีบออกมาจากในงานขึ้นรถกลับบ้าน เพราะรู้ว่าทางบ้านเป็นห่วง เพราะไม่เคยเที่ยวดึกเช่นนี้มาก่อน

ครั้นมาถึงบ้านจวนสว่าง ได้ทราบว่าทั้งพ่อและแม่ไม่ได้หลับนอนตลอดคืนนั่งคอยเวลากลับของข้าพเจ้าด้วยความเป็นห่วง และได้ว่ากล่าวติเตียนที่ข้าพเจ้าเที่ยวสนุกสนานจนลืมบ้าน ไม่รู้ว่าพ่อแม่เป็นห่วงเพียงไร คอยแล้วคอยอีกไม่ได้นอนตลอดคืน ข้าพเจ้ารับผิดกับท่านที่เที่ยวเพลิน แต่ในใจข้าพเจ้าอดนึกไม่ได้ว่า คนอยู่บ้านไม่

ควรจะเป็นห่วงคนไปเที่ยวสนุกสนาน ถ้าเป็นข้าพเจ้าก็จะนอนให้สบายไม่ต้องเป็นห่วง แต่ก็ไม่ได้พูดอะไรออกมา เพียงแต่เข้าห้องล้มตัวลงนอนหลับไปเพราะความเพลียและอดนอน

บัดนี้เหตุการณ์เหล่านั้นมาถึงตัวข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าจึงได้สำนึกถึงตัวเอง ความรักและความเป็นห่วงของพ่อแม่มีต่อลูกนั้นมีมากเพียงไหน ก่อนข้าพเจ้าไม่เคยนึกไม่เคยสนใจเลย ขณะนี้ข้าพเจ้ารู้แล้ว แต่เด็กวัยรุ่นยังไม่รู้เพราะไม่สนใจ ไม่มีทางจะรู้ได้ว่า ความรักของพ่อแม่นั้นลึกซึ้งเพียงไร จนกว่าจะได้ตำแหน่งเป็นพ่อแม่ เมื่อนั้นแหละจะต้องกลับมาหวนคิดถึงพ่อแม่ เมื่อนึกก็ตื้นตันใจน้ำตาจะไหลออกมาให้ได้ ความรักของพ่อแม่นั้นบริสุทธิ์สุขุมและอบอุ่น แม้จะไม่แสดงออกมาก็ฝังไว้ในส่วนลึกของหัวใจ แม้ลูกจะเป็นคนร้ายดีอย่างไร พ่อแม่ก็ไม่สามารถจะทอดทิ้งได้ ผิดกับความรักของหนุ่มสาว เป็นความรักที่สดชื่นหวานฉ่ำ รักอย่างหลงใหลใฝ่ฝันปานจะกลืนเป็นความรักที่รุนแรง ครั้นความรักจืดจางหมดลงก็เกิดความชังขึ้นมาแทน แม้แต่หน้าก็ยังไม่อยากมอง อยู่ใกล้ก็เหมือนอยู่ไกล ลืมความรักที่หวานชื่นซึ่งเคยมีมาแต่อดีตทั้งสิ้น บางรายในที่สุดก็ประหัตประหารถึงแก่ชีวิตก็มี ความรักของพ่อแม่สุขุม แม้จะมีการดุด่าเฆี่ยนตีบ้างก็เป็นความหวังดี ไม่มีความอาฆาตมาดร้ายแค้นเคืองอยู่ในใจของพ่อแม่ แม้ลูกจะผิดก็ให้อภัย บางครั้งเสียสละยอมพลีชีวิตเพื่อลูก สุดที่จะหาความรักอันใดมาเสมอเหมือนได้ยากยิ่ง ความดึกและเงียบสงัดทำให้จิตใจหวนไปนึกถึงชีวิตเก่า ๆ อันเป็นความหลังที่ได้ผ่านมาแล้ว

ข้าพเจ้าตื่นจากภวังค์ ได้ยินเสียงบุตรข้าพเจ้าเข้ามาในบ้านพร้อมด้วยใบหน้าอันยิ้มแย้ม กล่าวกับข้าพเจ้าว่า

"พ่อยังไม่นอนหรือครับ"

"พ่อกำลังคอยเธอ"

แกพูดขึ้นด้วยกิริยาร่าเริงว่า

"โชคดีครับพ่อ ปีนี้อาจารย์ห้ามไม่ให้มอมเหล้าน้องใหม่เหมือนปีที่แล้ว ๆ มา ผมเลยรอดตัว ไม่ต้องคอยหลบหลีก"

ข้าพเจ้าก็พลอยโล่งใจ เมื่อทราบว่าสถาบันแห่งนี้งดการมอมเหล้า ไม่เหมือนอย่างปีก่อน ๆ ข้าพเจ้าคิดว่าถ้าปีต่อไปงดการมอมเหล้าก็จะเป็นที่พอใจสำหรับผู้ปกครองที่ไม่ชอบให้บุตรหลานดื่มเหล้าเช่นข้าพเจ้าเป็นต้น สำหรับผู้ที่ถือคติว่า ลูกผู้ชายต้องดื่มเหล้าเป็น คงจะไม่พอใจเพราะจิตใจคนเราไม่เหมือนกัน ในสิ่งเดียวย่อมมองกันไปคนละแง่ทั้งดีและร้าย หากว่าสถาบันแห่งนี้จะมีประเพณีนี้ขึ้นอีก ก็ขอให้เป็นเพียงให้พวกน้องใหม่สมัครใจเองไม่ควรบังคับให้ดื่ม เพราะบางคนไม่ต้องบังคับก็อยากอยู่แล้ว ข้าพเจ้าคิดว่าจะเป็นการยุติธรรมดีสำหรับผู้ที่อยากดื่มและไม่อยากดื่ม ข้อความที่ข้าพเจ้าเขียนขึ้นนี้ หากจะเป็นที่กระทบกระเทือนผู้ใดบ้าง ข้าพเจ้าต้องขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ
นาวาเอก นพ โหตรภวานนท์ ผู้พิมพ์โฆษณา ก.ย. ๑๐